

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

Werkplan 2006

P.J.W. Hinssen

werkdocumenten

wot
Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

Werkplan 2006

P.J.W. Hinssen

Werkdocument 15

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

Wageningen, december 2005

De reeks 'Werkdocumenten' bevat tussenresultaten van het onderzoek van de uitvoerende instellingen voor de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (WOT Natuur & Milieu) De reeks is een intern communicatiemedium en wordt niet buiten de context van de WOT Natuur & Milieu verspreid. De inhoud van dit document is vooral bedoeld als referentiemateriaal voor collega-onderzoekers die onderzoek uitvoeren in opdracht van de WOT Natuur & Milieu. Citeren uit deze reeks is dan ook niet mogelijk. Zodra eindresultaten zijn bereikt, worden deze ook buiten deze reeks gepubliceerd. De reeks omvat zowel inhoudelijke documenten als beheersdocumenten.

Werkdocument 15 is gemaakt conform het Kwaliteitshandboek van de WOT Natuur & Milieu.

©2005 **Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu**

Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel: (0317) 47 78 44; Fax: (0317) 42 49 88

De reeks Werkdocumenten is een uitgave van de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen UR. Dit rapport is verkrijgbaar bij het secretariaat. Het rapport is ook te downloaden via www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel: (0317) 47 78 44; Fax: (0317) 42 49 88; e-mail: info.wnm@wur.nl;
Internet: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Inhoud

1	Managementsamenvatting	7
1.1	Wettelijk kader	7
1.2	Inhoud van de taken	7
1.3	Proces	8
1.4	Begroting WOT Natuur & Milieu 2006	9
2	Werkplan per programma	11
2.1	Inleiding	11
2.2	Programma Natuurplanbureaufunctie	15
2.2.1	Algemeen	15
2.2.2	Programma-afspraken en werkplan 2006	16
2.3	Programma Milieuplanbureaufunctie	18
2.3.1	Algemeen	18
2.3.2	Programma-afspraken en werkplan 2006	19
2.4	Programma Ondersteunend onderzoek NPB	26
2.4.1	Algemeen	26
2.4.2	Programma-afspraken en werkplan 2006	27
2.5	Programma ME-AVP	30
2.5.1	Algemeen	30
2.5.2	Programma-afspraken en werkplan 2006	31
2.6	Programma Advisering Natuur & Milieu	37
2.6.1	Algemeen	37
2.7	Programma Informatievoorziening Natuur	41
2.7.1	Algemeen	41
2.7.2	Programma-afspraken en werkplan 2006	44
2.8	Kennisbasis WOT Natuur & Milieu	52
2.8.1	Algemeen	52
2.8.2	Programma-afspraken en werkplan 2006	54
3	Projectbeschrijvingen	57
3.1	Inleiding	57
3.2	Programma Natuurplanbureaufunctie	59
3.3	Programma Milieuplanbureaufunctie	60
3.4	Programma Onderbouwend onderzoek NPBF	76
3.5	Programma ME AVP	83
3.6	Programma Advisering Natuur & Milieu	84
3.7	Programma Informatievoorziening Natuur	100
4	English Summaries	101
4.1	Introduction	101
4.2	Nature Policy Assessment task	104
4.3	Environmental Policy Assessment task	105
4.4	Basis research for the Nature Policy Assessment task	106
4.5	Monitoring and Evaluation system for the 'Agenda for a Living Countryside'	108
4.6	Ecological and Environmental Consultancy	110
4.7	Nature Information Service	112

1 Managementsamenvatting

1.1 Wettelijk kader

Wageningen UR voert in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur & Voedselkwaliteit (LNV) voor de overheid een aantal Wettelijke Onderzoekstaken (WOT) uit in de vorm van WOT-programma's en WOT-projecten. De unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu (WOT N&M) is een van de zes WOT-units van Wageningen UR en is namens de Raad van Bestuur van Wageningen UR verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu. De wettelijke basis van de onderzoekstaken van de unit WOT N&M is omschreven in (concept) uitvoeringsovereenkomsten tussen LNV en Wageningen UR, te weten:

- De Uitvoeringsovereenkomst Planbureaufuncties Natuur en Milieu (WOT-PNM), getekend op 21 december 2004.
- De Uitvoeringsovereenkomst Informatievoorziening Natuur (WOT-registratie), die in 2006 verder wordt uitgewerkt en als beoogde ingangsdatum 1 januari 2007 heeft.
- De Uitvoeringsovereenkomst Wettelijke Onderzoekstaken Advisering Natuur en Milieu (WOT-advisering), die eveneens 1 januari 2007 als beoogde ingangsdatum heeft.

1.2 Inhoud van de taken

Concreet bestaan de WO-taken uit drie typen werkzaamheden:

- het samenbundelen van onderzoeksresultaten in onafhankelijke kennissystemen en informatie voor wettelijk verplichte rapportages (**Synthese** onderzoek N&M);
- het leveren en structureren van onafhankelijke gegevens ter ondersteuning van door LNV op te stellen wettelijke verplichte rapportages (**Registratie** gegevens N&M);
- het leveren van onafhankelijke adviezen ter ondersteuning van wettelijke verplichtingen van LNV (**Advisering** N&M).

De unit WOT N&M streeft in bovengenoemde werkzaamheden naar synthese van de beleidsgeoriënteerde kennis over:

- Biodiversiteit
- Landschap
- Natuur in bestuur en samenleving
- Natuur in (landbouw)economische context
- Ruimtelijke condities voor natuur
- Milieucondities (van de landbouw) voor het landelijk gebied
- Watercondities voor natuur
- Toepassing van geografische informatiesystemen

Deze werkzaamheden zijn ondergebracht in zes programma's. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van onderzoek in de Kennisbasis voor de strategische kennisontwikkeling voor de Wettelijke onderzoekstaken. De programma's van de unit WOT N&M drafen de code WOT-04.

Wettelijke Onderzoekstaken planbureaufuncties Natuur en Milieu (WOT-PNM)

A) realiseren planbureauprodukten

- WOT-04-394 Natuurplanbureaufunctie
- WOT-04-385 Milieuplanbureaufunctie (productiedeel)

B) synthese van onderzoeksresultaten in kennissystemen en informatie

WOT-04-001	Monitor- en evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland (ME-AVP)
WOT-04-002	Onderbouwend onderzoek Natuurplanbureaufunctie
WOT-04-385	Milieuplanbureaufunctie (onderzoeksdeel)
KB1-007	Kennisbasis Planbureaufuncties Natuur en Milieu

Wettelijke Onderzoekstaken Advisering Natuur en Milieu (WOT-advisering)

WOT-04-003	WOT advisering natuur en milieu
PM	(Kennisbasis WOT advisering natuur en milieu)

Wettelijke Onderzoekstaken Registratie Natuur en Milieu (WOT-registratie)

WOT-04-004	Informatievoorziening Natuur, inclusief monitor Wadden
PM	(Kennisbasis Registratie Natuur en Milieu)

1.3 Proces

Omdat de programma's onderling qua historie en proces aanzienlijk verschillen, zijn de beschrijvingen (nog) niet uniform. Ook de manier waarop projecten tot stand komen verschilt per programma. De projectplannen zijn daarom op dit moment nog niet allemaal even ver uitgewerkt. Hieronder volgt een korte toelichting per programma.

Natuurplanbureaufunctie (WOT-04-394)

De inhoud van dit programma wordt sinds de start in 1998 bepaald door de Kaderbrief (Natuur)planbureaufunctie van LNV aan het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP, t/m 2005 onderdeel van het RIVM). Voor de inhoud werd in het programmawerkplan verwezen naar het werkprogramma van het MNP. De (hoofd)projecten zijn vrijwel altijd samenwerkingsprojecten tussen MNP en WOT N&M. De inhoudelijke beschrijving ervan gebeurt door het MNP. De deelprojecten van de WOT N&M worden begin 2006 vastgelegd in gedetailleerde projectplannen.

Milieuplanbureaufunctie (WOT-04-385)

Dit programma kent sinds de start in 1997 een begeleidingscommissie waarin onder meer het MNP (RIVM) en verschillende directies van LNV vertegenwoordigd waren. De Uitvoeringsovereenkomst WOT-PNM bepaalt dat de sturing door het MNP plaatsvindt. Om die reden is de begeleidingscommissie omgevormd tot een adviescommissie. De Kaderbrief van LNV aan het MNP bevat voor 2006 voor het eerst ook inhoudelijke onderwerpen aangaande de Milieuplanbureaufunctie. Voor de projecten in dit programma zijn startdocumenten opgesteld.

Ondersteunend onderzoek Natuurplanbureaufunctie (WOT-04-002)

Dit programma is gestart in 2005 als een bundeling van projecten die voorheen in diverse onderzoeksprogramma's van DLO (als ondersteunend onderzoek) voor de Natuurplanbureaufunctie waren ondergebracht. De aanleiding voor deze bundeling was de onvrede over de 'dubbele aansturing' (door begeleidingscommissie enerzijds en MNP anderzijds) en de gelegenheid die de nieuwe programmastructuur (KB-BO-WOT) bood om dit probleem op te lossen. Het werkplan van dit programma is gebaseerd op de onderzoeksbehoefte van het MNP en wordt (primair) intern aanbesteed bij de instellingen van DLO. Het programma kent een op het MNP afgestemde planning & controlcyclus, met een uitgebreide vraagarticulatie (voor 2006 uitmondend in WOT werkdocument 11) en een samen

met MNP (in de Programmacommissie Natuurplanbureaufunctie, PCN) gecoördineerd proces van interne aanbesteding.

Monitor- en evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland (WOT-04-001)

Dit programma is naar de wens van LNV-DK ondergebracht bij de Natuurplanbureaufunctie, maar is qua karakter (langjarige gegevensverzameling) geen planbureautaak. Om die reden is het als afzonderlijk (klein) programma gedefinieerd, dat als zodanig sterk gekoppeld is aan het Meerjarenplan AVP. Het werkprogramma 2006 is afhankelijk van de eisen die in dit Meerjarenplan worden gesteld aan het monitoren van effecten.

Advisering Natuur & Milieu (WOT-04-003)

DLO voert een aantal uiteenlopende wettelijke adviestaken uit op het beleidsterrein Natuur en Milieu. Sommige daarvan al meer dan 25 jaar. Met ingang van 2006 zijn deze gebundeld in dit programma. Vastlegging in een uitvoeringsovereenkomst wordt verwacht per 1-1-2007. LNV financiert deze taken tot nu toe uit uiteenlopende bronnen. Voor de projecten in dit programma zijn startdocumenten opgesteld.

Informatievoorziening Natuur (WOT-04-004)

Sinds 2004 wordt gewerkt aan de invulling van de wettelijke onderzoekstaken betreffende informatievoorziening natuur. De vastlegging van deze taken in een uitvoeringsovereenkomst zal naar verwachting per 1-1-2007 plaatsvinden. Tot die tijd valt het programma beheersmatig onder het BO Cluster EHS. Het opstellen van de projectplannen is uitgesteld tot begin 2006 omdat tot begin december onduidelijkheid bestond over de omvang van de te verrichten werkzaamheden.

1.4 Begroting WOT Natuur & Milieu 2006

Totaaloverzicht begroting WOT Natuur & Milieu (in kEuro)

WOT-04-001	ME-AVP	306
WOT-04-002	Onderbouwend Onderzoek NPBF	2 652
WOT-04-385	Milieuplanbureaufunctie	805
WOT-04-394	Natuurplanbureaufunctie	3 037
	<i>Subtotaal planbureaufuncties</i>	<i>6 800</i>
WOT-04-003	Advisering Natuur & Milieu	556
WOT-04-004	Informatievoorziening Natuur	(*)
	<i>Subtotaal WOT N&M</i>	<i>7 356</i>
KB-01-007	Kennisbasis planbureaufuncties	590
KB-01-xxx	Kennisbasis advisering	95
	<i>Subtotaal KB</i>	<i>685</i>
	Totaal	8 041

(*) 1 168 kEuro verbonden aan BO-cluster EHS

2 Werkplan per programma

2.1 Inleiding

Wageningen UR voert in opdracht van het ministerie van LNV voor de overheid een aantal Wettelijke Onderzoekstaken (WOT) uit in de vorm van WOT-programma's en WOT-projecten. De voorwaarden waaronder Wageningen UR deze taken uitvoert, zijn vastgelegd in het WOT-statuut waarover met het ministerie van LNV op 23 februari 2001 een overeenkomst is afgesloten.

De unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu (WOT N&M) is een van de zes WOT-units van Wageningen UR en is namens de Raad van Bestuur van Wageningen UR verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu. De Wettelijke basis van de onderzoekstaken van de unit WOT N&M is omschreven in (concept) uitvoeringsovereenkomsten tussen LNV en Wageningen UR, te weten:

- De Uitvoeringsovereenkomst Planbureaufuncties Natuur en Milieu (WOT-PNM), getekend op 21 december 2004.
- De Uitvoeringsovereenkomst Informatievoorziening Natuur (WOT-registratie), die in 2006 verder wordt uitgewerkt en als beoogde ingangsdatum 1 januari 2007 heeft.
- De Uitvoeringsovereenkomst Wettelijke Onderzoekstaken Advisering Natuur en Milieu (WOT-advisering), die eveneens 1 januari als beoogde ingangsdatum heeft.

Concreet bestaan de WO-taken uit drie typen werkzaamheden:

- het samenbundelen van onderzoeksresultaten in onafhankelijke kennissystemen en informatie voor wettelijk verplichte rapportages (**Synthese** onderzoek N&M)
- het leveren en structureren van onafhankelijke gegevens ter ondersteuning van door LNV op te stellen wettelijke verplichte rapportages (**Registratie** gegevens N&M)
- het leveren van onafhankelijke adviezen ter ondersteuning van wettelijke verplichtingen van LNV (**Advisering** N&M)

Criteria

Het WOT-statuut vereist dat de uitvoering van de WO-taken N&M voldoet aan de volgende criteria.

Wetenschappelijke standaard

De wetenschappelijke standaard voor de WOT N&M is gelijk aan de standaard voor het wetenschappelijk onderzoek van Wageningen UR, dat op het toepassingsgebied van de WOT N&M een internationaal hoog aangeschreven reputatie heeft. Om de wetenschappelijke standaard ook op termijn te kunnen waarborgen zorgt de unit WOT N&M dat de sleutelexpertise voor de WOT NM op een aantal kennisvelden permanent aanwezig is.

Kwaliteitsborgingsysteem

De wijze waarop de unit WOT N&M voldoet aan de criteria van het WOT-statuut is vastgelegd in de Uitvoeringsovereenkomsten en in het Kwaliteitshandboek. De unit WOT N&M beschikt sinds 2003 over een ISO-gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem.

Vertrouwelijkheid en Informatieverstrekking

Over de WOT N&M wordt uitsluitend de opdrachtgever geïnformeerd, zijnde een publiekrechtelijke partij waar de wettelijke taak voor wordt uitgevoerd. Dit kan zijn het ministerie van LNV zelf, of een organisatie die door LNV is aangewezen.

Bij andere opdrachtgevers dan de rijksoverheid wordt het ministerie van LNV gelijktijdig op de hoogte gesteld van de verstrekte informatie. Dit zal bij acceptatie van een opdracht geregeld worden.

Onafhankelijkheid en onafhankelijke audits

Ofschoon volstreekte onafhankelijkheid van wetenschappelijk onderzoek per definitie onmogelijk is, hebben de minister van LNV en het parlement de huidige regeling door het WOT-statuut geaccepteerd als een werkwijze die naar hun maatstaven de onafhankelijkheid van het onderzoek voldoende waarborgt. Een essentieel onderdeel van deze waarborging vormen de onafhankelijke audits, waarover het volgende is vastgelegd:

- Onafhankelijke audits van de WOT-units worden op verzoek van LNV uitgevoerd door commissies of door deskundigen. De WO taken worden op transparante wijze uitgevoerd. Aan LNV wordt alle info hieromtrent verstrekt.
- Onvolkomenheden worden zo snel mogelijk opgelost, zoals in het kwaliteitshandboek is vastgelegd.
- LNV erkent met de overige betrokken ministeries de unit WOT N&M als een nationale instelling voor de uitvoering van Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu.

Bij het uitvoeren van de wettelijke onderzoekstaken levert de unit WOT N&M de volgende diensten:

- Expertise voor natuur- en milieugerelateerd onderzoek;
- Detacheringen;
- Productteams en projectleiding;
- Modelinstrumentarium; ontwikkeling, beheer en toepassing;
- Databeheer, data-analyse, data-acquisitie en datalogistiek;
- Communicatie (rapporten, CD's, nieuwsbrief, website, workshops, symposia);
- Coördinatie, kwaliteitsbewaking en ondersteuning van processen.

Uitvoeringsovereenkomsten

Deze diensten zijn per cluster nader gespecificeerd in de bijbehorende uitvoeringsovereenkomst.

Wettelijke Onderzoekstaken planbureaufuncties Natuur en Milieu (WOT-PNM)

A) realiseren planbureauproducten

- WOT-04-394 Natuurplanbureaufunctie
- WOT-04-385 Milieuplanbureaufunctie (productiedeel)

B) synthese van onderzoeksresultaten in kennisystemen en informatie

- WOT-04-001 Monitor- en evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland (ME-AVP)
- WOT-04-002 Onderbouwend onderzoek Natuurplanbureaufunctie
- WOT-04-385 Milieuplanbureaufunctie (onderzoeksdeel)
- KB1-007 Kennisbasis Planbureaufuncties Natuur en Milieu

Wettelijke Onderzoekstaken Advisering Natuur en Milieu (WOT-advisering)

- WOT-04-003 WOT advisering natuur en milieu
- PM (Kennisbasis WOT advisering natuur en milieu)

Wettelijke Onderzoekstaken Registratie Natuur en Milieu (WOT-registratie)

- WOT-04-004 Informatievoorziening Natuur, inclusief monitor Wadden
- PM (Kennisbasis Registratie Natuur en Milieu)

Deze werkprogramma's worden in opdracht van LNV uitgevoerd door Wageningen UR voor LNV en in opdracht van LNV voor het Milieu- en Natuurplanbureau. De uitvoering gebeurt onder het ISO gecertificeerde kwaliteitsmanagementsysteem van de WOT N&M. Hiermee wordt maximale transparantie, onafhankelijkheid en betrouwbaarheid nagestreefd.

Doelgroepen

WOT-PNM

- Primaire doelgroepen: MNP, LNV-DN, LNV-DP;
- Overige doelgroepen: het Kabinet, VROM (DG Milieu, DG Ruimte), wetenschappelijke en maatschappelijke actoren in het bereik van het Natuur- en Milieubeleid, zoals instituten, universiteiten, provincies, gemeenten, natuurbeheerders, belangenorganisaties.

WOT-Registratie N&M

- Primaire doelgroep: LNV-DN;
- Overige doelgroepen: wetenschappelijke en maatschappelijke actoren in het bereik van het Natuur- en Milieubeleid, zoals gegevensleveranciers, instituten, universiteiten, provincies, gemeenten, natuurbeheerders, belangenorganisaties.

WOT-Advisering N&M

- Primaire doelgroep: LNV-DN, LNV-DP;
- Secundaire doelgroep: wetenschappelijke actoren, (internationale) commissies, bedrijfsleven (bijv. voor toelating stoffen)

Samenwerking

De strategie van de unit WOT N&M heeft de ketenoriëntatie als uitgangspunt. Daaronder wordt verstaan het streven naar een heldere positie van de WOT N&M in de keten van wetenschappelijk onderzoek naar beleidsinformatie, relevant voor de wettelijke taken van de Nederlandse overheid. In de ketenoriëntatie staat centraal dat een organisatie samen met anderen streeft naar verbetering van kwaliteit, en om die reden ook mede investeert in de kwaliteitsverbetering van toeleveranciers en afnemers. De volgende relaties zijn relevant voor de WOT N&M:

- De andere WOT-units van Wageningen UR;
- De Science Groups van Wageningen UR;
- De Directie Kennis van LNV;
- Voor LNV te informeren instellingen, waaronder planbureaus;
- Andere kennisinstellingen en verwante niet-commerciële instellingen, zoals particuliere gegevensverzamelende organisaties (PGO's);
- Commerciële instellingen zoals ingenieursbureaus werkzaam op het kennisveld natuur en milieu.

De unit WOT N&M streeft naar synthese van de beleidsgeoriënteerde kennis over:

- Biodiversiteit
- Landschap
- Natuur in bestuur en samenleving
- Natuur in (landbouw)economische context
- Ruimtelijke condities voor natuur
- Milieucondities (van en voor de groene ruimte) voor het landelijk gebied
- Watercondities voor natuur
- Toepassing van geografische informatiesystemen

Om dit doel te realiseren zal het interne netwerk binnen Wageningen UR worden benut en wordt de benodigde capaciteit aan sleutelexpertise op het juiste niveau gebracht en gehouden. Daarnaast zorgen externe reviews voor de borging van de wetenschappelijke kwaliteit.

Toelichting per werkprogramma

Het werkprogramma 2006 van het cluster WOT Natuur & Milieu is onderverdeeld in zes werkprogramma's. Omdat de programma's onderling qua historie en proces aanzienlijk verschillen, zijn de beschrijvingen (nog) niet uniform. Hieronder volgt een korte toelichting per programma.

Natuurplanbureaufunctie (WOT-04-394)

De inhoud van dit programma wordt sinds de start in 1998 bepaald door de Kaderbrief (Natuur)planbureaufunctie van LNV aan het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP, t/m 2005 onderdeel van het RIVM). Voor de inhoud werd in het programmawerkplan verwezen naar het werkprogramma van het MNP.

Milieuplanbureaufunctie (WOT-04-385)

Dit programma kent sinds de start in 1997 een begeleidingscommissie waarin onder meer het MNP (RIVM) en verschillende directies van LNV vertegenwoordigd waren. De Uitvoeringsovereenkomst WOT-PNM bepaalt dat de sturing door het MNP plaatsvindt. Om die reden is de begeleidingscommissie omgevormd tot een adviescommissie. De Kaderbrief van LNV aan het MNP bevat voor 2006 voor het eerst ook inhoudelijke onderwerpen aangaande de Milieuplanbureaufunctie.

Ondersteunend onderzoek Natuurplanbureaufunctie (WOT-04-002)

Dit programma is gestart in 2005 als een bundeling van projecten die voorheen in diverse onderzoeksprogramma's van DLO (als ondersteunend onderzoek) voor de Natuurplanbureaufunctie waren ondergebracht. De aanleiding voor deze bundeling was de onvrede over de 'dubbele aansturing' (door begeleidingscommissie enerzijds en MNP anderzijds) en de gelegenheid die de nieuwe programmastructuur (KB-BO-WOT) bood om dit probleem op te lossen. Het werkplan van dit programma is gebaseerd op de onderzoeksbehoefte van het MNP en wordt (primair) intern aanbesteed bij de instellingen van DLO.

Monitor- en evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland (WOT-04-001)

Dit programma is naar de wens van LNV-DK ondergebracht bij de Natuurplanbureaufunctie, maar is qua karakter (langjarige gegevensverzameling) geen planbureautaak. Om die reden is het als afzonderlijk (klein) programma gedefinieerd, dat als zodanig sterk gekoppeld is aan het Meerjarenplan AVP.

Advisering Natuur & Milieu (WOT-04-003)

DLO voert een aantal uiteenlopende wettelijke adviestaken uit op het beleidsterrein Natuur en Milieu. Sommige daarvan al meer dan 25 jaar. Met ingang van 2006 zijn deze gebundeld in dit programma. Vastlegging in een uitvoeringsovereenkomst wordt verwacht per 1-1-2007. LNV financiert deze taken tot nu toe uit uiteenlopende bronnen.

Informatievoorziening Natuur (WOT-04-004)

Sinds 2004 wordt gewerkt aan de invulling van de wettelijke onderzoekstaken betreffende informatievoorziening natuur. De vastlegging van deze taken in een uitvoeringsovereenkomst zal naar verwachting per 1-1-2007 plaatsvinden. Tot die tijd valt het programma beheersmatig onder het BO Cluster EHS.

2.2 Programma Natuurplanbureaufunctie

2.2.1 Algemeen

1. **WOT cluster, clusterleider:** WOT-04 (Natuur & Milieu), drs. P.J.W. Hinssen
2. **Onderzoekstaak:** 394, Natuurplanbureaufunctie, SSG, MNP
6. **Doelgroepen:** Parlement, Kabinet, Beleidsdirecties LNV, VROM, V&W, EZ
7. **Budget 2006** Euro 3.035.000 (prijsspeil 1-1-2006)
8. **Beleidsopgave (conform Uitvoeringsovereenkomst WOT-PNM):**

Trefwoorden Natuurplanbureau, Signalering, Beleidsevaluatie, Verkenning, 01 (versterking landelijk gebied), 02 (realisatie van de EHS), 03 (beheer van de EHS), 05.15 (ecologisch duurzame visserij).

Kabinet, parlement en beleid nemen regelmatig beslissingen van strategische aard. Relevante informatie speelt daarbij een essentiële rol en dient goed hanteerbaar te zijn. Als het gaat over natuur, bos en landschap is het de taak van de Natuurplanbureaufunctie om deze handzame informatie op een onafhankelijke en wetenschappelijke basis te leveren, zodat alle relevante aspecten en belangen voldoende in de maatschappelijke afweging kunnen worden betrokken. In de kaderbrief 2006 van LNV-DN aan het MNP worden de onderwerpen genoemd, waarover het MNP in 2006 dient te rapporteren. Deze brief vormt tevens het kader voor het werkplan 2006 van WOT-04-394.

De Natuurplanbureaufunctie is een wettelijk vastgelegd instrument om het natuurbeleid te ondersteunen (Wet van 24 december 1997, houdende regelen ter instelling van de Natuurplanbureaufunctie). Functies zijn het signaleren van trends en problemen, het evalueren van beleidsprestaties en het maken van prognoses over de mate waarin het beleid de doelen realiseert, en het vertalen van trends in de samenleving en het ruimtegebruik in termen van kansen en bedreigingen voor natuur. Jaarlijks wordt een natuurbalans en vierjaarlijks een natuurverkenning uitgebracht. Opdrachtgever hiervoor is de bestuursraad van LNV. Incidenteel kunnen verkenningen of effectbeoordelingen voor derden worden uitgevoerd, bijv. voor politieke partijen of particuliere natuurorganisaties. Dit behoeft goedkeuring van de minister.

9. **Kennisbehoefte**

Zie uitvoeringsovereenkomst WOT-PNM en bijbehorende werkafspraken, en de Kaderbrief 2006 van LNV-DN aan het MNP.

10. **Kennisopdracht**

Zie uitvoeringsovereenkomst WOT-PNM en bijbehorende werkafspraken.

- De Natuurbalans bestaat uit een deel evaluatie beleidsprestaties, en een deel evaluatie of verkenning van een of enkele actuele thema's.
- Naar aanleiding van de evaluatie van de Natuurplanbureaufunctie in 2001 worden nu regelmatig thematische verkenningen in het programma opgenomen. De Thematische assessments zijn elk gericht op een specifiek beleidsdossier, en hebben het karakter van een ex ante evaluatie. In 2006 zijn dat: de omslag van verwerving naar (agrarisch en particulier) natuurbeheer, een evaluatie van de Vogel- en Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de 2010 doelstelling inzake biodiversiteit.
- Voor ad hoc producten op verzoek of in opdracht van LNV wordt een reservecapaciteit aangehouden. De producten in deze categorie zijn zeer divers en beperkt voorspelbaar.
- Voor de monitor Nota Ruimte is een bijdrage vanuit de Natuurplanbureaufunctie relevant vanwege de natuur- en landschapsindicatoren hierin.
- Voor 2006 wordt een reservering gemaakt van capaciteit voor de evaluatie van het Programma Beheer.

Producten 2006 (voorlopig)

- Vier thematische assessments, te weten: de omslag van verwerving naar (agrarisch en particulier) natuurbeheer, een evaluatie van de Vogel- en Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de 2010 doelstelling inzake biodiversiteit. De vormgeving van deze producten zal in de loop van 2006 worden bepaald.
- De negende Natuurbalans (NB2006)
- De evaluatie van het Programma Beheer
- De derde Natuurverkenning, als zelfstandige rapportage of geïntegreerd in een Verkenning Groene Ruimte
- Beleidsondersteuning, waarvoor het beleid de onderwerpen in de loop van het jaar aandient (quick response unit).
- Milieu- en Natuurcompendium (onderhoud)

11. Methode in de aanpak

De NPB-functie maakt gebruik van halffabrikaten die in ondersteunend onderzoek worden ontwikkeld (programma WOT-04-002) en van innovatieve ontwikkelingen uit het kennisbasis-onderzoek (KB-01-007). In het project Kennismanagement wil NPB de mogelijke synergie-effecten in het onderzoek optimaal sturen en benutten.

2.2.2 Programma-afspraken en werkplan 2006

Binnen de Natuurplanbureaufunctie is de aanpak en organisatie van dit programma als volgt vorm gegeven.

Mede Ontwikkelen en in standhouden van expertise, modellen en databestanden voor de NPB-functie

- door middel van Natuurbalansen, -verkenningen en interactieve beleidsondersteuning het natuurbeleid te onderbouwen en het anticiperende karakter ervan te versterken;
- door samenwerking met andere planbureaus de inpassing en afstemming van het natuurbeleid in breder beleidskader mogelijk te maken en een evenwichtige afweging tussen economische en ecologische belangen te ondersteunen;
- door het gevraagd en ongevraagd verstrekken van onafhankelijke, met name kwantitatieve informatie de mogelijkheid te scheppen dat de politiek in haar besluitvorming natuurbelangen evenwichtig meeweegt en creatieve ideeën en oplossingsrichtingen bespreekt;
- door informatieverspreiding de kennis over natuur, bos en landschap en de effecten van het natuur-, bos- en landschapsbeleid en het conditionerend beleid, in de vorm van het milieu-, ruimte- en waterbeheer, en de beleidsvelden die betrekking hebben op de gebruiksfuncties van natuur te vergroten, waardoor een onderbouwde meningsvorming in openbaar debat kan plaatsvinden. De producten van de Natuurplanbureaufunctie geven een samenhangend, beknopt en doelmatig antwoord op vragen uit de betreffende beleidsvelden;
- door het brengen van meer eenheid in de datavoorziening met betrekking tot de signalering, evaluatie en strategische verkenning ten behoeve van het natuurbeleid;
- door het bijeenbrengen van informatie uit een netwerk van onderzoekinstellingen en het richting geven aan onderzoek.

Interactie kennisgebruikers – onderzoekers

Bij de Natuurplanbureaufunctie bestaat een sterke samenhang tussen de uit te voeren Wettelijke Onderzoekstaken (WOT-04-394), het Ondersteunende onderzoek (WOT-04-002) en de Kennisbasis (KB-01-007). Voor de organisatie van de communicatie is daarom een apart project opgenomen.

Interactie tussen onderzoekers

Interne communicatie, samenhang tussen projecten binnen het programma, samenhang met andere programma's en samenwerking met andere instellingen en organisaties.

In dit programma worden deelproducten ontwikkeld, die vervolgens onderling gecombineerd worden tot geïntegreerde eindproducten. In het werkproces vormen coördinatie van onderzoeksprogrammering en synthese van deelproducten naar geïntegreerde studies derhalve essentiële taken. Deze verantwoordelijkheden zijn als volgt belegd:

- De inhoudelijke leiding van de WOT-PNM ligt bij de directeur MNP.
- De teamleider NLB (dossierhouder voor de Natuurplanbureaufunctie) en het hoofd WOT N&M (leverancier van inhoudelijke expertise en multidisciplinaire vaardigheid in de Natuurplanbureaufunctie) zijn verantwoordelijk voor de coördinatie en aansturing, afstemming met de diverse beleidsdirecties en andere planbureaus. Hieronder valt ook de aansturing van het Onderbouwende Onderzoek (WOT-04-002), waarvoor medio 2004 de Programmacommissie Natuurplanbureaufunctie (PCN) is gevormd. Deze commissie stuurt de ontwikkeling en instandhouding van de kennisbasis voor de Natuurplanbureaufunctie, onder meer bestaand uit een geïntegreerd modelinstrumentarium, analyse en evaluatie van scenario's en modeluitkomsten, opbouw, acquisitie en actualisatie van databestanden.
- De realisatie van balansen, verkenningen en ad hoc adviezen gebeurt door projectleiders van het MNP.
- In het programma wordt gebruik gemaakt van halffabrikaten uit het Ondersteunende onderzoek (WOT-04-002)
- Buiten DLO wordt samengewerkt met RIVM, RIKZ, RIZA, CBS en gegevens leverende organisaties als DLG, LASER en de PGO's. Via het MNP werkt het programma ook samen met de andere planbureaus (CPB, RPB, SCP) aan integrale studies. De Directie Kennis van LNV (LNV-DK) en de WOT Informatievoorziening Natuur hebben een rol bij de gegevensvoorziening voor de Natuurplanbureaufunctie. De bijdragen van DLG, LASER en LNV-DK dienen afzonderlijk te worden overeengekomen met LNV (bijv. via een prestatieovereenkomst).

12. Communicatieplan

Parlement: ontvangt alle wettelijke producten en ad hoc adviezen van het NPB

Kabinet: wordt geïnformeerd door directeur MNP via ROM en RPC.

Beleidsdirecties van LNV, VROM, V&W en EZ; interactief bij de vraagarticulatie en vormgeving van de producten en via presentaties van de producten.

Alle relevante doelgroepen en gebruikers: via diverse presentaties van de wettelijke producten

De resultaten van het programma worden via de MNP communicatiekanalen (wettelijke producten, rapporten, website MNP, website Milieu- en Natuurcompendium, e-news etc) verspreid. Daarnaast vindt, vanwege de eisen van het WOT-statuut, ook rechtstreekse communicatie plaats met het ministerie en andere doelgroepen. Daarvoor maakt de WOT N&M gebruik van Kennis Online, de nieuwsbrief WOT'snew, WOT rapporten, studies en werkdocumenten en de WOT website.

De primaire doelgroep van het programma wordt gevormd door het kabinet, het parlement en de beleidsdirecties van LNV. De inhoudelijke sturing van het programma is geregeld door de jaarlijkse kaderbrief van het ministerie van LNV aan het MNP, voorbereid door in het bijzonder de directies Natuur en Platteland. Het ministerie van LNV betreft andere ministeries met beleidsverantwoordelijkheid op het gebied van natuur, bos en landschap hierbij. Ook de partijen aan wie de uitvoering van het natuurbeleid is gedelegeerd en de particuliere natuurbeschermingsorganisaties worden geconsulteerd. Voorts vallen vertegenwoordigers van politieke partijen onder de secundaire doelgroepen.

2.3 Programma Milieuplanbureaufunctie

2.3.1 Algemeen

1. Programmanummer:	385
2. Titel:	Planbureaufunctie Milieu
3. Werktitel:	BM-385
4. Programmaleider en trekkerinstituut/instelling:	Oene Oenema, Alterra
5. Uitvoerende instituten/instellingen:	Alterra, LEI, PRI
6. Looptijd:	2005 - 2009
7. Budget:	805 kEuro;
8. Karakter van het programma:	WOT

9. Beknopte omschrijving/samenvatting:

Beleidsrelevante trefwoorden: Milieuplanbureau, verkenning en monitoring duurzame landbouw, versterking landelijk gebied, protocollen, indicatoren, milieuthema's, emissieregistratie

Aanleiding, doel en randvoorwaarden

Kabinet, parlement en beleid nemen regelmatig beslissingen van strategische aard over 'landbouw, milieu en natuur'. Handzame informatie speelt daarbij een essentiële rol. Het is de wettelijke taak van het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) om deze informatie op een onafhankelijke en wetenschappelijke basis te leveren, zodat alle relevante aspecten en belangen voldoende in de maatschappelijke afweging kunnen worden betrokken. Onderhavig programma levert specifieke informatie aan over 'landelijk gebied en milieu', op basis van fact-finding studies, verkenningen en monitoring, in overleg met MNP en LNV-beleidsdirecties.

Beoogde onderzoeksproducten

- Verzamelen en bewerken van gegevens over de effecten van milieubeleid en autonome ontwikkelingen, t.b.v. Milieubalans, Milieuverkenningen, Duurzaamheidsverkenningen en Milieubeleidsevaluaties;
- Verkenningen "duurzame landbouw", (SWOT-analyses);
- Bijdragen leveren aan monitoring (duurzame landbouw, Kyoto Protocol);
- Analyse monitoringketen "instrument – gedrag – effect";
- Bijdragen leveren aan meer regie en synthese van monitoring en emissieregistratie;
- Beheer en documentatie van rekenmodellen en gegevensbestanden om emissies uit de landbouw en de milieukwaliteit van het landelijke gebied te analyseren;
- Bewerkstelligen van consensus over de protocollen en methodieken voor berekening van landsdekkende informatie over milieukwaliteit;
- Indicatoren voor duurzaamheid.

(Potentiële) gebruikers van de onderzoeksresultaten

- Milieu- en Natuurplanbureau (MNP)
- Ministerie van LNV (directies DP, DL, DN, IZ en regionale directies) en VROM,
- LTO, Provincies, EU Commissie, OECD, Milieu- en natuurorganisaties

Samenstelling begeleiding

Er is een Programma Commissie Milieu (PCM), die zorgt voor de dagelijkse aansturing van het programma vanuit het MNP. Vertegenwoordiger vanuit het MNP in de PCM is Van den Berg. Verder is er een adviescommissie die adviseert over invulling van het programma op hoofdlijnen. Hierin zijn beleidsmedewerkers vanuit LNV, VROM en de provincie

vertegenwoordigd: Haanstra (GRR, vz.), Mesu (LNV-DK, secr.), Van Baalen (contactpersoon DWK), Van den Berg (MNP), Karres (LNV-DN), Van Gemerden (LNV-DL), Klitsie (VROM), Vissers (IPO).

2.3.2 Programma-afspraken en werkplan 2006

11. Relevantie voor LNV-beleid en bijdrage aan maatschappelijke thema's

Conform de Wet Milieubeheer (artikel 4.2 lid 4) rapporteert Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) aan het kabinet over de milieukwaliteit (jaarlijks de Milieubalans, periodiek fact-finding studies t.b.v. ex-ante en ex-post beleidsevaluaties) en ontwikkelingen in milieukwaliteit en duurzaamheid (Milieuverkenningen, Duurzaamheidsverkenningen). MNP draagt bij aan de ondersteuning van besluitvormingsprocessen op milieugebied en duurzaamheid via integrale studies en verkenningen t.b.v. maatschappelijke afwegingen. Andere departementen zijn verplicht MNP relevante informatie aan te leveren. Data worden verzameld via de Emissie Registratie. Voor het ministerie van LNV betreft dit data en informatie over de thema's 'duurzame landbouw', verdroging, mest en ammoniak, verzuring, bestrijdingsmiddelen, zware metalen, energie, broeikasgassen, fijn stof. De transitie naar duurzame landbouw vraagt daarbij speciale aandacht. Regering en parlement hebben aangegeven dat voor de transitie naar duurzame landbouw transitiebeleid nodig is, om richting te geven aan het transitieproces en om dat proces te versnellen. Het ambitieniveau voor duurzame landbouw 2030 is daarbij richtinggevend voor het beleid, rekening houdend met (autonome) ontwikkelingen in de maatschappij, nationaal en internationaal.

Onderhavig programma coördineert en faciliteert, in overleg met MNP en het ministerie van LNV, de gewenste informatievoorziening, en zorgt dat de informatie en instrumenten up-to-date zijn. Het gaat hierbij om het aanleveren en actief verspreiden van kwantitatieve landsdekkende informatie over 'landbouw, landelijk gebied en milieu' voor analyse van de effecten van autonome ontwikkelingen en beleid, en voor verkenning van voorgenomen beleid en verwachte autonome ontwikkelingen. In overleg met MNP en het ministerie van LNV worden bijdragen geleverd aan de volgende taken:

- *Protocollen.* Het opstellen, onderhouden en accorderen van procedures voor het monitoren van de milieudruk en milieukwaliteit in het landelijke gebied, in samenwerking met andere instellingen;
- *Indicatoren.* Afleiden en onderbouwen van indicatoren voor de monitoring van de effectiviteit van het beleid (milieubeleid, transitiebeleid), in samenwerking met onder andere MNP, OECD;
- *Milieubalans.* Aanleveren van gegevens t.b.v. Emissie Registratie, monitoring voortgang Kyoto-protocol (koolstofopslag in bos en bodem), monitoring voortgang transitie duurzame landbouw, beoordelen van concept-rapportages;
- *Ex-ante en ex-post beleidsevaluatiestudies* van bijvoorbeeld gewasbeschermingsbeleid en mestbeleid. Deze beleidsevaluatiestudies worden periodiek uitgevoerd (wettelijk vastgelegd) door MNP en vragen periodiek om bijdragen vanuit WOT-NM
- *Duurzaamheidsverkenningen, Milieuverkenningen.* fact-finding studies en verkenningen, die tot doel hebben om knelpunten en ontwikkelingen in de relatie tussen landbouw – milieu – natuur te analyseren, om bij te dragen aan het genereren van beelden en visies ten behoeve van het debat over duurzame landbouw en het ambitieniveau voor 2030. De studies worden uitgevoerd in interacties met en participatie van LNV-beleidsdirecties.
- *Ondersteunend onderzoek.* onderhoud en beheer van databestanden en modellen, t.b.v. de onder (ii), (iii) en (iv) genoemde studies. Goede modellen en databestanden zijn van groot belang. Met deze modellen en databestanden kan snel en adequaat ingespeeld worden op aanvullende en nieuwe vragen vanuit het beleid.

12. Relevante doelgroepen en (potentiële) gebruikers van de onderzoeksresultaten en hoe zijn ze bij het onderzoek betrokken?

Milieu- en Natuurplanbureau (MNP)

Kabinet, parlement en beleid worden geïnformeerd door Milieubalans en directeur MNP. Op programmaniveau vindt geregeld overleg plaats tussen de vertegenwoordiger van Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) en de programmaleiding, om projectactiviteiten af te stemmen. Op projectniveau vindt op verzoek (ad-hoc basis) overleg plaats tussen participerende medewerkers van de betrokken instellingen.

Beleidsdirecties van LNV en VROM, regionale beleidsdirecties

Via een procesmatige sturing participeren leden van de adviescommissie actief in projecten over duurzame landbouw. Via projectbijeenkomsten, workshops, en bilaterale overleggen, en via schriftelijke rapportages (artikelen, beleidssamenvattingen, fact-sheets) worden beleidsdirecties bij projectactiviteiten betrokken. Daarenboven worden workshops georganiseerd waarvoor LNV-beleidsdirecties en vertegenwoordigers van VROM en regionale beleidsdirecties worden uitgenodigd.

Provincies, LTO, EU-Commissie, OECD, Milieu- en natuurorganisaties en onderzoeksinstituten

Via workshops, interviews en schriftelijke rapportages worden deze doelgroepen geïnformeerd en er bij betrokken. Informatie gegenereerd binnen het programma wordt gebruikt t.b.v. studies van de EU en OECD.

13. Wat wordt er opgeleverd; Beoogde producten van het onderzoek, inclusief kennisdoorwerking en externe communicatie

Onderhavig programma bestaat uit

- Milieuplanbureaufunctie
- Ondersteunende studies (Beheer van modellen en gegevensbestanden)
- Coördinatie, communicatie en vrije ruimte

(i) Milieuplanbureaufunctie

- Bijdragen en rapportages voor de Emissie Registratie ER. Participatie in de taakgroep Landbouw, die de regie voert en adviseert over de basiscijfers ten behoeve van (inter)nationale verplichte rapportage. Tevens adviseert zij omtrent het ontbreken of niet up-to-date zijn van protocollen voor het vaststellen van landbouwemissies. Er worden inhoudelijke bijdragen geleverd over methodieken, protocollen en emissiecijfers ten behoeve van de centrale ER database.
- Bijdragen en rapportages voor Milieubalans (jaarlijks), in overleg met MNP. Cijfers worden geput uit de database van de ER. Aanvullend op het aanleveren van cijfers (via de ER) kan een bijdrage worden geleverd om invulling aan de hoofdstukken van de MB te geven. Aard en omvang van de bijdragen wordt jaarlijks afgesproken. Resultaten van de Milieubalans worden gepresenteerd door medewerkers van MNP tijdens een lunchbijeenkomst bij LNV.
- Bijdragen en rapportages voor de Werkgroep Uniformering Mestcijfers (WUM) voor het vaststellen van methodieken en het opstellen van monitorcijfers over mestproductie en N- en P-excretiecijfers door de veestapel ten behoeve van de ER.
- Bijdragen en rapportages voor het beheer van nationale systeem voor de rapportage over landgebruik en bossen in het kader van het Kyoto Protocol.
- Bijdragen en rapportages voor milieuverkenningen en duurzaamheidsverkenningen betreffende landbouw en landelijke gebied. Analyse van onder andere vooronderstellingen en analyse van sterke en zwakke kanten van (beleids)opties transitie duurzame landbouw.

Analyse van ontwikkelingen en tendensen in de maatschappij, zowel nationaal als internationaal, die effect hebben op landbouw en landelijk gebied. Wat zijn de grote 'onduurzaamheden' van de Nederlandse landbouw? Wat is de rol van de veranderende overheid, welke sturingsmogelijkheden heeft de overheid? Wat is de rol van ketens in de transitie? Al deze vragen worden in internationale context geplaatst. Tevens wordt een bijdrage geleverd aan het opstellen van beleidsindicatoren voor duurzame landbouw;

- Bijdragen en rapportages voor de monitoring van de transitie duurzame landbouw.
- Bijdragen en rapportages voor periodieke ex-ante en ex-post beleidsevaluaties door MNP, bijvoorbeeld gewasbeschermingsbeleid, mestbeleid en gebiedenbeleid;
- Coördinatie en afstemming van werkzaamheden ten behoeve van MNP; regiefunctie richting beleid; zorgdragen voor het signaleren van efficiënter uitvoeren van werkzaamheden voor ER en het doen van suggesties hierover.

(ii) Beheer van modellen en gegevensbestanden

Voor de hiervoor genoemde studies worden veelal "landsdekkende modellen en databestanden" gebruikt. Deze modellen en gegevensbestanden hebben tot doel de effecten van autonome ontwikkelingen en van beleid op de emissie van milieubelastende stoffen uit de landbouw en op de belasting van natuur (verdroging, eutrofiëring, verzuring, bestrijdingsmiddelen, zware metalen, etc.) te verkennen en te evalueren. Deze modellen dienen adequaat te worden beheerd. Onderhavig programma heeft een regisserende en coördinerende functie m.b.t. modellen en gegevensbestanden. Modelverbetering en -onderhoud vindt plaats in de thematische LNV-programma's.

Belangrijke modellen zijn:

- Mest- en Ammoniakmodel van LEI (Mestproductie, mestoverschotten, ammoniakemissie);
- Stone van Wageningen-UR, MNP, RIZA (emissies van stikstof en fosfaat uit de landbouw naar bodem, grondwater en oppervlaktewater; verdroging van landbouw en natuurterreinen);
- Nationale Milieu-indicator en GeoPearl van Alterra en MNP (emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar bodem, water en lucht en ecologische risico's);
- MOVE-SMART van Alterra (verzuring en eutrofiëring van bodem en natuurterreinen)
- SWAP en hydrologische databestanden van Alterra, om effecten van vernatting en verdroging te berekenen.

Deze modellen en databestanden worden frequent gebruikt, op verzoek van MNP, en voor Milieubalans en Duurzaamheidsverkenningen. Om de kwaliteit te bevorderen en te waarborgen wordt gebruik gemaakt van audits, factsheets, borgingsdocumenten voor toegepaste methoden, voorlichting over kwaliteitsborging, en externe wetenschappelijke reviews. Daarbij is informatie-uitwisseling noodzakelijk tussen de programma's waarin modellen worden ontwikkeld en waarin onderhoud wordt gepleegd, om zorg te dragen voor het inzetten van up-to-date modellen.

(iii) Coördinatie, kennisdoorwerking en communicatie

De Adviescommissie heeft gekozen voor een procesmatige aansturing van de projecten, met interactieve participatie van leden van de adviescommissie. Voor bepaalde projecten kunnen aparte adviescommissies worden ingesteld, naar gelang het onderwerp en vereiste expertise. Met deze procesmatige aansturing zijn de voorbije drie jaren goede ervaringen opgedaan. Deze werkwijze impliceert frequent overleg en de mogelijkheid tot bijstelling van projectplannen on-the-go. Deze werkwijze waarborgt dat resultaten van de projecten van nut zijn voor toepassing in het beleid. Via workshops, brochures, beleidssamenvattingen, rapportages, presentaties en flyers worden resultaten in bredere kring verspreid.

Met MNP vindt frequent overleg plaats om tot de juiste afstemming te komen. Dit overleg betreft het periodieke overleg met de vertegenwoordiger van MNP in de

programmacommissie en het overleg met projectleiders van specifieke projecten van MNP waarin wordt geparticipeerd.

14. Aanpak en organisatie van het onderzoek

Aansturing

Het programma wordt op hoofdlijnen aangestuurd door het 3 DG-overleg, op basis van de "Uitvoeringsovereenkomsten betreffende de Uitvoering van Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu door WOT-unit Natuur en Milieu te Wageningen" betreffende de onderdelen "Planbureau functies Natuur en Milieu", en "Overige wettelijke taken Natuur en Milieu". Afspraken over inhoud en detaillering worden jaarlijks vastgesteld op basis van de "Werkafspraken behorende bij Uitvoeringsovereenkomsten betreffende de Uitvoering van Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu door WOT-NM", mede op basis van de bevindingen van de adviescommissie. De programmaleider zorgt voor de dagelijkse leiding, in overleg met het programmateam en programmacommissie. De programmaleider legt verantwoording af aan de adviescommissie.

Onderzoeksactiviteiten, fasering en aanpak

Werkzaamheden in programma 385 hebben een sterk multidisciplinair karakter, waarbij milieukundigen, landbouwkundigen, en sociaaleconomen samenwerken. De werkzaamheden zijn gericht op kennisintegratie en –synthese en op het uitvoeren van verkenningen. Inhoud, accenten en fasering van projecten worden in samenspraak met de advies- en adviescommissies bepaald en verder geconcretiseerd in bilateraal overleg met secretaris en voorzitter van de adviescommissie en met de vertegenwoordiger van MNP. In overleg met de adviescommissie is gekozen voor een procesmatige aansturing, "om al doende te leren en te sturen" en maatwerk te kunnen leveren.

Omdat het accent van de werkzaamheden ligt op integratie en synthese van kennis en op het ontwerpen van innovatieve oplossingen en systeeminnovaties worden werkzaamheden veelal uitgevoerd door seniormedewerkers met "een brede horizon". Integratie en synthese van kennis wordt bewerkstelligd door literatuurstudie, discussie, workshops, modelberekeningen en modelverkenningen. Er wordt gebruik gemaakt van (veelal bestaande) modellen en databestanden. Er wordt samengewerkt en afgestemd met projecten en programma's die een meer disciplinair karakter hebben en die meer gericht zijn op kennis- en modelontwikkeling. Een deel van de werkzaamheden heeft betrekking op kwaliteitsborging en –verbetering van databestanden en modellen.

Interactie kennisgebruikers – onderzoekers

Interactie tussen kennisgebruikers en medewerkers van het programma vindt deels direct plaats via workshops en (bilaterale) besprekingen, deels indirect via schriftelijke rapportages. In samenspraak met de adviescommissie is besloten om de directe interactie met en participatie van beleidsmedewerkers in de projecten groter te maken. Dat betekent, dat leden van de adviescommissie aan projecten worden toegewezen als eerste aanspreekpunt en als gesprekspartner voor de projectleiders. Daarnaast zorgen deze leden voor een goede verspreiding van onderzoekinformatie binnen hun beleidsveld. De Milieubalans wordt door medewerkers van het MNP op het departement van LNV mondeling toegelicht tijdens lunchbijeenkomsten. Leden van de adviescommissie worden uitgenodigd voor periodiek (inhoudelijk) programmaoverleg. De adviescommissie komt twee tot vier keer per jaar bijeen om richting, inhoud en voortgang van de projecten te bespreken.

Interactie tussen onderzoekers: interne communicatie, samenhang tussen projecten binnen het programma, samenhang met andere programma's en samenwerking met andere instellingen en organisaties

De voortgang van de projecten wordt inhoudelijk circa één keer per kwartaal gezamenlijk besproken door projectleider en programmaleider van het programma en de bevindingen worden schriftelijk gerapporteerd. Twee à drie keer per jaar worden inhoudelijke programmabijeenkomsten georganiseerd voor alle projectmedewerkers. In die bijeenkomsten vinden inhoudelijke discussies plaats over resultaten van projecten en wordt gediscussieerd over de richting van projecten en programma. Leden van de adviescommissie worden ook uitgenodigd voor deze bijeenkomsten. Projecten die betrekking hebben op "Verkenningen duurzame landbouw" zijn geclusterd. Een keer per 1 à 2 maanden worden inhoud, afstemming en voortgang van deze projecten tijdens gezamenlijke bijeenkomsten van projectleiders en programmaleiding besproken. Zonodig worden ook mensen van buiten Wageningen-UR, zoals van het MNP en leden van de adviescommissie uitgenodigd.

Voor gezamenlijke projecten met Milieu- en Natuurplanbureau en RIZA (zoals project STONE) zijn een stuurgroep (voor strategische en financiële sturing), een adviesgroep (voor inhoudelijke advisering) en projectgroepen (voor projectmatige coördinatie en uitvoering) actief.

Met programmaleiders van aanpalende programma's vindt geregeld bilateraal overleg plaats.

Werkplan 2006

Het werkplan 2006, met enerzijds inhoudelijke projecten (begrote omvang 610 kEuro) voor Milieuplanbureau functie en Modellen en databestanden, en anderzijds communicatie, programmaleiding en vrije ruimte (begrote omvang 195 kEuro).

Programmadeel	Projecten	Communicatie	Coördinatie	Vrije ruimte	Totaal
Milieuplanbureau functie	k€ 560	k€ 34	k€ 71	k€ 75	k€ 740
Modellen en databestanden	k€ 50	k€ 3	k€ 7	k€ 5	k€ 65
Totaal	k€ 610	k€ 37	k€ 78	k€ 80	k€ 805

Ad 1. Milieuplanbureau functie

Activiteitenportfolio: Modelberekeningen, analyses en reviews, synthesestudies, verkennende studies, ex-ante toetsing, integrale studies, conceptontwikkeling, indicatorontwikkeling, protocolontwikkeling, quick-scans, workshops

In 2006 zijn zes projecten gepland, namelijk

- 1.1. Milieubalans (2006 en 2007); aard van de bijdragen wordt afgesproken met MNP.
- 1.2. Emissie Registratie ER. Participatie in de taakgroep Landbouw, die de regie voert voor het vaststellen van landbouwemissies. Aanleveren van inhoudelijke bijdragen aan emissiecijfers ten behoeve van de centrale ER database
- 1.3. Werkgroep Uniformering Mestcijfers (WUM). Deze gegevens worden regulier geleverd ten behoeve van een database voor onder andere CBS, Milieucompendium, Milieubalans en Milieuverkenningen.
- 1.4. Rapportage over landgebruik en bossen in het kader van het Kyoto Protocol
- 1.5. Monitoring transitie duurzame landbouw; monitoring en rapportage over voortgang van het beleid transitie duurzame landbouw

1.6. Duurzaamheidsverkenningen; aard en omvang van de bijdragen worden nader afgesproken in overleg met MNP en adviescommissie. In dit project zijn vooralsnog vier deelprojecten onderscheiden, namelijk:

- Consequenties KRW in 2030
- Verkenningen Duurzame Landbouw
- Duurzame landbouw in Europa
- Visiedocument duurzaam bodemgebruik

Ad 2. Coördinatie en beheer van modellen en gegevensbestanden

Activiteitenportfolio: Regie, afstemming, coördinatie en beheer van modellen en databestanden, documentatie, audits, reviews, fact-sheets

In 2006 zijn 2 projecten gepland, namelijk

2.1. STONE en

2.2. MAM/MAMBO.

Ten behoeve van de hiervoor genoemde WO-taken worden deze “landsdekkende modellen” en bijbehorende “data-bestanden” gebruikt. De modellen en data-bestanden hebben tot doel effecten van autonome ontwikkelingen en van varianten van beleid op de emissie van milieubelastende stoffen uit de landbouw en op de belasting van natuur te verkennen en te evalueren. Deze modellen en data-bestanden dienen up-to-date te worden gehouden, om ook in de nabije toekomst de gewenste analyses te kunnen uitvoeren. Het gaat om onderhoud en aanpassing van data-bestanden, modellen en emissiefactoren naar aanleiding van sociaal-economische en technologische veranderingen in de maatschappij, om kwaliteitsborging en –verbetering, en om documentatie en reviews.

Ad 3. Vrije ruimte, communicatie en programmaleiding

Activiteitenportfolio: regie, coördinatie, workshops, projectbijeenkomsten, overleg, ateliers, verkennende studies, reviews, quick-scans

In 2006 zijn 3 projecten gepland in het vierde blok, namelijk

3.1. Communicatie

3.2. Coördinatie

3.3. Vrije ruimte

Projecten 3.1. en 3.2 zijn gericht op:

- Een goede sturing en leiding van het programma;
- Regie op het milieu-onderzoek in andere LNV-programma's, in overleg met adviescommissies en DWK, voor Milieu- en Natuurplanbureau
- Een goede communicatie met beleidsdirecties, MNP en projectmedewerkers;
- Een goede informatieverstrekking over het programma en de resultaten van het programma naar de gebruikers toe en naar de projectmedewerkers.
- Kwaliteitsborging
- De voortgang en output van de projecten binnen het programma worden circa vier keer per jaar besproken en geëvalueerd in een gesprek tussen projectleiding en programmaleiding. In het projectplan van elk project is aangegeven wat de verwachte output is, en welke vormen van kennisoverdracht boogt zijn, zodat toetsing op evaluatie mogelijk is. Jaarlijks wordt van elk project een beleidssamenvatting (executive summary) gemaakt.

Project 3.3 is bedoeld voor financiering van (ad hoc) aanvullende wensen van de adviescommissie. In overleg met de adviescommissie is relatief veel budget gereserveerd voor vrije ruimte.

17. Kwaliteitsborging

Inhoudelijke kwaliteitsborging

De leden van de adviescommissie hebben aangegeven nadrukkelijk betrokken te willen worden bij de inhoud en uitvoering van de verkenningen landbouw (transitie duurzame landbouw). Inhoud en voortgang van de projecten worden twee à vier keer per jaar met de leden van de adviescommissie besproken; inhoud en koers van de projecten wordt dan vastgesteld. De inhoud van de overige projecten Milieuplanbureauafunctie wordt in overleg met de vertegenwoordiger van Milieu- en Natuurplanbureau vastgesteld, tijdens het (twee)maandelijks overleg.

Voor het project STONE bepalen een gezamenlijke (RIVM, RIZA en Wageningen-UR) adviesgroep en een stuurgroep koers en inhoud van de werkzaamheden. Voor het project MAM bepalen een gezamenlijke (MNP, Wageningen-UR) stuurgroep koers en inhoud van de werkzaamheden Modellen en databestanden worden geregeld onderworpen aan audits en peer-reviews.

Resultaten van projecten worden zo mogelijk in de vorm van peer-reviewde wetenschappelijke artikelen gerapporteerd. Per project en per jaar wordt ook een Nederlandstalige beleidsamenvatting (executive summary) gemaakt, om gebruikers en doelgroepen van de belangrijkste resultaten in kennis te stellen.

Communicatieplan

Overleg met de Programmacommissie vindt tweemaandelijks plaats. Overleg met de adviescommissie vindt formeel twee keer per jaar plaats tijdens de reguliere bijeenkomsten. Programmaleiding en voorzitter en secretaris van de adviescommissie hebben verder op ad hoc basis contact via email, telefoon en bilateraal overleg.

Het programmateam (met vertegenwoordigers van elk instituut) overlegt tweemaandelijks. De stuurgroep van de WOT-programma's komt eveneens tweemaandelijks (één keer per kwartaal) bijeen.

Twee keer per jaar worden programmabijeenkomsten georganiseerd waarin de koers en inhoud van het programma en van specifieke projecten worden besproken. Voor deze bijeenkomsten worden projectleiders, leden van de adviescommissie en programmaleiders van aanpalende programma's uitgenodigd. Verder bezoekt de programmaleiding alle projectleiders twee à drie keer per jaar en bespreekt de voortgang, knelpunten en nieuwe inzichten in de projecten. Van deze visitaties wordt een kort schriftelijk verslag gemaakt.

Over resultaten van projecten in het programma wordt periodiek gerapporteerd in KennisOnline, flyers en factsheets. Het project STONE heeft een eigen website. In veel projecten is een actief beleid om relevante doelgroepen via workshops bij de projecten te betrekken.

2.4 Programma Ondersteunend onderzoek NPB

2.4.1 Algemeen

1. **WOT cluster, clusterleider:** WOT-04 (Natuur & Milieu), drs. P.J.W. Hinssen
2. **Onderzoekstaak:** Ondersteunend Onderzoek Natuurplanbureaufunctie
3. **Onderzoeksleider:** ir. H. Houweling (ESG)
4. **Contactpersonen LNV** dr S.A. Sprengers LNV-DN), dr.H. Groenewoud (DN),
dr. A. Jahangir (DK), dr. L. Braat (MNP).
5. **Deelnemende instellingen:** ESG, SSG, MNP
6. **Doelgroepen:** Beleidsdirecties LNV, MNP
7. **Budget 2006** Euro 2.652.000 (prijspeil 1-1-2006)

8. **Beleidsopgave (conform Uitvoeringsovereenkomst WOT-PNM):**

Trefwoorden: Natuurplanbureau, Signalering, Beleidsevaluatie, Verkenning, 01 (versterking landelijk gebied), 02 (realisatie van de EHS), 03 (beheer van de EHS), 05.15 (ecologisch duurzame visserij)

Het werkprogramma Natuurplanbureaufunctie Ondersteunend Onderzoek (WOT-04-002) is gericht op ontwikkeling van kennis die wordt toegepast in programma Natuurplanbureaufunctie (WOT-04-394). De beleidsopgave is in het werkprogramma WT-04-394 als volgt verwoord.

De overheid dient, bij het nemen van beslissingen van strategische aard, te beschikken over relevante informatie die goed hanteerbaar is. Als het gaat over natuur, bos en landschap is het de taak van het Natuurplanbureau om deze handzame informatie op een onafhankelijke en wetenschappelijke basis te leveren, zodat alle relevante aspecten en belangen voldoende in de maatschappelijke afweging kunnen worden betrokken.

Het Natuurplanbureau is een wettelijk vastgelegd instrument ter ondersteuning van het natuurbeleid (Wet van 24 december 1997, houdende regelen ter instelling van de Natuurplanbureaufunctie). Functies zijn het signaleren van trends en problemen, het evalueren van beleidsprestaties en het maken van prognoses over de mate waarin het beleid de doelen realiseert, alsmede het vertalen van trends in de samenleving en het ruimtegebruik in termen van kansen en bedreigingen voor natuur. Jaarlijks wordt een natuurbalans en vierjaarlijks een natuurverkenning uitgebracht. Opdrachtgever hiervoor is de bestuursraad van LNV.

Programma's binnen het WOT-cluster Natuur & Milieu worden uitgevoerd onder de bepalingen van het WOT-statuut. Hiermee wordt maximale transparantie, onafhankelijkheid en betrouwbaarheid nagestreefd.

9. **Kennisbehoefte**

Conform de uitvoeringsovereenkomst WOT-PNM en bijbehorende werkafspraken moet het Ondersteunend Onderzoek de kennisbasis versterken waarmee de Natuurplanbureaufunctie (NPB-functie) haar taak kan vervullen. In de kaderbrief 2006 van LNV-DN aan het MNP worden de onderwerpen genoemd, waarover het MNP in de toekomst dient te rapporteren. Deze brief vormt het kader voor het werkplan 2006 van WOT-04-002. Het raamwerk van graadmeters, modellen en instrumenten voor beleidsevaluatie speelt hierin een belangrijke rol. Het onderzoek is gericht op de ontwikkeling van vier primaire kennisvelden: biodiversiteit, landschap, bestuur & maatschappij en economie.

10. Kennisopdracht

De kennisopdracht vloeit voort uit de taak van de Natuurplanbureaufunctie zoals vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst WOT-PNM, bijbehorende werkafspraken en werkplan WOT-04-394. Belangrijke producten van de Natuurplanbureaufunctie zijn de jaarlijkse Natuurbalans en de vierjaarlijkse Natuurverkenning.

De Natuurbalans bestaat uit een deel evaluatie beleidsprestaties, en een deel evaluatie of verkenning van een of enkele actuele thema's. De Natuurverkenning dekt het totale beleidsveld natuur, bos en landschap, en heeft een sterk accent op prognose. Ook thematische verkenningen zijn in het programma van het Natuurplanbureau opgenomen.

De NPB-functie maakt gebruik van halffabrikaten die in onderbouwend onderzoek worden ontwikkeld (programma WOT-04-002) en van innovatieve ontwikkelingen uit het kennisbasis-onderzoek (394-3).

De producten op projectniveau worden gespecificeerd in de projectbeschrijvingen. Dit betreft meestal de tastbare producten in de vorm van rapporten, artikelen, geo-informatie-bestanden, (verbeterde) modellen en deelmodellen, (verbeterde) kennissystemen, overige kennisproducten als strategievoorstellen, adviezen. De nadruk ligt hierbij op gecodificeerde kennis.

Naast deze expliciete kennis wordt kennisbasis versterkt met impliciete kennis. Deze kennis werkt door via uitwisseling van informatie in workshops in het kader van de NPB-producten, themamiddagen, overleg tussen (deel)projectleiders voor de NPB-producten en onderzoekers, bijdragen van onderzoekers aan NPB-producten.

Kennisuitwisseling wordt gefaciliteerd door projecten in WOT-04-394 (Communicatie, Kennismanagement, Informatievoorziening)

Producten

Wetenschappelijke kennis in de vier genoemde kennisvelden gericht op toepassing van deze kennis in de producten van het natuurplanbureau. Deze kennis heeft betrekking op

- instrumenten voor beleidsevaluatie;
- graadmeters;
- modellen;
- interpretatie en betekenisgeving verspreidingsgegevens;
- thematische onderwerpen.

2.4.2 Programma-afspraken en werkplan 2006

11. Methode in de aanpak

Het programma richt zich op het ontwikkelen van expertise, modellen en databestanden in de vier kennisvelden: Biodiversiteit, Landschap, Bestuur en Maatschappij, Economie. De onderzoeksvragen in deze kennisvelden zijn het resultaat van de inventarisatie van de benodigde kennis voor de Natuurplanbureaufunctie van het MNP die de Programma Commissie Natuur in het voorjaar 2005 heeft uitgevoerd

In de Kenniscyclus van het Natuurplanbureau worden 6 fasen onderscheiden:

- a. inventariseren van benodigde kennis voor de realisatie van producten in de nabije toekomst en voor versterking van de kennisbasis voor de langere termijn;
- b. inventariseren van de reeds beschikbare kennis;

- c. vertalen van het verschil tussen benodigde kennis en reeds beschikbare kennis in onderzoeksvragen (c1) en kennis ontwikkelen (c2, WOT-04-002);
 - d. kennis delen (WOT-04-394/WOT-04-002);
 - e. kennis toepassen;
 - f. evalueren van kennistoepassingen in producten Natuurplanbureau.
- Vraagarticulatie, toepassing en evaluatie (fase a t/m c1 en e) zijn onderdeel van programma WOT-04-394
 - Kennis ontwikkeling (fase c2) wordt uitgevoerd in programma WOT-04-002
 - Kennis delen (d) en evalueren (f) wordt gerealiseerd in WOT-04-394 (coördinatie, communicatie) en WOT-04-002 (kennisdisseminatie op het niveau van (clusters van) projecten en (deel)programmaleiders NPB)

Op *programmaniveau* is de kennisontwikkeling georganiseerd in ca. 40 projecten in de vier genoemde kennisvelden. Voor elk van de kennisvelden treedt een trekker/deelprogramma-leider op die de projecten inhoudelijk begeleidt en de communicatie met het MNP als primaire belanghebbende verzorgt.

Op projectniveau wordt de organisatie en fasering verder uitgewerkt in de afzonderlijke projectplannen.

Interactie kennisgebruikers – onderzoekers

Interactie tussen kennisgebruikers en kennisleveranciers vindt plaats op verschillende niveaus:

- Commissie Uitvoerende Instellingen (CUI); accordering van het pakket kennisvragen;
- Coördinatie op het niveau van de Kenniscyclus Natuurplanbureau. Deze coördinatie vindt plaats in het PCN-overleg NPB (Programma Commissie Natuur, voorheen TKM). In dit overleg nemen deel: Hoofd WOT, hoofd MNP/NLB, hoofdprojectleider(s) producten, projectleider QRU en de trekkers van de vier kennisvelden,
- Coördinatie op het niveau van onderzoeksprojecten; Voor elk onderzoeksproject wordt de projectdefinitie (de A4-tjes in de projectenbundel) opgesteld i.o.m. met MNP/NPB; elk project heeft een MNP/NPB-contactpersoon.
- Kennis delen op het niveau van individuen tussen deel(projectleiders) voor de NPB-producten en projectleiders en projectmedewerkers van lopende of reeds gerealiseerde projecten.

Interactie tussen onderzoekers

Interne communicatie, samenhang tussen projecten binnen het programma, samenhang met andere programma's en samenwerking met andere instellingen en organisaties.

In het werkproces van het Natuurplanbureau vormen coördinatie van onderzoeks-programmering en synthese van deelproducten naar geïntegreerde studie essentiële taken (WOT-04-394). Het Onderbouwend onderzoek (WOT-04-002) wordt aangestuurd door het hoofd van de WOT-unit die heerin wordt ondersteund door de Programma Commissie Natuur.

Interactie tussen onderzoekers; interne communicatie

De interne communicatie tussen onderzoekers is meestal vrij intensief vanwege afstemming van en samenwerking in gerelateerde projecten. De trekkers per kennisveld of de projectleiders van de betrokken projecten entameren dit overleg. Uitwisseling van informatie vindt verder plaats door het centraal beschikbaarstelling (geoinformatie, interne werkdocumenten). Daarnaast zijn er intensieve informele contacten (van koffieapparaat tot personele relaties tussen projecten, al dan niet voor het Natuurplanbureau)

Samenhang met andere programma's

De samenhang met andere programma's vraagt, ten gevolge van de coördinatie van het onderzoek in verschillende domeinen (KB, BO, WOT) bijzondere aandacht [en moet verder worden uitgewerkt]

Afstemming met het onderzoek in de kennisbasis zal in belangrijke mate gerealiseerd worden door programma KB-01-007

Afstemming met het beleidsondersteunend onderzoek kan naar verwachting worden gerealiseerd door efficiënte en effectieve vraagarticulatie. In het project Kennismanagement (WOT-04-394) wil NPB de mogelijke synergie-effecten in het onderzoek optimaal sturen en benutten.

Samenhang met andere instellingen en organisaties

Dit programma is in het bijzonder gericht op de samenwerking tussen WUR en MNP. In het MNP netwerk wordt samengewerkt door RIVM, RIKZ, RIZA, CBS en gegevens leverende organisaties als DLG, LASER en de PGO's. Via het MNP werkt het programma ook samen met de andere planbureaus (CPB, RPB, SCP) aan integrale studies. Ook EC-LNV vervult een rol in dit netwerk.

De samenwerking op projectniveau met andere organisaties zal worden beschreven in de afzonderlijke projectbeschrijvingen

12. Communicatieplan

Relevante doelgroepen en (potentiële) gebruikers van de onderzoeksresultaten zijn:

- Projectleiders en deelprojectleiders t.b.v. de realisatie van de wettelijke producten van het Milieu- en Natuurplanbureau. Onder producten worden hier, naast de wettelijke producten als NVK en NB, ook adviezen verstaan. Kennisontwikkeling (WOT-04-002) en de toepassing van kennis door deze (deel)projectleiders (onderdeel WOT-04-394) zijn fasen in het primaire proces van de Natuurplanbureauafunctie waardoor kennisontwikkeling en kennistoepassing direct met elkaar zijn verbonden. (Deel)projectleiders dragen bij aan de evaluatie van de bruikbaarheid van de kennisbasis en de aan de identificatie van nieuwe kennisvragen.
- Gebruikers (wettelijke) producten Milieu- en Natuurplanbureau (Parlement, Kabinet, Beleidsdirecties van LNV, VROM, V&W, EZ als gebruikers van de Natuurplanbureau-producten (indirect) en gebruikers van kennisproducten van onderbouwend onderzoek (direct).

2.5 Programma ME-AVP

2.5.1 Algemeen

1. **Programmanummer:** WOT-04-001
2. **Titel:** Monitoring en Evaluatiesysteem
Agenda Vitaal Platteland
3. **Werktitel:** ME-AVP
Programmaleider dr. ir. L.A.E. Vullings
(in 2005: dr.ir. L. Kooistra)
unit WOT Natuur & Milieu
5. **Trekkerinstelling** Alterra
6. **Uitvoerende instellingen:**
7. **Looptijd:** 2005 t/m 2009 (Uitvoeringsovereenkomst)
8. **Budget 2005** Euro 306.000 (prijsspeil 1-1-2006)
8. **Karakter van het programma:** WOT

9. **Beknopte omschrijving/samenvatting:**

Trefwoorden: Monitoring, Beleidsevaluatie, gegevensvoorziening, 01 (versterking landelijk gebied), 02 (realisatie van de EHS), 03 (beheer van de EHS)

In april 2004 is de 'Agenda voor een Vitaal Platteland' (AVP) gepresenteerd als de gezamenlijke beleidsvisie van de ministeries LNV, VROM en V&W om het platteland gereed te maken voor toekomstige veranderingen. Om de voortgang van het beleid te toetsen en de mate van realisatie van het ingezet beleid te verklaren is monitoring en evaluatie noodzakelijk. De Directie Platteland van het Ministerie van LNV is als coördinator van AVP primair verantwoordelijk voor de verantwoording aan de Tweede Kamer en het beschikbaar maken van benodigde monitoring informatie.

Het WOT-programma Monitoring en Evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland (ME-AVP) heeft als doel een systematiek te ontwikkelen en langjarig te coördineren om de effectiviteit en efficiency van het plattelandsbeleid zoals vastgelegd in AVP te kunnen beoordelen. Voor het systeem voor rapportage, verantwoording en evaluatie zijn gegevens nodig op het niveau van effecten, resultaten, prestaties en budgetten. Het WOT programma ME-AVP heeft als taak de benodigde gegevenslogistiek te coördineren en organiseren, te zorgen voor decentrale opslag van de gegevens (digitaal archief) en de rapportage en presentatie van gegevens via een webportaal uit te voeren.

Producten

- Actueel overzicht van de beschikbare gegevens voor monitoring van Agenda Vitaal Platteland in het webportaal 'Stand van het Platteland' bestaande uit een samenhangend en eenduidige beschrijving van beleidsdoelen (doelenboom MJP2) en indicatoren (prestaties en effecten).
- Faciliteren van gegevensvoorziening voor opstellen van nulsituatie prestaties en nulmeting van effecten op basis van beschrijving indicatoren in factsheets (beschrijving gegevenslogistiek, bewerking, kwaliteitsborging en kostenraming).
- Operationeel informatiesysteem voor ME-AVP bestaande uit een beheer- en presentatie module: webportaal 'Stand van het Platteland' waarin alle informatie over de voortgang van de uitvoering wordt bijgehouden zowel prestaties als effecten.
- Coördinatie van monitoring en evaluatie activiteiten binnen systematiek ME-AVP en beheer van informatiesysteem ME-AVP. Na oplevering van systeem ME-AVP zal de informatie

worden geaggregeerd en gepresenteerd in landelijke rapportage (vorm en frequentie te bepalen vanuit dit programma in 2005).

Gebruikers

Er worden in het kader van het WOT programma verschillende type gebruikers onderscheiden.

- LNV DP: coördinator voor AVP
- Beleidsdirecties van LNV, VROM, V&W: rapporteren aan kabinet en Tweede Kamer
- Provincies
- Milieu- en natuurplanbureau (samenwerkingsverband RIVM, DLO, RIZA en RIKZ)

10. Samenstelling begeleidingscommissie

Jasper Dalhuisen (Voorzitter), Noor Dessing (DK), Paul Sinnige (DP), André Smit (DP), Peter Kouwenhoven (VROM-DGM), Marcel Wetter (VROM-DGR), Wies Vullings (secretaris, WOT unit Natuur & Milieu)

2.5.2 Programma-afspraken en werkplan 2006

11. Relevantie voor LNV-beleid en bijdrage aan maatschappelijke thema's

In april 2004 is de 'Agenda voor een Vitaal Platteland' (AVP) gepresenteerd als de gezamenlijke beleidsvisie van de ministeries LNV, VROM en V&W om het platteland gereed te maken voor toekomstige veranderingen. De agenda voor een Vitaal Platteland gaat uit van een integraal perspectief en richt zich op de economische, ecologische en sociaal-culturele aspecten van het platteland. Om de voortgang van het beleid te toetsen en de mate van realisatie van het ingezet beleid te verklaren is monitoring en evaluatie noodzakelijk. Uitgangspunt voor de beleidsuitvoering is het Meerjarenprogramma AVP welke in februari 2006 gereed zal komen.

Monitoring heeft tevens een signalerende functie: ontwikkelingen op het beleidsterrein die niet direct met de beleidsdoelstelling te maken hebben kunnen door het signaleren van effecten aanleiding zijn om ander beleid te ontwikkelen, beleid bij te sturen of te continueren. Daarnaast kan monitoring en evaluatie een essentiële bijdrage leveren aan het bevorderen van transparantie van beleid en aan de uitvoering, kennisontwikkeling, kennisverspreiding en legitimatie van het plattelandsbeleid.

Van belang is dat het programma ME-AVP aansluit bij de VBTB-systematiek, bij het ILG en het MJP-AVP, en bij het Europese plattelandsbeleid (onderdeel monitoring en evaluatie POP). Dit vereist een zodanige formulering en koppeling van doelen, prestaties en effecten dat deze eenvoudig en eenduidig zijn te monitoren en te evalueren.

12. Relevante doelgroepen en (potentiële) gebruikers van de onderzoeksresultaten en hoe zijn ze bij het onderzoek betrokken

Voor de uiteindelijke toepassing van de producten vanuit programma ME-AVP kunnen twee hoofddoelgroepen worden onderscheiden namelijk gebruikers en leveranciers. Hierbij kunnen doelgroepen in sommige gevallen zowel gebruikers als leverancier zijn.

Gebruikers

- beleidsdirecties LNV, VROM, V&W
- Provincies
- Planbureaus MNP, RPB, SCP

Leveranciers

- beleidsdirecties LNV, VROM, V&W: voortgang Rijksacties
- provincies: informatie m.b.t. prestaties en effecten (vastgelegd binnen ILG convenant)
- Kennisinstituten (RIVM, DLO, RIZA, RIKZ): informatie m.b.t. effecten
- Uitvoerende diensten (DLG, DR): informatie m.b.t. prestaties en effecten

Zowel de gebruikers als de leveranciers maken gebruik van het informatiesysteem die in het kader van het WOT Programma ME-AVP ontwikkeld en aangeboden zal worden.

Op programmaniveau wordt een begeleidingsgroep ingesteld met vertegenwoordigers van de gebruikers ingesteld. Het door de programmaleider samengestelde werkplan wordt jaarlijks door de begeleidingsgroep beoordeeld en goedgekeurd.

13. Wat wordt er opgeleverd; Beoogde producten van het onderzoek, inclusief kennisdoorwerking en externe communicatie

- Actueel overzicht van de beschikbare monitoring gegevens voor Agenda Vitaal Platteland in het webportaal 'Stand van het Platteland' bestaande uit een samenhangend en eenduidige beschrijving van beleidsdoelen (doelenboom MJP2) en indicatoren (effecten, resultaten, prestaties en budgetten).
- Faciliteren van gegevensvoorziening voor opstellen van nulsituatie prestaties en nulmeting van effecten op basis van beschrijving indicatoren in factsheets (beschrijving gegevenslogistiek, bewerking, kwaliteitsborging en kostenraming).
- Operationeel informatiesysteem voor ME-AVP bestaande uit een beheer- en presentatie module: webportaal 'Stand van het Platteland'.
- Coördinatie van monitoring en evaluatie activiteiten binnen systematiek ME-AVP en beheer van informatiesysteem ME-AVP. Na oplevering van systeem ME-AVP zal de informatie worden geaggregeerd en gepresenteerd in landelijke rapportage (vorm en frequentie te bepalen vanuit dit programma in 2005).

Het ME-AVP systeem is een groeimodel en wordt gefaseerd uitgevoerd. In 2005-2006 zullen onder invloed van de verdere ontwikkeling van ILG, de aanpassingen van het MJP2 en de opzet van POP2 regelmatig beleidsaanvullingen en wijzingen plaatsvinden. Dit betekent dat ook dit werkplan de komende tijd zich nog verder zal ontwikkelen.

Door nauwe interactie tussen de relevante projectgroepen (werkgroep PEIL (pl Nathalie Harrems), projectteam MJP2 (pl Paul Sinnege), regiebureau POP (coördinator Peter Ros)), doelbereikingsmonitor (pl RPB) en het programma ME-AVP wordt er naar gestreefd de benodigde monitoring en evaluatie activiteiten samenhangend en eenduidig op te zetten en uit te voeren.

14. Aanpak en organisatie van het onderzoek op programmaniveau

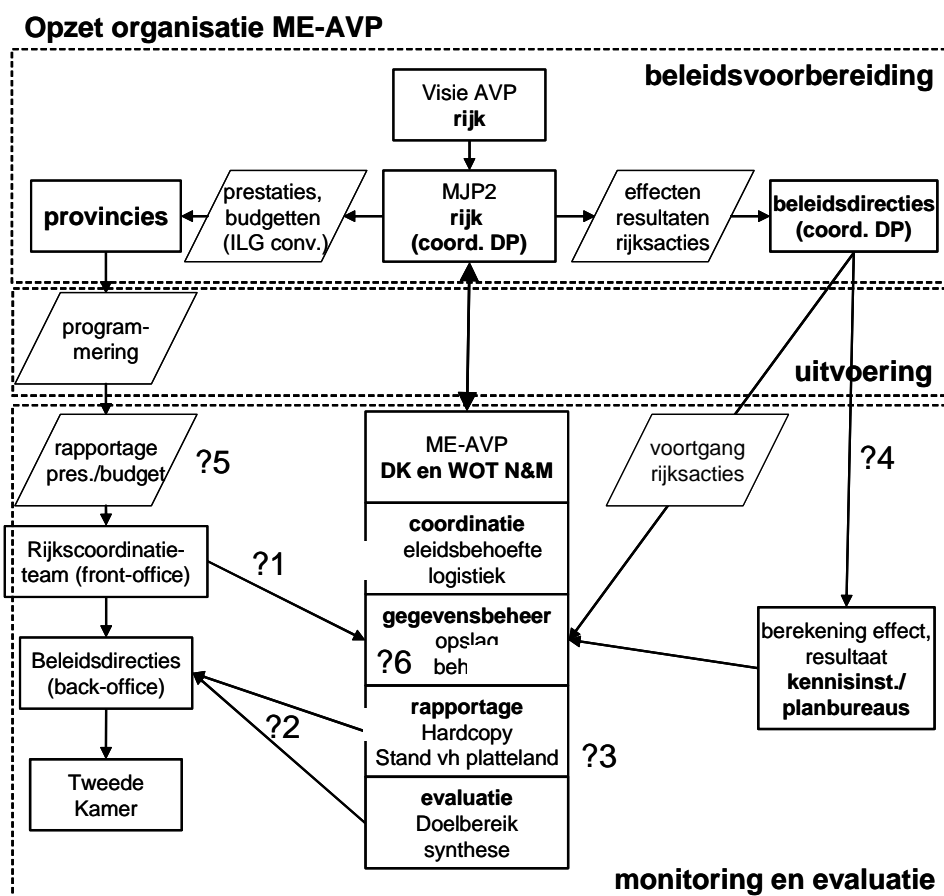
Onderzoeksactiviteiten, fasering en aanpak

Voor het programma ME-AVP worden de volgende taken onderscheiden:

1. Coördinatie: dit onderdeel heeft 2 aspecten:
 - Beleidsbehoefte: totale systematiek voor AVP/ILG en afstemming met MJP2: overzicht totaal systeem, doorvoeren aanpassingen, samenhang en communicatie met andere actoren en systemen (b.v. NR, POP);
 - Gegevenslogistiek: uitzetten van opdrachten voor uitvoering resultaat en effectmetingen, afstemming en communicatie met gegevensleveranciers;
2. Centrale gegevensbeheerder: opslag en beheer van beleidsinformatie, onderhoud van informatiesysteem;

3. Rapportage: opstellen landelijke rapportages over de voortgang beleid AVP en publicatie via (hardcopy) rapporten en webportaal Stand van het Platteland;
4. Evaluatie van beleid: evaluatie van beleidsdoelen voor AVP op basis van beschikbare monitoring informatie als basis voor bijsturing beleid en programmering nieuw beleid.

Figuur 2.1 geeft de opzet voor de langjarige organisatie van ME-AVP. Uitgaande van het MJP2 zijn de provincies verantwoordelijk voor rapportage over prestaties en effecten. De beleidsdirecties (het rijk) zijn verantwoordelijk voor rapportage over de effecten, resultaten en rijksacties.

Figuur 2.1: Organisatie van monitoring en evaluatie activiteiten voor beleidsnota Agenda Vitaal Platteland

Om de beoogde producten te realiseren zal het programma ME-AVP worden opgedeeld in 5 deelprojecten.

De beleidsvraag Het doel is om in wisselwerking met de beleidsontwikkeling (primair MJP-AVP, ILG maar ook Nota Ruimte) een samenhangende set van operationele doelen met samenhangende indicatoren (effecten, resultaten en prestaties) te formuleren. Hoewel in 2005 het grootste deel van dit proces waarschijnlijk zal zijn afgerond kunnen een aantal onderdelen pas worden afgemaakt na de definitieve publicatie van het MJP2 in febr. 2006. Daarnaast verdient ook de definitieve vaststelling van de gebruikerseisen en de organisatie voor het informatiesysteem nog aandacht.

Effecten AVP in beeld In MJP2 worden voor algemene beleidsdoelstelling per thema effectindicatoren benoemd. In 2006 dient voorafgaand aan start ILG uitvoeringsprogramma in 2007 voor deze effectindicatoren een nulmeting te worden uitgevoerd. In 2005 zullen voor de benoemde effectindicatoren factsheets worden opgesteld die een beschrijving geven van methode, meetvariabelen, kosten en borging van de kwaliteit. Nadere afspraken over de uitvoering van de nulmeting en de rol van ME-AVP daarin zullen in de tweede helft van 2005 worden gemaakt.

Rapportage prestaties Informatie over de voortgang van de prestaties wordt in het informatiesysteem ME-AVP beheerd en gepresenteerd. In 2006 zal worden gewerkt aan test-case waarin de voortgang van prestaties voor het UitvoeringsContract 2005-2006 worden ingewonnen, in het informatiesysteem beheerd en gepresenteerd. In dit deelproject zal samen met het rijkscoördinatieteam en DP de gegevensvoorziening voor dit werkproces worden getest en worden vastgelegd in een draaiboek.

Informatiesysteem en gegevensvoorziening Het doel is het realiseren en beheren van het informatiesysteem die de indicatorinformatie beheert en presenteert voor de relevante doelgroepen bestuurders, beleidsmedewerkers en monitoring en evaluatie deskundigen. Daarnaast wordt binnen dit deelproject per indicator de processen voor gegevensinwinning en verwerking van gegevens tot indicatoren vastgelegd en voorwaarden voor organisatie en kwaliteitsborging vastgelegd.

Coördinatie en communicatie Het doel is om in wisselwerking met de beleidsontwikkeling een samenhangend programma voor monitoring en evaluatie voor de Agenda Vitaal Platteland op te stellen. Dit deelproject richt zich op de sturing van dit proces, op het voorbereiden van de deelprojecten, op de communicatie met beleid (ILG, MJP-AVP en Nota Ruimte) en andere betrokkenen, en op de coördinatie van de uitvoering van ME-AVP. Door afstemming en samenwerking met andere monitoring en evaluatie activiteiten voor andere beleidsvelden (Nota Ruimte, Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), Kader Richtlijn Water) wordt geprobeerd te komen tot een efficiënte en uitwisselbare systematiek.

Onder invloed van de beleidsvoortgang van ILG en de voorbereiding van de tweede versie van MJP-AVP (geplande publicatie februari 2006) zijn de activiteiten voor het programma ME-AVP in 2006 op dit moment (versie 27 september 2005) nog niet definitief vast te stellen. Regelmatig overleg met projectleider MJP2, projectleider PEIL en opdrachtgever ME-AVP zal eind 2005 leiden tot een definitieve afbakening en specificering van de activiteiten van het programma ME-AVP in 2006.

Interactie kennisgebruikers – onderzoekers

Bij de ontwikkeling van de systematiek voor ME-AVP is het belangrijk om nauwe aansluiting te houden met beleidsontwikkeling rond de opzet en implementatie van ILG en de aanpassing van MJP-AVP. Hierbij is het zaak om te zorgen dat de kennisdoorstroming naar zowel Rijk (ministeries LNV, VROM en V&W) als ook naar provincies is gewaarborgd. Door het brede karakter van de beschreven beleidsdoelen in AVP zal daarnaast worden afgestemd en samengewerkt met monitoring en evaluatie initiatieven op gerelateerde beleidsterreinen: Nota Ruimte, Kaderrichtlijn Water, Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP).

De volgende activiteiten worden ondernomen:

- Regelmatig overleg met projectleider MJP2 (Paul Sinnege) voor afstemming en eventueel uitvoeren activiteiten ter ondersteuning van voorbereiding en implementatie MJP2. Definitieve besluitvorming over de keuze van zowel prestatie als ook de effectindicatoren vindt plaats binnen het kader van MJP2. De verwachting is dat begin 2006 het MJP2

wordt gepresenteerd en dat dan dus definitieve uitwerking van de monitoringsystematiek voor ME-AVP kan plaatsvinden.

- De projectgroep PEIL (vertegenwoordigers rijk, provincies, POP, MNP-RIVM) en projectgroep ME-AVP hebben regelmatig gezamenlijke overleggen en hebben voor afstemming van hun activiteiten in 2005 een gezamenlijk werkplan op hoofdlijnen opgesteld.
- Een vertegenwoordiger vanuit de projectgroep ME-AVP neemt deel aan de projectgroep monitoring Nota Ruimte (RPB en MNP) om op die manier te zorgen voor uitwisseling kennis en afstemming, daarnaast zal ook afstemming moeten plaatsvinden met de monitoring activiteiten voor POP.
- In 2006 zal ook nauwer worden samengewerkt met het rijkscoördinatieteam (coördinatie DRZ-LNV) die fungeert als scharnierpunt tussen de beleidsdirecties van het rijk en de provincies. Via het rijkscoördinatieteam zal de aanlevering van provinciale rapportages aan ME-AVP plaats vinden. Nadere afspraken dienen nog te worden gemaakt over hoe vanuit ME-AVP ondersteuning kan worden geboden bij het maken van landelijke rapportages over de voortgang.

Interactie tussen onderzoekers: interne communicatie, samenhang tussen projecten binnen het programma, samenhang met andere programma's en samenwerking met andere instellingen en organisaties

Opzet en uitvoering van het programma ME-AVP zal primair worden uitgevoerd door WOT-unit Natuur & Milieu en DK. Daarnaast zijn een groot aantal andere instellingen en organisaties betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering. Deze worden hieronder nader beschreven.

Tussen onderzoekers; interne communicatie

Het programma is opgedeeld in deelprojecten waarbij per project een projectleider is aangesteld (zie beheersparagraaf) die een gedetailleerd projectplan voor het project opstelt, de werkzaamheden binnen het project coördineert en specifieke opdrachten formuleert en uitzet. De deelprojectleiders en de vertegenwoordiger van de opdrachtgever komen maandelijks bijeen in een projectgroep om de voortgang te bespreken en werkzaamheden af te stemmen.

Samenhang met andere programma's

Het WOT programma Monitoring en Evaluatie Agenda Vitaal Platteland is gerelateerd aan een tweetal andere programma's. Voor WOT programma Natuurplanbureau functie zal WOT programma monitoringsinformatie kunnen leveren als input voor de producten Natuurbalans en Natuurverkenning. Het WOT programma informatievoorziening Natuur zal een belangrijke rol spelen in de informatievoorziening aan het programma ME-AVP voor een aantal beleidsthema's binnen AVP (o.a. Natuur).

Samenhang met andere instellingen en organisaties

Opzet en uitvoering van het programma ME-AVP zal primair worden uitgevoerd door de WOT unit Natuur en Milieu en DK. Daarnaast zijn er drie gebieden waarin intensief wordt samengewerkt:

- Beleidsontwikkeling: projectteam ILG en projectteam MJP-2, rijkscoördinatieteam (DRZ), provincies o.a. via IPO;
- Samenhang monitoring en evaluatie activiteiten: IPO-RIVM, IDSW, MNP en andere planbureaus (SCP, RPB, CPB);
- Gegevensvoorziening en uitvoering: DLO-instituten (Alterra, LEI), instellingen binnen MNP netwerk (RIVM, RIKZ, RIZA, CBS) en gegevens leverende organisaties als DLG, DR.

De samenwerking op projectniveau met andere organisaties zal worden beschreven in de afzonderlijke projectbeschrijvingen

15. Kwaliteitsborging

1. Voor de kwaliteitsborging hanteert het programma de richtlijnen zoals in het WOT-statuut verwoord. Waar nodig worden deze concreet uitgewerkt voor de specifieke situatie van het Milieu- en Natuurplanbureau.
2. De WOT-unit die verantwoordelijk is voor de Natuurplanbureaufunctie is in 2003 ISO gecertificeerd.
3. Bij Alterra heeft in 2002 een wetenschappelijke visitatie plaatsgevonden. Bij het LEI is dit in 2003 gebeurd. Het hoofd van de WOT-unit beoordeelt de uitkomsten in het licht van de benodigde expertise voor de WOT-unit.
4. Op verzoek van LNV zullen, in het kader van WOT-statuut, desgevraagd audits worden uitgevoerd.
5. Biometris Wageningen wordt om advies gevraagd bij projecten waar statistische of wiskundige toetsing van plannen of resultaten is vereist.
6. In het algemeen worden resultaten van dit programma in MNP verband gepubliceerd. Voor zover dit niet gebeurt, beschikt de WOT N&M over drie eigen publicatierreeksen:
 - De reeks WOT-werkdocumenten zorgt voor basale documentatie van het uitgevoerde werk;
 - De reeks WOT-rapporten zorgt voor borging van de wetenschappelijke kwaliteit van achtergrondstudies ten behoeve van producten van de WOT N&M;
 - De reeks WOT-studies zorgt voor ontsluiting van relevante wetenschappelijke informatie voor een bredere maatschappelijke doelgroep.
7. Voor elk van de gebruikte modellen en databestanden bij DLO is in 2001 een audit uitgevoerd. De adviezen hieruit worden door de Stuurgroep KwaliteitSlag van DLO geïmplementeerd waardoor alle relevante modellen en databestanden eind 2006 minimaal de 'status A' hebben.
8. In zijn algemeenheid bevordert het programma, dat de andere uitvoerende instellingen gelijkwaardige kwaliteitsacties ondernemen of reeds hebben ondernomen, zodat de kwaliteitsborging voor het MNP als geheel is geregeld. Enkele instituutsoverstijgende projecten (informatielogistiek, visie modelstudies, kwaliteitsborging data en modellen) ondersteunen dit streven.

2.6 Programma Advisering Natuur & Milieu

2.6.1 Algemeen

1. **WOT cluster, clusterleider:** WOT-04 (Natuur & Milieu), drs. P.J.W. Hinssen
2. **Onderzoekstaak:** 003, Advisering Natuur & Milieu
3. **Onderzoeksleider:** drs. P.J.W. Hinssen (ESG)
4. **Contactpersonen LNV:** dr.T. Breimer (DK)
5. **Deelnemende instellingen:** ESG
6. **Doelgroepen:** Beleidsdirecties LNV
7. **Budget 2006:** Euro 556.000 (prijsspeil 1-1-2006)

8. Beleidsopgave

Trefwoorden Natuur, Milieu, Mestbeleid, Bestrijdingsmiddelen, Antarctica, Zeezoogdieren, Walvissen, Waddenzee, Meststoffenbesluit

Het ministerie van LNV en de Raad van Bestuur van Wageningen UR leggen de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu (WOT N&M) vast in verschillende uitvoeringsovereenkomsten. In de Uitvoeringsovereenkomst Advisering Natuur en Milieu (WOT-Advisering N&M), te ondertekenen voor 31 december 2006, zijn de taken en werkafspraken voor de periode 2006-2010 vastgelegd, die voortvloeien uit de wettelijke adviestaken. Op basis van de werkafspraken WOT-Advisering N&M is het werkprogramma 2006 opgesteld. Hierbij wordt rekening gehouden met de volgende additionele budgetten:

- 95.000 euro in de kennisbasis voor WOT-Advisering N&M ter behoud van sleutelexpertise;
- 100.000 euro in het programma Mest en mineralen voor de werkgroepen van de CDM;
- Financiering van CTB voor de te leveren adviezen.

9. Kennisbehoefte

Zie uitvoeringsovereenkomst WOT-Advisering N&M en bijbehorende werkafspraken. Voor 2006 geldt de navolgende verbijzondering hiervan:

Taak	Contactpersoon	Kennisbehoefte 2006
Advisering LNV in IWC	Evelien Geurts (LNV-DN)	Nederlandse inbreng in IWC
Advisering LNV in ASCOBANS	Evelien Geurts (LNV-DN)	Nederlandse inbreng in ASCOBANS
Advisering LNV in TWO	n.t.b.	Nederlandse inbreng in TWO
Onderzoek Antarctica	n.t.b.	Nederlandse bijdrage aan internationaal onderzoek
Adviezen meststoffenbesluit	De Bode (LNV-DK)	Advies over toelating van meststoffen
Commissie Deskundigen Mestbeleid	De Bode (LNV-DK)	Advies over het mestbeleid,
Adviezen CTB	n.v.t.	Advies over toelating van bestrijdingsmiddelen
Instrumentarium CTB	Vertegenwoordiger CTB	Instrumentarium ter beoordeling toelating bestrijdingsmiddelen

Specifieke kennisbehoefte in de Kennisbasis (KB budget)

Taak	Kennisbehoefte Kennisbasis 2006
Advisering LNV in IWC	Investeren in sleutelexpertise (opvolging) i.v.m. pensionering huidige sleutelfunctionaris over enkele jaren
Advisering LNV in ASCOBANS	idem
Advisering LNV in TWO	idem
Onderzoek Antarctica	Investering in innovatie m.b.t. expedities
Adviezen meststoffenbesluit	Sleutelexpertise op peil houden
Commissie Deskundigen	Sleutelexpertise op peil houden
Mestbeleid	
Adviezen CTB	Geen specifieke kennisbehoefte
Instrumentarium CTB	Sleutelexpertise op peil houden en kwaliteitsborging instrumentarium

10. Kennisopdracht

Zie uitvoeringsovereenkomst WOT-Advisering N&M en bijbehorende werkafspraken. Voor 2006 geldt de navolgende verbijzondering hiervan:

Taak	Kennisopdracht 2006
Advisering LNV in IWC	Nederlandse inbreng in IWC
Advisering LNV in ASCOBANS	Nederlandse inbreng in ASCOBANS
Advisering LNV in TWO	Nederlandse inbreng in TWO
Onderzoek Antarctica	Nederlandse bijdrage aan internationaal onderzoek
Adviezen meststoffenbesluit	Advies over toelating van meststoffen
Commissie Deskundigen	Advies over het mestbeleid
Mestbeleid	
Adviezen CTB	Advies over toelating van bestrijdingsmiddelen
Instrumentarium CTB	Instrumentarium ter beoordeling toelating bestrijdingsmiddelen

Producten 2006 (voorlopig)

Zie Werkafspraken Uitvoeringsovereenkomst WOT Advisering Natuur & Milieu voor algemene afspraken over producten. Onderstaande tabel geeft de specifieke planning voor 2006, voor zover op dit moment bekend.

Taak	Producten 2006
Advisering LNV in IWC	Bijdragen aan en rapportages over bijeenkomsten
Advisering LNV in ASCOBANS	Bijdragen aan en rapportages over bijeenkomsten
Advisering LNV in TWO	Bijdragen aan en rapportages over bijeenkomsten
Onderzoek Antarctica	Zie Projectresultaat (1.4) in Startdocument van dit project
Adviezen meststoffenbesluit	Schriftelijke adviezen op aanvraag
Commissie Deskundigen	Schriftelijke adviezen op aanvraag
Mestbeleid	
Adviezen CTB	Afhankelijk van adviesaanvragen CTB
Instrumentarium CTB	Operationeel instrumentarium

11. Methode in de aanpak

Taak	Methode in de aanpak 2006
Advisering LNV in IWC	Deskundigenoordeel
Advisering LNV in ASCOBANS	Deskundigenoordeel
Advisering LNV in TWO	Deskundigenoordeel
Onderzoek Antarctica	Expedities
Adviezen meststoffenbesluit	Laboratoriumtests
Commissie Deskundigen Mestbeleid	Deskundigenoordeel, zonodig met inzet van werkgroepen op specifieke onderwerpen (niet inbegrepen)
Adviezen CTB	Deskundigenoordeel, toepassing instrumentarium
Instrumentarium CTB	Software-ontwikkeling

Onderzoeksactiviteiten, fasering en aanpak

Zie Werkafspraken Uitvoeringsovereenkomst WOT Advisering Natuur & Milieu voor algemene afspraken over onderzoeksactiviteiten en fasering. Onderstaande tabel geeft de specifieke planning voor 2006, voor zover op dit moment bekend.

Taak	Activiteiten en fasering 2006
Advisering LNV in IWC	Wordt afgestemd op de internationale bijeenkomsten
Advisering LNV in ASCOBANS	Wordt afgestemd op de internationale bijeenkomsten
Advisering LNV in TWO	Wordt afgestemd op de internationale bijeenkomsten
Onderzoek Antarctica	Wordt afgestemd met het internationaal consortium
Adviezen meststoffenbesluit	Wordt afgestemd op adviesaanvragen van LNV
Commissie Deskundigen Mestbeleid	Wordt afgestemd op adviesaanvragen van LNV
Adviezen CTB	Wordt afgestemd op adviesaanvragen van CTB
Instrumentarium CTB	Beheer en onderhoud volgens beheersplan, hulp bij gebruik en verhelpen van storingen indien nodig

Interactie kennisgebruikers – onderzoekers

Zie Werkafspraken Uitvoeringsovereenkomst WOT Advisering Natuur & Milieu voor algemene afspraken over deze interactie. Onderstaande tabel geeft de specifieke planning voor 2006, voor zover op dit moment bekend.

Taak	Interactie in 2006
Advisering LNV in IWC	Via contactpersoon
Advisering LNV in ASCOBANS	Via contactpersoon
Advisering LNV in TWO	Via contactpersoon
Onderzoek Antarctica	Via internationaal consortium
Adviezen meststoffenbesluit	Via adviesvrager
Commissie Deskundigen Mestbeleid	Via de adviseurs van de commissie
Adviezen CTB	Met CTB
Instrumentarium CTB	Met CTB

Interactie tussen onderzoekers: interne communicatie, samenhang tussen projecten binnen het programma, samenhang met andere programma's en samenwerking met andere instellingen en organisaties

Zie Werkafspraken Uitvoeringsovereenkomst WOT Advisering Natuur & Milieu voor algemene afspraken over interne communicatie. Onderstaande tabel geeft de specifieke planning voor 2006, voor zover op dit moment bekend.

Taak	Interne communicatie 2006
Advisering LNV in IWC	Met plaatvervanger (taak is sterk persoonsgebonden)
Advisering LNV in ASCOBANS	Met plaatvervanger (taak is sterk persoonsgebonden)
Advisering LNV in TWO	Met plaatvervanger (taak is sterk persoonsgebonden)
Onderzoek Antarctica	Met internationaal consortium
Adviezen meststoffenbesluit	Met desbetreffende onderzoeksgroep
Commissie Deskundigen Mestbeleid	Met onderliggende werkgroepen
Adviezen CTB	Met desbetreffende onderzoeksgroep
Instrumentarium CTB	Met desbetreffende onderzoeksgroep

12. Communicatieplan

Algemeen: Voor de WOT Natuur & Milieu is een algemeen communicatieplan 2006 opgesteld. De taken WOT Advisering N&M worden hierin opgenomen. Het betreft publicaties op de website, in de nieuwsbrief, en in Kennisonline. Specifieke communicatie per taak is in onderstaande tabel weergegeven:

Taak	Externe communicatie in 2006
Advisering LNV in IWC	Jaarlijkse voortgangsrapportages walvisonderzoek, jaarlijkse verslagen van zittingen IWC
Advisering LNV in ASCOBANS	Jaarlijkse rapportage van zittingen ASCOBANS, van werkgroep en project Recovery Harbour Porpoise.
Advisering LNV in TWO	Monitorresultaten, wetenschappelijke publicatie zeehonden (1x/5jr), Quality Status Report (Marine Mammals), advies op aanvraag
Onderzoek Antarctica	Wetenschappelijke publicaties, invulling diverse internationale lidmaatschappen, schriftelijk advies
Adviezen meststoffenbesluit	Schriftelijk advies op aanvraag
Commissie Deskundigen Mestbeleid	Schriftelijk advies op aanvraag
Adviezen CTB	Schriftelijk advies op aanvraag
Instrumentarium CTB	Helpdesk, website, training

2.7 Programma Informatievoorziening Natuur

2.7.1 Algemeen

1. **WOT cluster, clusterleider**

Het programma Informatievoorziening Natuur wordt uitgevoerd onder het cluster EHS (Kees Hendriks). Gezien het speciale karakter van het programma is het een opdracht aan Alterra, Centrum voor Geo-informatie, wetenschappelijk hoofd prof. dr. M.E. Schaepman.

2. Onderzoekstaak: Informatievoorziening Natuur

3. Onderzoeksleider: A.M. Schmidt (Alterra)

4. **Contactpersonen**

Vanwege het speciale karakter van dit programma wordt een aparte organisatie opgericht voor de aansturing. Deze organisatie wordt begin 2006 verder uitgewerkt. Aangezien het programma wordt uitgevoerd onder het cluster EHS wordt het cluster geïnformeerd via terugkerende rapportages.

Voorstel voor de organisatie is:

Stuurgroep: Drs. S.A. Sprengers (LNV DN, voorzitter)
Dr. P.C. de Hullu (LNV DK)
Prof. Dr. M.E. Schaepman (Alterra)
Drs. A.L.M. Berkhout (LNV DN, secretaris)

Werkgroepen per werkpakket (zie paragraaf 10) van het werkplan:
bestaande uit DN/ DK en Alterra

Indien noodzakelijk: *klankbordgroepen* op projectniveau.

De rol van de *begeleidingscommissie* wordt in 2006 bepaald. De huidige leden zijn:

P.R. Hilgen (LNV DK)
L.C. Braat (MNP)
A.F. de Goede (Provincie Noord-Brabant)
P.J.W. Hinssen (WOT-unit Natuur en Milieu)
M.C. Lok (LNV DN)
J.J. Bakker (LNV DN)
M.E.B. van den Boogaard (LNV DN)
W.R.M. van Heusden (DLG)
J.J. Ostendorf (DR)
W.F.A.M. Sambeek (DRZ)
Cor Berrevoets (RIKZ)
M.E. Schaepman (Alterra, MT-lid)
A.M. Schmidt (Alterra, programmaleider)

5. **Deelnemende kennisinstellingen**

Alterra voert het programma Informatievoorziening Natuur uit in samenwerking met diverse organisaties, waaronder beleiddirecties, regiodirecties en uitvoerende diensten van het Ministerie van LNV, het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP), onderzoeksinstituten (b.v. Biometris, Centraal Bureau voor Statistiek en KIWA), provincies, terreinbeherende instanties, de Vereniging Onderzoek Flora en Fauna (VOFF), Het Natuurloket en Particuliere Gegevensverzamelende Organisaties (b.v. SOVON, FLORON, RAVON en de Vlinderstichting).

6. Doelgroepen

Er worden in het kader van het programma Informatievoorziening Natuur verschillende type gebruikers onderscheiden, te weten primaire gebruikers (direct belanghebbenden) en secundaire gebruikers (indirect belanghebbende ofwel stakeholders).

Primaire gebruikers (direct belanghebbenden)

Dit zijn de organisaties die (eind-)verantwoordelijk zijn voor de wettelijke en bestuurlijke verplichtingen en daarom ook de belangrijkste afnemers van de producten en diensten van het programma Informatievoorziening Natuur, te weten:

- LNV DN
- LNV DK
- Regiodirecties
- Provincies
- Uitvoerende diensten (Dienst Regelingen en Dienst Landelijk Gebied)

Secundaire gebruikers (stakeholders)

Dit zijn organisaties die niet verantwoordelijk zijn voor de wettelijke en bestuurlijke verplichtingen, maar die wel belang hebben bij een goede informatievoorziening op het gebied van natuur en die veelal ook een actieve rol spelen in de informatievoorziening natuur. Dit zijn zowel afnemers als aanbieders van de producten en diensten van het programma Informatievoorziening Natuur, waaronder:

- Milieu- en Natuurplanbureau (MNP)
- Terreinbeherende instanties (b.v. Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen)
- Vereniging Onderzoek Flora en Fauna (VOFF)
- Het Natuurloket
- Particuliere Gegevensverzamelende Organisaties (b.v. SOVON, FLORON, RAVON en de Vlinderstichting)
- Kennisinstituten (b.v. Biometris en KIWA)

7. Totaalbudget 2006: € 1.168.000.

Met het doorschuiven van het resterende budget van 2005 (€ 285.000) komt dit neer op een bedrag van € 883.000.

8. LNV beleidsopgave (wettelijk en bestuurlijk kader)

Het programma Informatievoorziening Natuur ondersteunt de Directie Natuur van het Ministerie van Natuur, Landbouw en Voedselkwaliteit (LNV DN) en andere organisaties (o.a. regiodirecties, provincies en uitvoerende diensten) bij het uitvoeren van wettelijke en bestuurlijke verplichtingen in het kader van internationale en nationale wet- en regelgeving op het gebied van natuur.

Het programma richt zich vooral op de internationale rapportage- en monitoringsverplichtingen van LNV DN. In beperkte mate wordt ook aandacht besteed aan de informatievoorziening ter ondersteuning van de handhaving en controle van de nationale wet-/regelgeving bijvoorbeeld de toetsing van aanvragen voor ontheffingen in het kader van de Flora- en Faunawet door DLG en de toetsing van aanvragen voor vergunningen in het kader van de Natuurbeschermingswet door de provincies. Onderzocht wordt ook hoe de informatievoorziening van de natuursector af te stemmen op de informatievoorziening van andere beleidssectoren, te weten de watersector (EU-Kaderrichtlijn Water), de milieusector (strategische milieubeoordeling, milieueffectrapportage) en de ruimtelijke ordeningssector (Wet op Ruimtelijke Ordening).

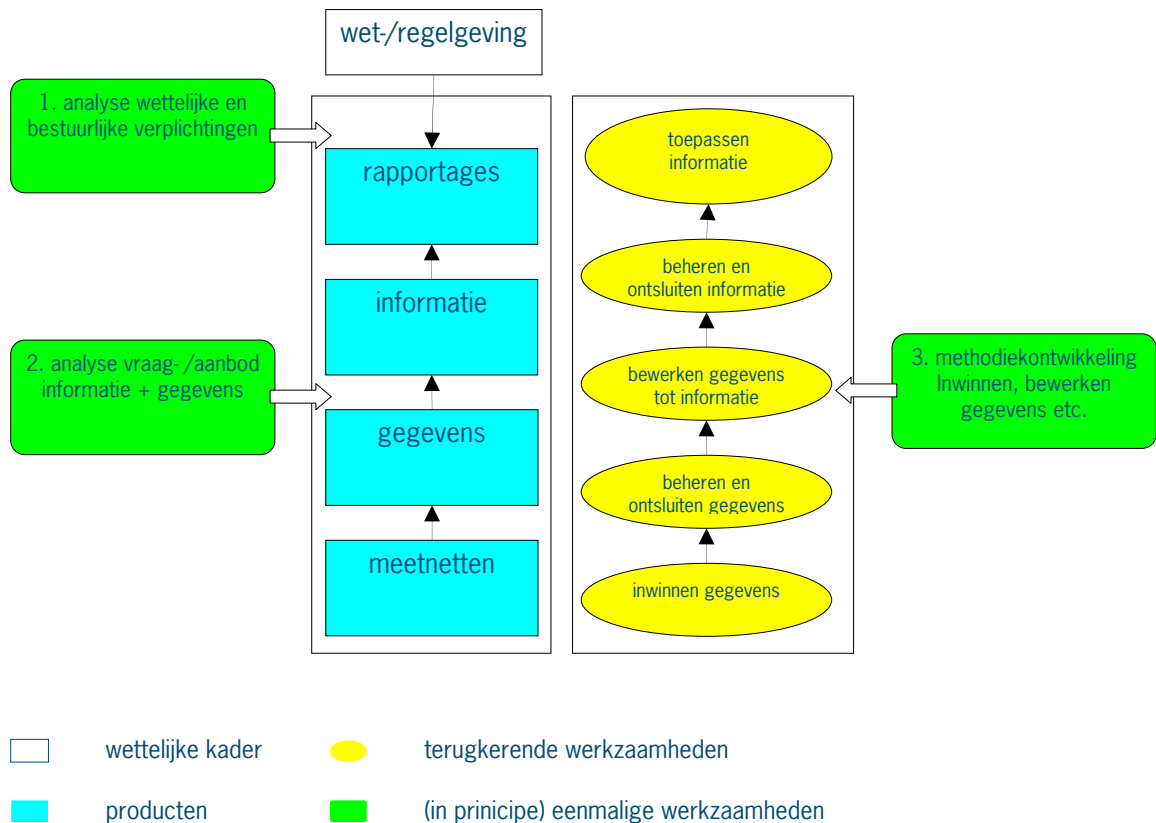
In 2006 betreft het rapportage- en monitoringsverplichtingen voortvloeiend uit:

- Bern Conventie
- CITES EU-verordening
- EU-Vogelrichtlijn
- EU-Habitatrichtlijn
- Trilaterale Waddenzee overeenkomst: Trilateral Monitoring and Assessment Program

De rapportage- en monitoringsverplichtingen in het kader van respectievelijk Forest Focus, Ministerial Conference on the Protection of Forest en Global Forest Resource Assessment zijn niet in dit overzicht opgenomen aangezien deze tot heden in het kader van het Programma Gegevensvoorziening werden uitgevoerd.

9. ***Kennisbehoefte/kennisopdracht (wettelijke onderzoekstaken)***

In Figuur 2.2 wordt aangegeven welke werkzaamheden in het kader van het programma Informatievoorziening Natuur worden uitgevoerd, hoe deze werkzaamheden zich onderling tot elkaar verhouden en welke producten dit uiteindelijk oplevert. Dit betreft in feite een nadere uitwerking (interpretatie) door de programmaleider van de wettelijke onderzoekstaken¹ van het programma Informatievoorziening Natuur, dit t.b.v. de oorspronkelijke beoogde uitvoeringsovereenkomst. De discussie over welke wettelijke onderzoekstaken in de toekomst nu wel of niet in het huidige programma ondergebracht gaan worden en de wijze waarop dit in

Figuur 2.2 Wettelijke onderzoekstaken WOT IN en op te leveren producten. Onderscheid is gemaakt tussen in principe eenmalige en (jaarlijks) terugkerende werkzaamheden.

¹ Vanwege het ontbreken van een uitvoeringsovereenkomst is er nu nog geen sprake van een WOT programma (WOT = wettelijke onderzoekstaken). Onduidelijk is of er in 2006 alsnog een uitvoerings-overeenkomst opgesteld en ondertekend zal worden. Dit was oorspronkelijk wel de bedoeling (kaderbrief WUR 2004-2007).

de toekomst aangestuurd zal worden speelt nog. Voorlopig wordt daarom jaarlijks in het werkplan vastgelegd welke werkzaamheden/onderdelen in het programma Informatievoorziening Natuur opgenomen worden.

Naast de werkzaamheden in Figuur 2.2 wordt in het kader van het programma Informatievoorziening Natuur ook gewerkt aan een infrastructuur bestaande uit een webportal (www.natuurgegevens.nl) en een aantal databases en informatiesystemen. Deze infrastructuur heeft enerzijds als doel om de werkzaamheden van het programma Informatievoorziening Natuur te ondersteunen (dus bedoeld voor secundaire gebruikers) en anderzijds om de producten van het programma te ontsluiten voor de primaire én secundaire gebruikers. Hoe deze infrastructuur afgestemd gaat worden op bestaande en nieuwe initiatieven zoals respectievelijk Het Natuurloket (www.natuurloket.nl) en de Nationale Database Flora en Fauna is nog niet duidelijk. De discussie hierover speelt nog. Ook hier geldt dat jaarlijks in het werkplan wordt vastgelegd welke werkzaamheden/onderdelen in het programma Informatievoorziening Natuur opgenomen worden.

2.7.2 Programma-afspraken en werkplan 2006

10. Methode van aanpak (werkplan 2006)

Voor het werkplan van 2006 zijn de werkzaamheden uit Figuur 2.2 onderverdeeld in vier werkpakketten, te weten:

1. Wettelijk en bestuurlijk kader
2. Rapportages
3. Monitoring
4. Infrastructuur

Deze werkpakketten worden in de volgende paragrafen toegelicht. Tevens wordt in het kort ingegaan op wat er in 2004- en 2005 al aan werkzaamheden is verricht.

Werkpakket 1 Wettelijke en bestuurlijk kader

Dit werkpakket betreft de analyse van de wettelijke en bestuurlijke verplichtingen van LNV DN en de informatievraag-/aanbodanalyse, zie Figuur 2.2. Dit zijn in principe eenmalige werkzaamheden.

Dit onderdeel is in 2004 al van start gegaan (bij de voorbereiding van het programma) en heeft in 2005 een vervolg gekregen in het kader van het project 'Informatievraag-/aanbodanalyse'. Het overzicht van rapportage- en monitoringsverplichtingen van LNV DN is nu dan ook nagenoeg compleet en wordt momenteel vastgelegd in een documentatiesysteem (tevens archiefsysteem). De informatievraag- en aanbodanalyse is nog niet volledig afgerond (mede gezien ontwikkelingen wat betreft voorschriften van het Habitat Comité en Ornis Comité) en dient daarom in 2006 een vervolg te krijgen. Een deel van het budget van 2005 (25 kEuro) wordt doorgeschoven om de resultaten van 2004-2005 vast te leggen in een achtergronddocument.

Werkpakket 2 Rapportages

Dit werkpakket betreft de verplichte rapportages. Dit onderdeel verschilt per jaar afhankelijk van de frequentie en de deadlines van de rapportages. In 2005 dienen een aantal derogatierapportages opgeleverd te worden (Bonn, CITES, VR en HR) en het periodieke algemene verslag van de Habitatrichtlijn (HR).

In 2005 is inmiddels ervaring opgedaan met een aantal rapportages (project 'Draaiboeken derogatierapportages' en project 'Draaiboeken overige wettelijke verplichtingen'). Afgesproken is nu dat de rapportages in overleg met LNV DN en LNV DK worden opgesteld. LNV DK

bewaakt het proces van de tot standkoming van de rapportages. LNV DN blijft eindverantwoordelijk voor de rapportages. In 2005 is dit onderdeel te ruim begroot (212 kEuro), vandaar dat het overblijvende budget van 2005 (100 kEuro) wordt doorgeschoven naar 2006 t.b.v. de rapportages in 2006.

Werkpakket 3 Monitoring

Dit betreft (in principe) eenmalige werkzaamheden, te weten de ontwikkeling van methodieken voor de inwinning en de bewerking van gegevens en (jaarlijks) terugkerende werkzaamheden, te weten de daadwerkelijke inwinning, bewerking, beheer en ontsluiting van gegevens en daaruit afgeleide informatie (zie Figuur 22.2). In 2006 staan deze werkzaamheden volledig in het teken van de rapportages in het kader van de Vogelrichtlijn (VR) en de Habitatrichtlijn (HR). Conform de voorschriften van het Habitat Comité wordt onderscheid gemaakt tussen de nulmeting en de toekomstige monitoring (zie Tabel 2.1). In onderstaande paragrafen wordt dit onderscheid toegelicht.

Tabel 2.1. Voorschriften van het Habitat Comité (DochHab-04-03/03 rev.3)

	Reporting period	National report (EU synthesis report)	Main focus
1.	1994 – 2000	2001 (2003/4)	Progress in legal transposition and implementation of the directive; progress in establishing the Natura 2000 network, administrative aspects.
2.	2001 – 2006	2007 (2008/9)	First assessment of conservation status based on best available data (based among others on trends and ideally in comparison with favourable reference values)
3.	2007 – 2012	2013 (2014/15)	Renewed assessment of conservation status, based on established monitoring system. Assessment of effectiveness of measures taken under the directive.

Nulmeting

Begin 2007 dient het periodieke algemene verslag van de Habitatrichtlijn opgeleverd te worden. Dit betreft de zogeheten 'nulmeting'. Deze nulmeting betreft de eerste beoordeling van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen (zie Tabel 2.1). De nulmeting zal conform de voorschriften van het Habitat Comité gebaseerd worden op de meest bruikbare en beschikbare gegevens. In het kader van het programma Informatievoorziening Natuur worden dus bruikbare gegevens verzameld en bewerkt tot de voor de nulmeting gewenste informatie, dit aanvullende op wat al in het kader van het project 'Natura2000 doelen en beheer' is gerealiseerd (b.v. de Natura2000profielen). De beoordelingsmatrices voor respectievelijk soorten en habitattypen van het Habitat Comité vormt het uitgangspunt bij deze nulmeting (zie Tabel 2.3 en Tabel 2.4). Wat de soorten betreft dient dus informatie opgeleverd te worden over verspreiding (range), populatie (population), leefgebied (habitat) en toekomstperspectief (future prospects). Wat de habitattypen betreft dient informatie opgeleverd te worden over verspreiding (range), oppervlakte (area), structuur en functie (structure en function, typical species) en toekomstperspectief (future prospects).

In 2005 is al een start gemaakt met de nulmeting van de habitattypen, te weten het project 'Operationalisatie en nulmeting'. Voor dit project zijn vegetatiegegevens (karteringen en opnamen) verzameld van o.a. terreinbeherende instanties en PGO's en zijn deze gegevens i.s.m. met desbetreffende partijen bewerkt tot informatie t.b.v. de rapportage in 2007. Ook het project 'Landelijke Vegetatiedatabank Nederland' (vervolg op 2005) levert input voor de nulmeting dit wat betreft de (trends in) verspreiding van habitattypen en de aanwezigheid van

typische soorten (als indicatie voor structuur en functie). In 2006 wordt de nulmeting van de habitattypen voortgezet en wordt ook de nulmeting van de soorten uitgevoerd. Het betreft dus met name het verzamelen van bestaande gegevens (dus niet het inwinnen van nieuwe gegevens!) en het bewerken van deze gegevens tot de voor de rapportage vereiste informatie. Net als in 2005 zal dit in nauwe samenwerking plaatsvinden met de bronhouders van deze gegevens.

Toekomstige monitoring

Vooruitlopend op de rapportages in 2008 (VR) en 2013 (HR) wordt er conform de voorschriften van het Habitat Comité (zie Tabel 2.1) in het kader van het programma Informatievoorziening Natuur ook gewerkt aan een toekomstig monitoringstelsel voor het monitoren van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen. Hierbij wordt specifiek aandacht besteed aan het vaststellen van referentiewaarden (reference values): wanneer is de gunstige staat van instandhouding van soorten en habitattypen bereikt?

In 2005 zijn in het kader van een aantal projecten al een aantal pilots uitgevoerd om de mogelijkheden voor het monitoren van de verschillende aspecten van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen te toetsen, te weten het project 'Kansenkaarten soorten' (monitoring verspreiding van soorten), het project 'Future prospects' (monitoring toekomstperspectief van soorten en habitattypen) en het project 'Leefomgevingcondities' (monitoring van ecologische condities van soorten en habitattypen ofwel de aspecten habitat en structuur en functie). Deze projecten leveren in het 1e kwartaal 2006 (vanwege de trage start van deze projecten in 2005) informatie op die voor de nulmeting gebruikt kan worden en leveren ook adviezen op wat betreft de toekomstige monitoring.

De daadwerkelijke monitoring (het inwinnen van gegevens b.v. door middel van veldwerk) zal grotendeels door 'derden' (niet WUR-organisaties) worden uitgevoerd, waaronder de terreinbeherende instanties, particuliere gegevensbeherende organisaties (PGO's) en overheden (b.v. provincies en waterschappen). Dit is dus niet begroot in het huidige programma. Mogelijk dat in de toekomst wel aanvullende waarnemingen t.b.v. van het invullen van de 'witte vlekken' (lacunes) in het programma opgenomen wordt.

Werkpakket 4 Infrastructuur

Dit werkpakket betreft de uitbreiding (voor zover gewenst) en het beheer en onderhoud van de infrastructuur, die in 2004-2005 in het kader van het WOT IN gerealiseerd is. Deze infrastructuur bestaat uit:

- een webportaal (www.natuurgegevens.nl),
- documentatiesystemen: t.b.v. het overzicht (deels ook archivering) van respectievelijk meetnetten en gegevens en rapportages (zie Figuur 22.2),
- databases: Beschermde Gebiedenregister en de Landelijke Vegetatiedatabank
- informatiesystemen t.b.v. respectievelijk de derogatierapportages en periodieke algemene rapportages

De infrastructuur heeft twee doelen, te weten de logistieke ondersteuning van de wettelijke onderzoekstaken (mede gezien de kwaliteitsborging) en het ontsluiten van producten en diensten bijvoorbeeld de voor de rapportages vereiste informatie over beschermde soorten, habitattypen en gebieden.

Webportaal

In 2004 is een webportaal gerealiseerd dat in 2005 onderhouden en beheerd is (project 'WOT-portaal'). Via dit webportaal krijgen de gebruikers toegang tot de documentatiesystemen, databases (voorzover toegestaan door de bronhouders) en informatiesystemen.

Documentatiesystemen

In 2005 zijn ook een drietal documentatiesystemen gerealiseerd voor respectievelijk de rapportages, de meetnetten en gegevens (datacatalogus). Door middel van deze systemen is het inzichtelijk gemaakt welke rapportages wanneer door wie aan wie opgeleverd moeten worden en welke meetnetten en gegevens (databestanden) voor desbetreffende rapportages ingezet kunnen worden. Ook worden de oude rapportages bewaard (gearchiveerd) en wordt gedocumenteerd door wie desbetreffende rapportages zijn opgesteld en welke gegevens er voor desbetreffende rapportages gebruikt zijn etc. Dit t.b.v. de kwaliteitsborging (reproduceerbaarheid en traceerbaarheid).

Databases

Verder is er in 2005 een geografische database (Oracle Spatial) gerealiseerd met de begrenzing, oppervlakte en ligging van de beschermde gebieden (VR, HR, Natura2000, NB-wet en Ramsar). Er is een koppeling gemaakt tussen desbetreffende database en de Natura2000database (Microsoft Accessdatabase met aanvullende informatie over gebieden, soorten en habitattypen). Tevens is de bruikbaarheid van de Landelijke Vegetatiedatabank voor de rapportages in kader HR onderzocht. Uit deze database kan de (trend in) verspreiding en aanwezigheid van typische soorten van de habitattypen worden afgeleid. De database is aangevuld met beschikbare en bruikbare vegetatiegegevens. Een deel van dit werk kon vanwege capaciteitsgebrek niet in 2005 uitgevoerd worden vandaar dat een budget van 20 kEuro is doorgeschoven naar 2006.

Informatiesystemen

IN 2005 is ook een start gemaakt met twee informatiesystemen t.b.v. van respectievelijk de derogatierapportages (aanvullend op het Habitat en Bird directive information System, HABIDES) en periodieke algemene rapportage (aanvullend op de Natura2000database). Het budget van 2005 is – mede gezien de vertraging – niet geheel uitgeput. Vandaar dat er een bedrag van 50 kEuro doorgeschoven wordt naar 2006.

Werkpakket 5 Waddenzee monitoring

Conform de afspraak met LNV DN wordt vanaf 2006 de monitoring in het kader van de Trilaterale Waddenzeeovereenkomst ofwel het 'Trilateral Monitoring and Assessment Program' (TMAP) in het huidige programma opgenomen. Deze activiteiten zijn niet alleen van belang voor TMAP, maar ook voor de Vogelrichtlijn en Habitatrictlijn vanwege de monitoring van mariene soorten en habitattypen.

11. Organisatie en communicatie

Organisatie

Het programma wordt op hoofdlijnen aangestuurd door een BegeleidingsCommissie bestaande uit vertegenwoordigers van de opdrachtgever (LNV DN en LNV DK op MT niveau), opdrachtnemer (Alterra op MT niveau) en gebruikers. Begin 2006 zullen er in overleg met de opdrachtgever door de opdrachtnemer (de programmaleider en de projectleiders onder supervisie van het betrokken MT-lid van Alterra) projectvoorstellen worden uitgewerkt, die door de contactpersonen van de opdrachtnemer (de probleemhouders) goedgekeurd moeten worden (een uitzondering hierop vormen de projecten uit 2005 die een doorloop hebben in 2006). Deze contactpersonen (probleemhouders) zullen in overleg met de voorzitter van de BC door betrokken personen van LNV DN en LNV DK (Astrid Berkhout en Bas van Vliet) worden aangewezen. Eind 1e kwartaal is de deadline voor de goedkeuring van de projectplannen (dit gezien de ervaring uit 2005). Besluitvorming vindt plaats door LNV DN. Halverwege 2006 (juni 2006) zal door de opdrachtnemer (programmaleider) een voortgangsrapport worden opgesteld wat met de voorzitter van de BC besproken zal worden. A.h.v. van dit

voortgangsrapport kunnen de mogelijke knelpunten (inhoudelijk en financieel) worden besproken en kan naar oplossingen worden gezocht.

Interne communicatie

Al vanaf 2004 is er een webportaal gerealiseerd voor de communicatie binnen het programma Informatievoorziening Natuur. Alle programma en projectdocumenten worden op deze site beheerd. Er wordt o.a. een literatuurlijst bijgehouden en een adressenlijst (alle contactpersonen). Het webportaal is beveiligd met een username en wachtwoord.

Externe communicatie

Begin 2006 zal een brochure worden uitgebracht over het programma Informatievoorziening Natuur, dit voor een breed publiek. In vervolg hierop zullen in 2006 een aantal nieuwsbrieven worden uitgebracht (ca. 1 x per kwartaal). Verder zal in 2006 ook een bijdrage geleverd worden aan de Kennis on Line brochure en de Kennis on Line website (www.kennisonline.wur.nl).

In het kader van de projecten vindt er bij de start, tussentijds en bij de afronding communicatie plaats tussen de projectleiders en de probleemhouders. Indien gewenst door LNV DN kunnen er ook workshops of mini-symposia gehouden worden.

12. Projecten

In Tabel 2.2 wordt een overzicht gegeven van de projecten, die in 2006 uitgevoerd zullen worden, dit inclusief het bedrag dat hiervoor in 2006 beschikbaar is (beschikbaar budget 2006). Het in 2006 beschikbaar budget bestaat uit de optelsom van het resterende budget uit 2005 (geschat op 285.000 euro) en het door LNV in 2006 begroot budget. In Tabel 2.2 wordt aangegeven hoe dit bedrag zich verhoudt tot het bedrag in 2005.

Tabel 2.2 Overzicht projecten 2006. Het resterende budget van 2005 en het beschikbare budget voor 2006 zijn vermeld.

Projecttitel	Projectleider	Wettelijk Kader	Resterend budget 2005 (x1000€)	Begroot budget 2006 (x1000€)	Beschikbaar budget 2006 (x1000€)
1. Wettelijke en bestuurlijk kader					
Vervolg 2005	Alwin Gerritsen	overkoepelend	-	25	25
Afronding 2005	Anne Schmidt	overkoepelend	25	-	25
Subtotaal			25	25	50
2. Rapportages					
Rapportages	Jaap van Os	Bern, Bonn, CITES, VR, HR	100	-	100
Subtotaal			100	0	100
3. Monitoring					
Nulmeting soorten	Rogier Pouwels	VR, HR	-	75	75
Nulmeting habitattypen	John Janssen	VR, HR	5	135	140
Toekomstige monitoring soorten	Rogier Pouwels	VR,HR	5	60	65
Toekomstige monitoring habitattypen	John Janssen	VR, HR	60	-	60
Leefomgevingscondities	Han van Dobben	VR, HR	0	-	-
Subtotaal			70	270	340
4. Infrastructuur					
Webportaal (www.natuurgegevens.nl)	Marc Hoogerwerf	overkoepelend	0	20	20
Documentatiesystemen	Anne Schmidt	overkoepelend	10	10	20
Beschermde Gebiedenregister	Marta Perez Soba	VR,HR,NB-wet, Ramsar	0	50	50
Landelijke Vegetatiedatabank Nederland	Joop Schaminee	HR	20	-	20
Informatiesystemen	Anne Schmidt	VR, HR	40	-	40
Subtotaal			70	80	150
Subtotaal					640
Programma management (5-10%)			0	32	32
Communicatie (5%)			10	22	32
Vrije ruimte (10%)			10	54	64
Totaal			285	483	768
5. Waddenzee monitoring					
Monitoring gewone en grijze zeehonden	Peter Reijnders	VR, HR, TMAP		100	100
Monitoring Kwelders	Han Lindeboom	HR, TMAP		100	100
Reproductiemeetnet kustbroedvogels	Cor Smit	VR, TMAP		100	100
Stabiliteit mosselbanken	Norbert Dankers	TMAP		60	60
Referentiegebied (Rottum)	Norbert Dankers	TMAP		40	40
Subtotaal				400	400
Totaal			285	883	1168

Tabel 2.3 Beoordelingsmatrix soorten

Parameter	Conservation Status			
	Favourable ('green')	Unfavourable - Inadequate ('amber')	Unfavourable - Bad ('red')	Unknown (insufficient information to make an assessment)
Range²	Stable (loss and expansion in balance) or increasing AND not smaller than the 'favourable reference range'	Any other combination	Large decline: Equivalent to a loss of more than 1% per year within period specified by MS 9 OR more than 10% below favourable reference range	<i>No or insufficient reliable information available</i>
Population	Population(s) not lower than 'favourable reference population' AND reproduction, mortality and age structure not deviating from normal (if data available)	Any other combination	Large decline: Equivalent to a loss of more than 1% per year (indicative value MS may deviate from if duly justified) within period specified by MS AND below 'favourable reference population' OR More than 25% below favourable reference population OR Reproduction, mortality and age structure strongly deviating from normal (if data available)	<i>No or insufficient reliable information available</i>
Habitat for the species	Area of habitat is sufficiently large (and stable or increasing) AND habitat quality is suitable for the long term survival of the species	Any other combination	Area of habitat is clearly not sufficiently large to ensure the long term survival of the species OR Habitat quality is bad, clearly not allowing long term survival of the species	<i>No or insufficient reliable information available</i>
Future prospects (as regards to population, range and habitat availability)	Main pressures and threats to the species not significant; species will remain viable on the long-term	Any other combination	Severe influence of pressures and threats to the species; very bad prospects for its future, long-term viability at risk.	<i>No or insufficient reliable information available</i>
Overall assessment of CS³	All 'green' OR three 'green' and one 'unknown'	One or more 'amber' but no 'red'	One or more 'red'	Two or more 'unknown' combined with green or all "unknown"

² Range within the biogeographical region concerned (for definition, see Annex F, further guidance on how to define range (e.g. scale and method) will be given in a foreseen guidance document to be elaborated by ETC-BD in cooperation with the SWG.

³ A specific symbol (e.g. arrow) can be used in the unfavourable categories to indicate recovering populations

Tabel 2.4 Beoordelingsmatrix habitattypen

Parameter	Conservation Status			
	Favourable ('green')	Unfavourable – Inadequate ('amber')	Unfavourable - Bad ('red')	Unknown (insufficient information to make an assessment)
Range⁴	Stable (loss and expansion in balance) or increasing AND not smaller than the 'favourable reference range'	Any other combination	Large decrease: Equivalent to a loss of more than 1% per year within period specified by MS OR More than 10% below 'favourable reference range'	<i>No or insufficient reliable information available</i>
Area covered by habitat type within range⁵	Stable (loss and expansion in balance) or increasing AND not smaller than the 'favourable reference area' AND without significant changes in distribution pattern within range (if data available)	Any other combination	Large decrease in surface area: Equivalent to a loss of more than 1% per year (indicative value MS may deviate from if duly justified) within period specified by MS OR With major losses in distribution pattern within range OR More than 10% below 'favourable reference area'	<i>No or insufficient reliable information available</i>
Specific structures and functions (including typical species⁶	Structures and functions (including typical species) in good condition and no significant deteriorations / pressures.	Any other combination	More than 25% of the area is unfavourable as regards its specific structures and functions (including typical species) ⁷	<i>No or insufficient reliable information available</i>
Future prospects (as regards range, area covered and specific structures and functions)	The habitats prospects for its future are excellent / good, no significant impact from threats expected; long-term viability assured.	Any other combination	The habitats prospects are bad, severe impact from threats expected; long-term viability not assured.	<i>No or insufficient reliable information available</i>
Overall assessment of CS⁸	All 'green' OR three 'green' and one 'unknown'	One or more 'amber' but no 'red'	One or more 'red'	Two or more 'unknown' combined with green or all "unknown"

⁴ Range within the biogeographical region concerned (for definition, see Annex F, further guidance on how to define range (e.g. scale and method) will be given in a foreseen guidance document to be elaborated by ETC-BD in cooperation with the SWG.

⁵ There may be situations where the habitat area, although above the 'Favourable Reference Area', has decreased as a result of management measures to restore another Annex I habitat or habitat of an Annex II species. The habitat could still be considered to be at 'Favourable Conservation Status' but in such cases please give details in the Complementary Information section ("Other relevant information") of Annex D.

⁶ A definition of typical species will be elaborated in the frame of the guidance document by ETC-BD in cooperation with the SWG.

⁷ E.g. by discontinuation of former management, or is under pressure from significant adverse influences, e.g. critical loads of pollution exceeded.

⁸ A specific symbol (e.g. arrow) can be used in the unfavourable categories to indicate recovering habitats

2.8 Kennisbasis WOT Natuur & Milieu

Het Kennisbasis programma KB-01-007 dient om de kennisbasis voor de WOT N&M te onderhouden en om strategische expertise te ontwikkelen voor deze WOT. In 2006 zijn er twee onderdelen te onderscheiden:

1. Kennisbasis voor de WOT advisering Natuur en Milieu (95.000 euro)
2. Kennisbasis voor de planbureaufuncties Natuur en Milieu (595.000 euro)

De kennisbasis voor de WOT advisering Natuur en Milieu (95.000 euro) is expliciet gericht op het op peil houden van sleutelexpertise voor elk van de adviestaken. Het budget is te klein om onderzoeksprojecten mee te financieren, maar biedt de desbetreffende experts wel gelegenheid hun expertise door middel van studie en contacten met collega wetenschappers op peil te houden. Onderstaande tabel geeft een beknopt overzicht.

Taak	Kennisbehoefte Kennisbasis 2006
Advisering LNV in IWC	Investeren in sleutelexpertise (opvolging) i.v.m. pensionering huidige sleutelfunctionaris over enkele jaren
Advisering LNV in ASCOBANS	idem
Advisering LNV in TWO	idem
Onderzoek Antarctica	Investering in innovatie m.b.t. expedities
Adviezen meststoffenbesluit	Sleutelexpertise op peil houden
Commissie Deskundigen Mestbeleid	Sleutelexpertise op peil houden
Adviezen CTB	Geen specifieke kennisbehoefte
Instrumentarium CTB	Sleutelexpertise op peil houden en kwaliteitsborging instrumentarium

De kennisbasis voor de planbureaufuncties Natuur en Milieu (595.000 euro) is omvangrijk genoeg om onderzoeksprojecten uit te financieren. Onderstaande beschrijving geeft het kader en de beoogde projecten in 2006.

2.8.1 Algemeen

1. **WOT cluster, clusterleider:** WOT-04 (Natuur & Milieu), drs. P.J.W. Hinssen
2. **Onderzoekstaak:** KB-01-007
3. **Onderzoeksleider:** drs. J.M.J. Farjon (ESG)
4. **Contactpersonen LNV:** dr. H.v.d. Brand (DN), dr. A. Jahangir (DK), dr. L. Braat (MNP).
5. **Deelnemende instellingen:** ESG, SSG
6. **Doelgroepen:** Parlement, Kabinet, Beleidsdirecties LNV, VROM, V&W, EZ
7. **Budget 2006:** Euro 595.000 (prijsspeel 1-1-2006)

8. **Beleidsopgave (conform Uitvoeringsovereenkomst WOT-PNM):**

Trefwoorden Natuurplanbureau, Signalering, Beleidsevaluatie, Verkenning, 01 (versterking landelijk gebied), 02 (realisatie van de EHS), 03 (beheer van de EHS), 05.15 (ecologisch duurzame visserij)

Het werkprogramma Kennisbasis WOT PNM (KB-01-007) is gericht op ontwikkeling, in samenhang met kennisbasis WUR, van strategische kennis die op termijn kan worden

toegepast in overige programma's van WOT Planbureaufuncties Natuur en Milieu, met name ondersteunend onderzoek (WOT-04-002).

De overheid dient, bij het nemen van beslissingen van strategische aard, te beschikken over relevante informatie die goed hanteerbaar is. Als het gaat over natuur, bos en landschap is het de taak van het Natuurplanbureau om deze handzame informatie op een onafhankelijke en wetenschappelijke basis te leveren, zodat alle relevante aspecten en belangen voldoende in de maatschappelijke afweging kunnen worden betrokken.

Het Natuurplanbureau is een wettelijk vastgelegd instrument ter ondersteuning van het natuurbeleid (Wet van 24 december 1997, houdende regelen ter instelling van de Natuurplanbureaufunctie). Functies zijn het signaleren van trends en problemen, het evalueren van beleidsprestaties en het maken van prognoses over de mate waarin het beleid de doelen realiseert, alsmede het vertalen van trends in de samenleving en het ruimtegebruik in termen van kansen en bedreigingen voor natuur. Jaarlijks wordt een natuurbalans en vierjaarlijks een natuurverkenning uitgebracht. Opdrachtgever hiervoor is de bestuursraad van LNV. Incidenteel kan het Natuurplanbureau verkenningen of effectbeoordelingen voor derden uitvoeren, bijvoorbeeld voor politieke partijen of particuliere natuurorganisaties. Dit behoeft goedkeuring van de minister.

Het onderbouwend onderzoek PNM richt zich op de ontwikkeling van een robuuste kennisbasis en meer in het bijzonder op de ontwikkeling van kennis voor de producten van MNP. Hierbij zijn vier kennisvelden (biodiversiteit, landschap, bestuur & samenleving en economie) en tien thema's onderscheiden.

Het programma wordt uitgevoerd in samenhang met Kennisbasis, thema 1 Duurzame ontwikkeling van de groenblauwe ruimte in een veranderende wereld. Doel van dit kennisbasisprogramma is: Het ontwikkelen van strategische kennis en methoden gericht op het operationaliseren van de principes van duurzame ruimtelijke ontwikkeling van de groenblauwe ruimte, in Nederland, Europa en de rest van de Wereld.

9. Kennisbehoefte

Zie programma beschrijving WOT-04-002 en Kennisbasis thema 1.

10. Kennisopdracht

De kennisopdracht vloeit voort uit de taak van de Natuurplanbureaufunctie zoals vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst WOT-PNM, bijbehorende werkafspraken en de werkplannen van WOT-04-002 en KB-01. Belangrijke producten van de Natuurplanbureaufunctie zijn de jaarlijkse Natuurbalans en de vierjaarlijkse Natuurverkenning.

De Natuurbalans bestaat uit een deel evaluatie beleidsprestaties, en een deel evaluatie van verkenning van een of enkele actuele thema's. De Natuurverkenning dekt het totale beleidsveld natuur, bos en landschap, en heeft een sterk accent op prognose. Ook thematische verkenningen zijn in het programma van het Natuurplanbureau opgenomen.

De NPB-functie maakt gebruik van halffabrikaten die in onderbouwend onderzoek worden ontwikkeld (programma WOT-04-002) en van innovatieve ontwikkelingen uit het kennisbasis-onderzoek (394-3).

De producten op projectniveau worden gespecificeerd in de projectbeschrijvingen. Dit betreft i.h.a. de tastbare producten in de vorm van met name wetenschappelijke artikelen, Andere

producten kunnen zijn geo-informatiebestanden, (verbeterde) modellen en deelmodellen, (verbeterde) kennisystemen.

Producten

Wetenschappelijke kennis gericht op toepassing van deze kennis in de toekomstige producten van het natuurplanbureau. Deze kennis heeft betrekking op

- instrumenten voor beleidsevaluatie
- graadmeters
- modellen
- thematische onderwerpen

2.8.2 Programma-afspraken en werkplan 2006

11. Methode in de aanpak

Onderzoeksactiviteiten, fasering en aanpak

Het programma richt zich op het ontwikkelen van strategische expertise, en het verbeteren en vernieuwen van modellen en databestanden in de vier kennisvelden: Biodiversiteit, Landschap, Bestuur en Maatschappij, Economie. De onderzoeksvragen zijn het resultaat van een interactie tussen het werkproces visieontwikkeling Kennisbasis thema 1 en de inventarisatie van de benodigde kennis voor de Natuurplanbureaufunctie van het MNP die de Programma Commissie Natuur. Deze zijn vastgelegd in:

- Themabeschrijving Kennisbasis thema 1 voor 2006-2009 en programmering 2006;
- Thema's en onderzoeksvragen 2006 van Onderbouwend onderzoek voor Natuurplanbureaufunctie van het MNP.

Hierbij wordt in dit programma zoveel mogelijk uitgaan de kennisvragen van MNP met oog voor het doel van strategische expertise ontwikkeling WUR. De inhoudelijke overlap tussen de themabeschrijving KB1 en onderzoeksvragen MNP biedt hiervoor alle ruimte voor synergie.

Voor 2006 zijn uitgangspunten en procedure voor selectie van projecten geformuleerd. Hierbij is een aantal groepen projecten onderscheiden, namelijk:

Contrafinanciering loopt door, maar begin 2006 geëvalueerd (groep 1)

MNP-bijdrage aan contrafinanciering van EU en BSIK projecten voor 2006 is hard. Om tot goed beargumenteerde heroverweging voor de periode 2007 t/m 2009 te komen, is een screening van deze projecten door programmaleiders PCN gewenst in eerste helft van 2006.

Lopende projecten met modelontwikkeling worden voortgezet (groep 2)

Voor 1 december 2005 geven de relevante programmaleiders Onderbouwend onderzoek MNP aan of doorlopende projecten passen bij de onderzoeksvragen MNP.

Overige budget wordt ingevuld op basis voorstel programmaleiders Onderbouwend onderzoek MNP

Programmaleiders PCN dienen voor 25 december 2005 voorstellen in voor kennisbasisprojecten. Deze worden door programmaleider KB-WOT N&M gescreend op de volgende criteria:

- Project geeft verdieping aan een meerjarige onderzoeksvraag uit onderbouwd onderzoek;
- Product is een wetenschappelijke publicatie die resultaten uit onderbouwd onderzoek presenteert.

Ervaringen met beoogde onderzoeksgroep rechtvaardigen de verwachting dat de publicatie er ook komt.

Op basis van startdocument wordt een offerte gevraagd. Programmaleider KB-WOT N&M keurt de projecten goed op basis van projectvoorstel en advies van Paul Opdam, Aris Gaaff en relevante programmaleider PCN.

Op *programmaniveau* is de kennisontwikkeling georganiseerd in ca. 20 projecten in de bovengenoemde groepen. Voor elk project treedt een trekker/deelprogrammleider op die de projecten inhoudelijk begeleidt en de communicatie met het MNP als primaire belanghebbende verzorgt.

Op *projectniveau* wordt de organisatie en fasering verder uitgewerkt in de afzonderlijke projectplannen.

12. Communicatieplan

- Parlement: ontvangt alle wettelijke producten en ad hoc adviezen van het NPB;
- Kabinet: wordt geïnformeerd door directeur NMP via ROM en RPC;
- Beleidsdirecties van LNV, VROM, V&W en EZ; interactief bij de vraagarticulatie en vormgeving van de producten en via presentaties van de producten;
- Alle relevante doelgroepen en gebruikers: via diverse presentaties van de wettelijke producten

De resultaten van het programma worden via de MNP communicatiekanalen (wettelijke producten, rapporten, website MNP, website Milieu- en Natuurcompendium, e-news etc) verspreid. Voor zover nodig, vindt daarnaast communicatie plaats via de kanalen die de WOT N&M zelf ter beschikking heeft (Kennis Online, WOT'snew, WOT-rapporten, WOT-studies en WOT-werkdocumenten, WOT website).

De primaire doelgroep van het programma wordt gevormd door het kabinet, het parlement en het rijksbeleid. De inhoudelijke sturing van het programma is geregeld middels de jaarlijkse kaderbrief van het ministerie van LNV aan het MNP, voorbereid door met name de directies N en P. Het ministerie van LNV betreft andere ministeries met beleidsverantwoordelijkheid op het gebied van natuur, bos en landschap hierbij. Ook de partijen aan wie de uitvoering van het natuurbeleid is gedelegeerd en de particuliere natuurbeschermingsorganisaties worden geconsulteerd. Voorts vallen vertegenwoordigers van politieke partijen onder de secundaire doelgroepen.

13. Tabel met projecten

Nummer	Titel	Leiding	LEI	Alterra	PL PCN
Groep 1: Contrafinanciering			20	185	205
230958-01	BSIK vernieuwend ruimtegebruik: synergie EHS- GBDA	Grashof-Bokdam		20	Wiertz
230957-01	BSIK vernieuwend ruimtegebruik: coordinatie	Opdam		20	Wiertz
231943-01	BSIK vernieuwend ruimtegebruik: green blue networks	Jochem		20	Wiertz
231164-01	BSIK vernieuwend ruimtegebruik: wonen in landschap	Kuypers		20	Wiertz
231135-01	BSIK vernieuwend ruimtegebruik: groene bedrijfstereinen	Snep		20	Wiertz
23156-05	BRANCH actie 5	van Rooij		20	Wiertz
231547-01	SENSOR-Alterra (regionalisatie threats and pressures)	Wascher		30	Elands
231547-01	SENSOR-Alterra (OPENMI, downscaling, scenariostudies)	Wascher		35	Houweling
20550	Geo-informatie LUMOS	Kuhlman	20		Brouwer, Houweling
Groep 2: Modelontwikkeling			75	70	145
0	Kwaliteitsslag-Pearl-Alterra	Halbertsma		35	Houweling
0	Kwaliteitsslag-Mambo-LEI	Vrolijk	15		Houweling
232115-02	Monitoring en voorspelling beleving	Buijs		35	Dirkx, Houweling
0	Scenarios platteland 2030	Silvis	60		Brouwer, Houweling
Groep 3: Te heroverwegen lopende projecten			40	30	70
20560	Financieringswijze lange termijn	Gaaf	20		Wiertz
20554	Interactieve waardering gb-netwerken	Reinhard	20		Wiertz
0	Int vergelijking van uitvoering rood-groen projecten	Kruit		30	Elands
Groep 4: Nog in te vullen projecten			36	119	175
	maximaal 6 voorstellen a 30 kEuro		36	139	allen
Coördinatie, ondersteuning en communicatie programma			0	20	20
Totaal verplichtingen			171	424	595
Budget 2006			171	424	595

3 Projectbeschrijvingen

3.1 Inleiding

Het werkprogramma 2006 van het cluster WOT Natuur & Milieu is onderverdeeld in zes werkprogramma's. De manier waarop projecten tot stand komen (het proces) verschilt per programma. De mate waarin projecten op dit moment zijn uitgewerkt verschilt om die reden per programma. Dit maakt, samen met het specifieke karakter van veel WO-projecten, het standaard DK-formulier voor BO-projecten minder geschikt. Daarom is voor de WOT N&M een eigen formulier ("startdocument") ontwikkeld (dit is vastgelegd in het ISO-gecertificeerde kwaliteitssysteem)

Hieronder volgt een korte toelichting per programma.

Natuurplanbureaufunctie (WOT-04-394)

De inhoud van dit programma wordt sinds de start in 1998 bepaald door de Kaderbrief (Natuur)planbureaufunctie van LNV aan het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP, t/m 2005 onderdeel van het RIVM). De inhoudelijke beschrijving van (hoofd)projecten, vrijwel altijd samenwerkingsprojecten tussen MNP en WOT N&M, gebeurt door het MNP. De deelprojecten van de WOT N&M worden begin 2006 vastgelegd in gedetailleerde projectplannen.

Milieuplanbureaufunctie (WOT-04-385)

Dit programma kent sinds de start in 1997 een begeleidingscommissie waarin onder meer het MNP (RIVM) en verschillende directies van LNV vertegenwoordigd waren. De Uitvoeringsovereenkomst WOT-PNM bepaalt dat de sturing door het MNP plaatsvindt. Om die reden is de begeleidingscommissie omgevormd tot een adviescommissie. De Kaderbrief van LNV aan het MNP bevat voor 2006 voor het eerst ook inhoudelijke onderwerpen aangaande de Milieuplanbureaufunctie. Voor de projecten in dit programma zijn startdocumenten opgesteld.

Ondersteunend onderzoek Natuurplanbureaufunctie (WOT-04-002)

Het werkplan van dit programma is gebaseerd op de onderzoeksbehoefte van het MNP en wordt (primair) intern aanbesteed bij de instellingen van DLO. Het programma kent een geheel eigen planning & controlcyclus, met een uitgebreide vraagarticulatie (voor 2006 uitmondend in WOT werkdokument 11) en een samen met MNP (in de Programmacommissie Natuurplanbureaufunctie, PCN) gecoördineerd proces van interne aanbesteding.

Monitor- en evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland (WOT-04-001)

Dit programma is naar de wens van LNV-DK ondergebracht bij de Natuurplanbureaufunctie, maar is qua karakter (langjarige gegevensverzameling) geen planbureautaak. Om die reden is het als afzonderlijk (klein) programma gedefinieerd, dat als zodanig sterk gekoppeld is aan het Meerjarenplan AVP. Het werkprogramma 2006 is afhankelijk van de eisen die in dit Meerjarenplan worden gesteld aan het monitoren van effecten.

Advisering Natuur & Milieu (WOT-04-003)

DLO voert een aantal uiteenlopende wettelijke adviestaken uit op het beleidsterrein Natuur en Milieu. Sommige daarvan al meer dan 25 jaar. Met ingang van 2006 zijn deze gebundeld in dit programma. Vastlegging in een uitvoeringsovereenkomst wordt verwacht per 1-1-2007. LNV

financiert deze taken tot nu toe uit uiteenlopende bronnen. Voor de projecten in dit programma zijn startdocumenten opgesteld.

Informatievoorziening Natuur (WOT-04-004)

Sinds 2004 wordt gewerkt aan de invulling van de wettelijke onderzoekstaken betreffende informatievoorziening natuur. De vastlegging van deze taken in een uitvoeringsovereenkomst zal naar verwachting per 1-1-2007 plaatsvinden. Tot die tijd valt het programma beheersmatig onder het BO Cluster EHS. Het opstellen van de projectplannen is uitgesteld tot begin 2006 omdat tot begin december onduidelijkheid bestond over de omvang van de te verrichten werkzaamheden.

Kennisbasis WOT Natuur & Milieu

Bij de projecten in dit deelprogramma wordt gestreefd naar maximale synergie binnen de Kennisbasis (thema1). Om die reden zijn de projectbeschrijvingen niet in dit werkplan opgenomen, maar in het werkprogramma van Kennisbasis Thema 1.

.

3.2 Programma Natuurplanbureaufunctie

De inhoudelijke beschrijving van (hoofd)projecten, vrijwel altijd samenwerkingsprojecten tussen MNP en WOT N&M, gebeurt door het MNP. De deelprojecten van de WOT N&M worden begin 2006 vastgelegd in gedetailleerde projectplannen. Onderstaande tabel bevat een overzicht van de bijdragen vanuit dit programma aan de diverse producten van het MNP. Alle projecten hebben als einddatum 31-12-2006.

Begroting (euro)

nr.	Projecttitel	Project-leider + instituut	Contact-persoon gebruikers-groep	Raming Budget vorig jaar	Budget totaal	Raming Kosten Personeel	Raming Kosten Materieel	Raming Kosten Overig
230003	Natuurbalans 2006	Sollart	Vonk, P. van Egmond	0	550,000	515,000	15,000	20,000
230004	Agrarisch Natuurbeheer deel II	De Koeijer	Westhoek	0	220,000	190,000	0	30,000
230005	Natuur-compendium	ten Cate	Bronswijk	20,000	95,000	82,000	0	13,000
230006	NVK en Duurzame Ontwikkeling	P.Hinssen	Braat	90,000	150,000	140,000	1,000	9,000
230007	Quick Response en antennefunctie	Lammers	N. van Egmond	0	100,000	89,500	1,500	9,000
230008	Thematische verkenning KRW	n.b.t.	Witmer	0	200,000	190,000	2,000	8,000
230009	Thematisch assessment VHR	Bouma	van Veen	0	200,000	189,000	1,000	10,000
230010	CBD doelen 2010	Melman	van Veen	0	200,000	190,000	200	10,000
230011	Landschap en Platteland	Dirkx	Kuypers	47,000	287,000	278,300	3,700	5,000
230012	Natuur in bestuur en samenleving	Elands	Reuding, Ros	0	105,000	97,000	6,000	2,000
230013	Natuur in economische context incl. Platform Economie	Brouwer	Braat	40,000	110,000	102,000	4,000	4,000
230014	Natuur en ruimte	Farjon	Kuypers	0	70,000	60,500	1,000	8,500
230015	Programma Beheer	Sanders	Wiertz	80,000	270,000	259,000	1,000	10,000
230016	Kennisonline	van Eck	Ruijters (DK)	0	7,500	0	7,500	0
230017	Kennis-management ex. programma-leiding OO	Houweling	Braat, Groenewoud	0	85,000	69,000	4,000	12,000
230018	Communicatie	ten Cate	Groenewoud van der	0	105,000	57,000	29,000	19,000
230019	DINO inclusief CEI data	Hoogerwerf	Giessen	0	285,000	227,000	30,000	28,000
230020	Ad hoc investeringen	Hinssen	Braat, Groenewoud	69,000	136,500	85,500	1,000	50,000
230021	Secretariaat	M. Hinssen	P. Hinssen	0	55,000	52,000	3,000	0
230022	Programma- en WOT management	P. Hinssen	Groenewoud	0	150,000	144,000	4,000	2,000
TOTAAL				346,000	3,381,000	3,015,600	114,900	249,500

3.3 Programma Milieuplanbureaufunctie

Onderzoeksbegroting en projectenoverzicht 2006:

Onderbouwing programmakosten voor het LNV-gefinancierde deel in 2006:

- Geef de begrote kosten op projectniveau weer.
- Indien relevant, vermeld de omvang van het onderhanden werk (projecten doorgeschoven vanuit voorgaande jaren naar 2006).
- Indien een deel van het programma nog niet is toegewezen aan projecten, geef dan aan op welke wijze en wanneer de verdere invulling van projecten zal plaatsvinden.
- Onderstaande tabellen kunnen in de vorm van een spread-sheet tabel aangeleverd worden.

Project-nr.	Project-titel	Project-leider +instituut	Contactpers doelgroep ("probleem- eigenaar")	Looptijd	Kosten (€ x 1000)			Door- ge- scho- ven uit 2005	Besteed- baar budget in 2006 (€ x 1000)
					Perso- neel	Mate- rieel	Ov.		
1.1	Milieubalans	V.d. Kolk, Alterra	V.d. Berg	Onbepaald	60	5		65	
1.2	Emissieregistratie	V.d. Kolk Alterra	Haanstra	Onbepaald	29	1		30	
1.2	WUM	Luesink, LEI	Van Gernerden	Onbepaald	19	1		20	
1.4	Kyoto Protocol	Kuikman, Alterra	Haanstra	Onbepaald	49	1		50	
1.5	Monitoring transitie duurzame landbouw	Leneman, LEI	Haanstra, Klitsie, Ruiters (LNV-DK)	Onbepaald	98	22		120	
1.6	Consequenties KRW in 2030	Kwakernaak Alterra	Haanstra, Klitsie, Vissers	2006	45	5		50	
1.7	Verkenningen duurzame landbouw	Rienks, Alterra	Van Zeijts	2006	80	20		100	
1.8	Visiedocument duurzaam bodemgebruik	Oenema, Alterra	V.d. Berg	2006	40	10		50	
1.9	Duurzame landbouw in Europa	Rienks, Alterra	Westhoek	2006	50	20		70	
2.1	STONE	Van der Kolk Alterra	V.d. Berg	Onbepaald	19	1		20	
2.2	MAM / MAMBO	Vrolijk, LEI	V.d. Berg	Onbepaald	29	1		30	
3.1	Communicatie	V.d. Kolk, Alterra	Haanstra	2006	30	10		40	
3.2	Coördinatie	V.d. Kolk, Alterra	Haanstra	2006	70	10		80	
3.3	Vrije ruimte	Oenema, Alterra	V.d. Berg	2006	78	2		80	
	Totaal				696	109		805	

Voorlopig verdeling over DLO-instellingen

DLO-instituut/ PO-instelling	Budget 2006 (€ x 1000)
Alterra	555
LEI	170
PRI	
A&F	
Vrije ruimte voor ad-hoc vragen in 2006	80
Nog te specificeren	0
Totaal	805

16. *Percentage matching in 2006:*

Project-nr.	Project-titel	Looptijd matching	Inzet LNV-financiering tbv matching (€ x 1000)	Aanvullende financiering buiten LNV (€ x 1000)	Cofinancier buiten LNV (EU, EET, etc.)	Reeds geregeld met cofinancier Ja / nee	Akkoord advies-commissie /klankbord-groep Ja / nee
	SENSOR		50	50		ja	
		Totaal	0	0	0		
		% LNV-financiering tbv matching (=X/LNV-budget*100%)					

Titel project:	Bijdragen aan Milieubalans
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Jennie van der Kolk, Alterra
Indicatief budget:	k€ 65
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Het leveren van bijdragen aan de Milieubalans 2006 en 2007, in overleg met de projectleider van de Milieubalans.

Achtergrond en probleemstelling

De Milieubalans wordt jaarlijks opgesteld door MNP, in samenwerking met diverse onderzoeksinstituten, om het Parlement te informeren over de toestand van het milieu en de effectiviteit en efficiëntie van het gevoerde milieubeleid. Deze werkzaamheden vloeien voort uit de wet op Milieubeheer (wet op Milieuplanbureau). Werkzaamheden door instellingen van Wageningen- UR worden in overleg met vertegenwoordigers van MNP vastgesteld. Het aanleveren van bepaalde gegevens is een jaarlijks terugkerende bezigheid. Andere activiteiten hangen af van de prioriteiten die vanuit het projectteam Milieubalans worden gesteld. Grote wensen (werkzaamheden) worden apart aanbesteed en gecontracteerd.

Projectdoelstelling

Het doel van onderhavig project is (in overleg met de vertegenwoordiger(s) van Milieu- en Natuurplanbureau, MNP):

- Het aanleveren van gegevens over ontwikkelingen in de landbouw en het landelijke gebied en over de milieudruk door de landbouw, aan Milieu- en Natuurplanbureau ten behoeve van de Milieubalans (bruto-toegevoegde waarde, energie, bestrijdingsmiddelen, dierlijke mest, ammoniakemissie, verdroging, vernatting, verontreiniging);
- Het leveren van ideeën voor en commentaar op concepten van Milieubalans.

Projectresultaat

Aan het eind van het project ligt er een door het MNP opgestelde Milieubalans 2006, met hierin bijdragen voor met name het hoofdstuk landelijk gebied, vanuit de WUR. Resultaten zullen tevens te vinden zijn in het Milieucompendium.

De projectleider Milieubalans verzorgt een toelichting op de Milieubalans 2006 tijdens lunchbesprekingen bij LNV en Alterra.

Titel project:	EmissieRegistratie
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Jennie van der Kolk, Alterra
Indicatief budget:	k€ 30
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Het leveren van bijdragen aan de nationale Emissieregistratie (ER), in overleg met de projectleider van de ER (data, protocollen, procesbegeleiding).

Achtergrond en probleemstelling

De werkgroep Landbouw van de Emissieregistratie (ER) heeft een belangrijke taak in het verzamelen van emissiegegevens in de centrale database. De emissie gegevens zijn afkomstig van verschillende deelnemende instellingen en dienen uniform verzameld, bewerkt, opgeslagen en gerapporteerd te worden. Ook worden signalen afgegeven dat bepaalde protocollen moeten worden verbeterd en ge-update. Vanuit programma 385 worden bijdragen geleverd aan deze taken, in overleg met de andere participerende instellingen (CBS, EC-LNV, RIVM, RIZA, TNO). De bijdragen vanuit programma 385 worden in overleg met de voorzitter van de werkgroep Landbouw besproken en vervolgens via de programmaleider ingebracht in de adviescommissie, waar wordt bepaald of aangevraagde werkzaamheden al dan niet worden uitgevoerd.

Projectdoelstelling

Het doel van onderhavig project is:

- bijdrage leveren aan de werkgroep Landbouw als lid;
- aanleveren van gegevens (zoals energie, ammoniakemissies, emissies van fijn stof, bestrijdingsmiddelen);
- regie, planning en coördinatie van bijdragen van instellingen van Wageningen-UR aan de Emissieregistratie.

Projectresultaat

In 2006 zal deels aan al de hierboven aangegeven doelen worden gewerkt. Dit betekent het leveren van bijdragen vanuit de eigen specifieke expertise, en het opstellen en bespreken van protocollen, samen met de andere instellingen. Op verzoek van de voorzitter zal speciale aandacht worden besteed aan de planning en coördinatie van de data-inwinning.

Producten en resultaten zijn bedoeld voor het beleid en zullen op basis van rapporten of nota's worden gepubliceerd, zoals de rapportages "Emissies in Nederland per regio; jaarrapport en ramingen" die worden uitgegeven door de ER in de rapportagereeks Doelgroepmonitoring. Ook worden de data gebruikt voor Milieubalans, Milieuverkenningen en Duurzaamheidsverkenningen.

Titel project:	Werkgroep Uniformering Mestcijfers
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Harry Luesink, LEI
Indicatief budget:	k€ 20
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Het leveren van bijdragen aan de werkgroep uniformering Mestcijfers (data, berekeningen, participatie in werkgroep).

Achtergrond en probleemstelling

De Werkgroep Uniformering Mestcijfers (WUM) is een structureel samenwerkingsverband van kennisinstituten voor het vaststellen van methodieken en jaarlijkse cijfers over de mestproductie en samenstelling in Nederland. Op basis van gegevens van CBS, aangevuld met gegevens uit BIN, worden de landelijk gemiddelde mestsamenstelling en mineralenproductie berekend. Dit is een jaarlijks terugkerende bezigheid. De resultaten van de berekeningen worden besproken en geaccordeerd in de werkgroep WUM. De eenmaal vastgestelde 'mestcijfers' worden gebruikt in diversie rapportages (Milieubalans, Milieuverkenningen, ER, etc.).

Projectdoelstelling

Doel van onderhavig project is:

- het leveren van bijdragen over mestproductie en –samenstelling aan de Werkgroep Uniformering Mestcijfers WUM;
- het coördineren van Wageningen-UR data in de Werkgroep Uniformering Mestcijfers;
- het verbeteren van de rekenmethodiek voor mestproductie en –samenstelling.

Projectresultaat

- Verzamelen van de jaarspecifieke gegevens over de landelijke en regionale mestsamenstelling in 2005.;
- Bewerken en rapporteren van de gegevens;
- Bespreken en accorderen van de resultaten in de werkgroep.

De resultaten zullen worden in tabelvorm (elektronisch) aan WUM aangeboden.

Titel project:	Koolstofvastlegging door Landgebruik en bossen t.b.v. rapportage in kader Kyoto Protocol
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Peter Kuikman, Alterra
Indicatief budget:	k€ 50
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Het aanleveren van gegevens over veranderingen in koolstofvastlegging in bossen en bodems door landgebruiksveranderingen, ten behoeve van de Nederlandse rapportage voor het Kyoto protocol.

Achtergrond en probleemstelling

Alle landen die het Kyoto protocol van 1997 hebben ondertekend hebben de verplichting om jaarlijks de veranderingen in de emissie van broeikasgassen te rapporteren. De rapportage over vastlegging van koolstof in bos en bodem door bossen en landgebruikveranderingen vormt een onderdeel van deze verplichting. In 2004 is een protocol opgesteld voor de rapportage over vastlegging van koolstof in bos en bodem door bossen en landgebruikveranderingen.

Projectdoelstelling

Het doel van onderhavig project is:

Verzamelen, bewerken en rapporteren van gegevens over de koolstofvastlegging in bos en bodem door veranderingen in landgebruik en bossen, volgens geaccordeerde protocollen, ten behoeve van de Nederlandse rapportage in het kader van het Kyoto Protocol

Projectresultaat

In 2006 zal in overleg met de programmacommissie, adviescommissie en de projectleider van de Emissieregistratie ER gegevens worden verzameld en bewerkt om te komen tot de beste schatting van de veranderingen in de vastlegging van koolstof in bos en bodem. De gegevens zullen conform het geaccordeerde protocol worden verzameld, bewerkt en gerapporteerd.

Producten en resultaten zijn bedoeld voor het beleid en zullen in een rapport worden gepubliceerd.

Titel project:	Monitoring Transitie Duurzame Landbouw
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Hans Leneman, LEI
Indicatief budget:	k€ 120
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Monitoring van de transitie duurzame landbouw via stakeholder-dialogen, ten behoeve van de rapportage van LNV aan de Tweede Kamer over de voortgang van het transitiebeleid duurzame landbouw.

Achtergrond en probleemstelling

Op 16 december 2002 heeft de Minister van LNV het Plan van Aanpak voor de Transitie naar een Duurzame Landbouw aangeboden aan de Tweede Kamer. Het plan geeft aan wat LNV verstaat onder een duurzame landbouw en de rol die LNV wil spelen om deze te bevorderen. Een van de opgaven uit het plan heeft betrekking op het volgen van het transitieproces door monitoring. Monitoring is hier niet alleen bedoeld als verantwoording van gerealiseerde inspanningen op het gebied van duurzame landbouwontwikkeling. Er wordt ook beoogd het transitieproces een impuls te geven door het stimuleren van het leren over transitie duurzame landbouw door de betrokken partijen. Voor 2005 en 2006 staat bij LNV in dit kader onder andere op de agenda: "de voortgang en inspanningen van alle betrokkenen monitoren en zichtbaar maken" (LNV begroting 2005). Inzicht in de ambitieniveaus van de transitie duurzame landbouw, waar consensus over bestaat, is subjectief van karakter. Door het op een gestructureerde en systematische wijze, zowel qua methode als in de tijd, meten van ambities moet een meer objectief, een meer generiek beeld worden verkregen. Deze gestructureerde wijze geeft de mogelijkheid tot het ontdekken van trends.

Projectdoelstelling

- Het opleveren van onafhankelijke informatie over de percepties/beelden van de betrokken partijen voor het transitieproces als input voor LNV voor haar rapportage aan de Tweede Kamer;
- Het opleveren van onafhankelijke informatie over overeenkomsten en verschillen in de ambities van de betrokken partijen ten aanzien van het transitieproces, als input voor LNV voor haar rapportage aan de Tweede Kamer;
- Het opleveren van een methodiek;
- Een impuls geven aan het transitieproces duurzame landbouw door het stimuleren van een leerproces over transitie duurzame landbouw. Hierbij gaat het nadrukkelijk ook om het waarnemen van veranderingen.

Projectresultaat

Het resultaat van het project bestaat uit

- a. een beeld over hoe stakeholders zelf vinden dat het gaat met de transitie duurzame landbouw (hun beelden daarover) inzicht in de beelden/percepties, verwachtingen en ervaringen van betrokkenen t.a.v de transitie duurzame landbouw;
- b. inzicht in ambitieniveaus van de transitie duurzame landbouw, waar consensus over bestaat en waar de verschillen liggen;
- c. een gestructureerde (in de wijze waarop en ook in de tijd) wijze van meten van het inzicht, dat onder b. een beschrijving van een methodiek waarmee ambitieniveaus van de betrokkenen tav transitie duurzame landbouw in beeld kan worden gebracht;
- d. versterkt netwerk tussen de deelnemers van de dialogen.

Dit alles wordt vastgelegd in de vorm van een rapport en als een wetenschappelijke publikatie.'

Titel project:	Consequentie van de Kaderrichtlijn Water voor de landbouw in 2030
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Cees Kwakernaak, Alterra
Indicatief budget:	k€ 50
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Wat betekent de Kader Richtlijn Water voor de ontwikkeling van landbouw en platteland in Nederland in 2030?

Achtergrond en probleemstelling

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is erop gericht de kwaliteit van watersystemen te verbeteren. Hiermee moet de kwaliteit van het Nederlandse grond- en oppervlaktewater op orde zijn in 2015 (of later wanneer gemotiveerd). Op Europees niveau worden de belangrijkste richtlijnen vastgesteld. Het gaat hierbij vooral om normen voor verontreinigende stoffen en data waarop aan de richtlijnen moet zijn voldaan.

Op nationaal niveau worden beleidskaders, uitgangspunten en instrumenten vastgesteld. Het feitelijke waterbeheer vindt vervolgens op stroomgebiedsniveau plaats.

In een studie van Van Bolt ea. (2004) wordt een tamelijk dramatisch beeld geschetst voor de ontwikkeling en toekomst van de Nederlandse landbouw bij invoering van de KRW. Om aan de normen te kunnen voldoen, zou er niet of nauwelijks meer landbouw mogelijk zijn in Nederland. Op deze studie is tamelijk heftig gereageerd en de beperkingen van de studie zijn benadrukt. Al met al is er geen duidelijk beeld van de kansen en bedreigingen van de KRW voor de ontwikkeling van landbouw en platteland in Nederland.

Projectdoelstelling

Voor 2006 worden de volgende doelen gesteld:

- Het uitwerken van verschillende (extreme) scenario's die als gevolg van het inwerking treden van de KRW kunnen ontstaan;
- Verkenning van de kansen en bedreigingen voor de Nederlandse landbouw bij invoering van de KRW, uitgaande van de huidige stand van zaken rond (ecologische) normen voor grond- en oppervlaktewater, op basis van literatuurstudie en interviews met stakeholders;
- Opstellen van een werkplan voor uitwerking en verdere onderbouwing van de geïdentificeerde kansen en bedreigingen voor de toekomst van landbouw en platteland;
- Organisatie van een workshop om kansen en bedreigingen te bespreken.

Projectresultaat

- een document waarin de kansen en bedreigingen voor de toekomst van landbouw en platteland bij invoering van KRW zijn verkend;
- een workshop met stakeholders;
- een werkplan om te komen tot verdere onderbouwing van de kansen en bedreigingen.

Er zal afstemming plaatsvinden met project binnen het MNP en LNV zijn gestart of starten rond de KRW.

Titel project:	Verkenningen Duurzame Landbouw
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Willem Rienks, Alterra
Indicatief budget:	k€ 100
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Het leveren van een bijdrage aan de duurzaamheidsverkenningen die door het MNP worden opgesteld voor het hoofdstuk landelijk gebied.

Achtergrond en probleemstelling

Er zijn verschillende visies gepresenteerd over de toekomst van de landbouw in Nederland. Deze visies staan of vallen met het gedrag van ondernemers (boeren). Boeren zijn zeer begaan met hun bedrijf en weten op inventieve wijze te overleven. De rol en de houding van de ondernemers is een bepalende factor voor de ontwikkeling van landbouw en platteland. In onderhavige studie worden ontwikkelingen in landbouw en platteland afgeleid uit de visie en het gedrag van ondernemers, wanneer geconfronteerd met extremen in de externe omgeving (maatschappij). Hiermee worden de bedreigingen van het platteland inzichtelijk.

In 2005 zijn in een viertal gebieden (Westland, N-Groningen, Winterswijk en de Oostelijke Peel), toekomstbeelden ontworpen op basis van de mening van plattelandsondernemers voor twee extreme scenario's voor 2030. Deze toekomstbeelden zijn gemaakt in sessies met 4 tot 6 ondernemers uit de genoemde gebieden. Doel was om met de beelden inzichten te krijgen wat de twee uiterste wereldbeelden uit de duurzaamheidsverkenningen betekenen voor ondernemers in een gebied en daarmee voor hun onderneming. Daarmee wordt een beeld geschetst van hoe het platteland in de gebieden er in 2030 uit kan komen te zien. En met welke dilemma's ondernemers worden geconfronteerd bij de keuze hoe zij met verschillende maatschappelijke en beleidsaspecten om moeten gaan.

Er is nog weinig ervaring met deze methode van toekomstverkenning en het is de vraag of de mening van 4 tot 6 ondernemers een voldoende betrouwbaar beeld voor de toekomst oplevert. Om de methodiek te kunnen verbeteren en de kwaliteit van het onderzoek te borgen, is het nodig om de sessies te herhalen.

Projectdoelstelling

- het verbeteren van de methodiek die in 2005 is ontwikkeld voor het ontwerpen van beelden van plattelandsondernemers in 2030 binnen de twee scenario's;
- de beelden die zijn ontwikkeld in 2005 te verbeteren en te verrijken.

Projectresultaat

Wetenschappelijke publicatie in een tijdschrift over de methodiek. Verder een rapport met daarin de verrijkte beelden, met de bijbehorende dilemma's, uit twee geselecteerde regio's verder uitgewerkt.

Er zal nog nadere afstemming plaatsvinden met MNP in verband met MNP-projecten.

Titel project:	Visiedocument duurzaam bodemgebruik 2030
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Oene Oenema, Alterra
Indicatief budget:	k€ 50
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Een visie op een duurzaam bodemgebruik op het platteland in Nederland in 2030

Achtergrond en probleemstelling

Bodem is de drager van alle belangrijke functies in het landelijke gebied. Deels is de bodem maakbaar, maar grotendeels moeten wij het doen met de eigenschappen die de bodem van nature heeft. Boeren hebben een speciale relatie met de bodem. Zij benutten de bodem als basis voor hun productie: een goede bodem geeft een betere kwaliteit land- en tuinbouwproducten; goed gras van een goede bodem geeft de kaas een speciale smaak.

De Nederlandse bodem wordt zeer intensief gebruikt en dat gebruik heeft invloed op de kwaliteit van de bodem en op dat van aangrenzende compartimenten water, lucht en natuur. Nederland kent beleid gericht op bescherming tegen bodemverontreiniging, maar niet op bodembeheer. Bodembeheer dient bij uitstek gericht te zijn op de lange-termijn, want bodem is in principe onvervangbaar. Een heldere visie op duurzaam bodemgebruik ontbreekt momenteel. Een heldere visie op duurzaam bodemgebruik voor de lange-termijn kan richting geven aan de ontwikkeling van bodembeheer en –beleid van nu voor duurzame landbouw, EU-bodemstrategie, cross-compliance maatregelen, maar kan ook sturing geven aan het onderzoek.

Dit project bouwt voort op de studies over duurzaam bodemgebruik die onlangs zijn uitgevoerd in het kader van BO-programma thema Bodem en door de Technische Commissie Bodembescherming. Onderhavige studie onderscheidt zich van de hiervoor genoemde studies met betrekking tot de tijdshorizon (2030).

Projectdoelstelling

Voor 2006 worden de volgende doelen gesteld:

- Opstellen van een visie op duurzaam bodemgebruik en verkenning van beleidsopties om bijdragen te leveren aan duurzaam bodemgebruik op basis van literatuurstudie en interviews met stakeholders;
- Opstellen van een werkplan voor onderbouwing van de te presenteren visie op duurzaam bodemgebruik;
- Organisatie van een workshop om visie te bespreken.

Projectresultaat

Resultaat is een visiedocument dat kan worden gebruikt door het MNP als input voor diverse verkenningen en voor beleidsdirecties van het ministerie van VROM en LNV ter onderbouwing van hun beleid.

Bij de nadere invulling van het projectplan is nog afstemming nodig met MNP en de ministeries van VROM en LNV.

Titel project:	Duurzame landbouw en plattelandontwikkeling in Europa
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Willem Rienks, Alterra
Indicatief budget:	k€ 70 plus k€ 50 uit EU-project SENSOR
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Wat gebeurt elders in Europa op het gebied van duurzame landbouw en plattelandontwikkeling, vooral in gebieden met een structuur die verwant is aan die van Nederland, en wat kan Nederland daar van leren?

Achtergrond en Probleemstelling

Voor de transitie naar duurzame landbouw en duurzame plattelandontwikkeling in Nederland is het belangrijk te weten welke visies op en ontwikkelingen naar duurzame landbouw en plattelandontwikkeling er elders zijn in Europa. Wat gebeurt er elders in Europa in gebieden die wat betreft landbouw een verwante structuur hebben? Wat kunnen we leren van wat elders in Europa gebeurt?

In 2005 zijn beelden en gegevens verzameld over visies op en ontwikkelingen van de landbouw in drie regio's, namelijk in Italië, Spanje en Engeland. Deze inventarisatie levert een beperkt beeld op. Om het beeld te verbeteren is het nodig verder te kijken binnen Europa, naar gebieden in zoals Duitsland, Oostenrijk, Zweden, Polen en Tsjechië. Wat zijn daar de problemen en waar liggen kansen en bedreigingen, vooral gezien vanuit de 3P-benadering.

Projectdoelstelling

Doel van dit project is:

- Identificeer en analyseer drie regio's in Duitsland, Polen en Tsjechië;
- Verken wat de sterktes en zwaktes van die regio's zijn, gezien vanuit de 3P's?
- Hoe wordt in die regio's nagedacht over de ontwikkelingen in landbouw en landelijk gebied?
- Wat zijn de perspectieven voor die regio's?
- Hoe wordt dit gemanaged?
- Wat zijn de overeenkomsten en verschillen met de Nederlandse situatie?

Projectresultaat

Het resultaat wordt een rapport met daarin een kaart van regio's in Europa waar de duurzaamheidsproblemen spelen. Tevens wordt in dit rapport ingezoomd op voorspelling van landgebruik en management per regio. Dit project zal worden afgestemd met het project Eururalis 2, dat in 2006 wordt gestart.

Titel project:	Stone modelinstrumentarium
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Oene Oenema, Alterra
Indicatief budget:	k€ 20
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Het coördineren van de bijdragen van DLO aan het Stone consortium.

Achtergrond en probleemstelling

STONE is het gemeenschappelijke modelinstrumentarium van MNP, DLO en RIZA voor de berekening van de effecten van beleid en autonome ontwikkelingen op de emissie van N en P uit de landbouw naar grondwater en oppervlaktewater. STONE wordt gebruikt voor een tiental toepassingen (Milieuverkenningen, Milieubalans, OSPARCOM, evaluatie mestbeleid, etc.). Tot 2006 werd STONE gezamenlijk beheerd, verbeterd en gefinancierd volgens afspraken tussen het consortium MNP, DLO en RIZA (ieder eenderde). In 2005 is de samenwerking binnen het consortium geactualiseerd conform veranderende inzichten en zijn de spelregels vastgelegd in een intentieverklaring. De functie van projectleider is daarbij vervallen. Wel blijft de noodzaak van coördinatie aanwezig.

Onderhavig project heeft betrekking op de benodigde capaciteit voor coördinatie van MNP en DLO-interests, communicatie en decentraal beheer. Inhoudelijke verbeteringen en het uitvoeren van modelberekeningen en het interpreteren en rapporteren van modelresultaten worden gefinancierd door BO-programma mest en mineralen, conform eerder gemaakte afspraken, of uit additioneel beschikbaar gestelde middelen.

Projectdoelstelling

- coördinatie van MNP en DLO-interests van in het instrumentarium;
- bijeenkomsten bijwonen Stuurgroep;
- afstemming met de partners MNP en RIZA;
- (decentraal) beheer van het instrumentarium;
- up-date website;
- visiedocument toekomst Stone.

Projectresultaat

Werkplan 2006 wordt in grote mate bepaald door reguliere activiteiten (coördinatie, communicatie (waaronder up-date website) en decentraal beheer van het instrumentarium). Er zal er een toekomstvisie over Stone worden gemaakt. Een deel van het budget is bestemd voor financiering van CGI-databestanden hydrologie. De uitgifte van gegevens en bestanden aan derden is in 2004 geprivatiseerd en valt nu buiten onderhavig project.

Jaarlijks worden er één of meer workshops gehouden over de inhoudelijke aspecten van STONE. STONE heeft een eigen website, waarop alle rapportages over STONE staan vermeld. De website wordt eenmaal per kwartaal geactualiseerd.

Titel project:	Mest en Ammoniak Model (MAM)
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Hans Vrolijk, LEI
Indicatief budget:	k€ 30
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Het beheer en onderhoud van het MAM-model.

Achtergrond en probleemstelling

Het Mest- en Ammoniak Model MAM berekent de productie en samenstelling van dierlijke mest, onderscheiden naar 7 diercategorieën en verschillende regio's (landelijk, provincies, gemeenten), en de emissie van ammoniak uit die mest. MAM wordt voor een groot aantal doeleinden toegepast (evaluatie mestbeleid, Milieubalans, Milieuverkenningen, Emissieregistratie, berekening landelijk mestoverschot). In 2004-2005 wordt het model volledig gereviseerd om het breder toepasbaar te maken en knelpunten in de software te verhelpen. Het nieuwe model zal een centrale rol gaan spelen bij de emissieberekeningen. Onderhavig project levert een bijdrage aan die revisie en aan het beheer en documentatie van het nieuwe model.

Projectdoelstelling

Het doel van onderhavig project is:

- beheer en verbetering van MAM;
- documentatie van het model.

Projectresultaat

Het werkplan voor 2006 omvat:

- projectleiding, coördinatie en beheer;
- Documentatie van het nieuwe model;
- Vergelijking van resultaten met oude versie van MAM met nieuwe versie en evt. suggesties voor aanpassing van het model.

Het model MAM wordt jaarlijks vele malen ingezet ten behoeve van onder andere Milieubalans, ER, evaluatie mestbeleid, toekomstverkenningen, etc. Om te voorkomen dat er trendbreuken komen als gevolg van het gebruik van de nieuwe versie van MAM, zal nog een korte periode naast de nieuwe MAM ook de oude MAM worden gebruikt, om na te gaan of er verschillen zijn en zo ja, waardoor ze worden veroorzaakt. Resultaten die hiervoor worden gegenereerd worden opgenomen in diverse rapportages.

Titel project:	Communicatie
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Bram ten Cate, WOT Natuur & Milieu
Indicatief budget:	k€ 40
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Zorgdragen voor de interne en externe communicatie binnen het programma.

Achtergrond en probleemstelling

Dit project richt zich op het verspreiden van informatie over doel en resultaten van het programma, intern en extern, en op het profileren van het programma, zodat effectiviteit en efficiëntie van het werk in het programma wordt vergroot. Door uitwisseling van informatie en kennis wordt kennis van anderen benut en wordt voorkomen dat 'wielen opnieuw worden uitgevonden'. Uitwisseling van informatie en kennis wordt bewerkstelligd door het organiseren van interne en externe bijeenkomsten en door het verspreiden van informatie over het programma, via de website, kennisonline, flyers, posters, beleidssamenvattingen per project, workshops en bijeenkomsten. Een belangrijke taak is ook het coördineren van de communicatie, en het stimuleren van projectleiders tot communicatie. De werkzaamheden zijn verder beschreven in het communicatieplan van het programma. De externe communicatie zal via de WOT Natuur & Milieu van Wageningen UR lopen.

Projectdoelstelling

Het doel van onderhavig project is:

- Het profileren van het programma en het versterken van de kenniscirculatie;
- Het bevorderen en coördineren van de interne communicatie binnen het programma, de communicatie tussen programma 385 en andere LNV-programma's, de communicatie binnen het koepelproject 'duurzame landbouw', de communicatie met adviescommissie en beleidsdirecties en de communicatie met derden;
- Het stimuleren en het coördineren van het maken van publicaties over projecten in het programma.

Projectresultaat

Er zullen twee bijeenkomsten worden georganiseerd voor projectleiders en –medewerkers van het programma, waarin inhoudelijk over het programma wordt gediscussieerd, en afspraken worden gemaakt over onder andere de communicatie per project. De producten zullen worden gepresenteerd als bijdragen van de WOT Natuur en Milieu.

Via colleges en voordrachten worden resultaten van het programma in het onderwijs geïntegreerd.

Titel project:	Coördinatie
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Jennie van der Kolk, Alterra
Indicatief budget:	k€ 80
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Het zorgdragen dat gestelde doelen binnen het programma worden uitgevoerd in overeenkomst met de wensen van het MNP en het ministerie van LNV.

Achtergrond en probleemstelling

Onderhavig programma 385 is gericht op het verrichten van WOT-werkzaamheden. Dit betekent dat eerste gebruiker het MNP is, maar ook willen we graag producten zodanig vorm geven dat zij kunnen worden gebruikt door de ministeries van LNV en VROM. Dit impliceert dat er vele samenwerkingsverbanden, doelgroepen, kennisgebruikers, stuurgroepen, werkgroepen en aanpalende programma's betrokken zijn bij programma 385. De programmaleiding is er op gericht om vanuit een heldere visie op het milieukundige onderzoek effectief en efficiënt sturing te geven aan het programma, in overleg met Milieu- en Natuurplanbureau, adviescommissie, beleidsdirecties en ER. Daartoe wordt frequent overleg plaats, worden notities gemaakt, instructies gegeven en wordt verantwoording afgelegd.

Projectdoelstelling

- Algehele programmaleiding, oriëntatie op ontwikkelingen in beleid en maatschappij;
- Het maken van werkplannen en programmeringsnotities, in overleg met adviescommissie, projectleiders en programmaleiders van aanpalende programma's;
- Overleg met programmacommissie;
- Afstemming met de WOT Natuur & Milieu;
- Overleg met projectleider Emissieregistratie;
- Het bewaken van inhoud, kwaliteit, en voortgang van projecten;
- Rapportages aan en overleg met beleidsdirecties en adviescommissie;
- Algehele financieel beheer en controle;
- Opstellen van concepteindrapportage van programma 385;
- Het voeren van regie op het milieuonderzoek en het onderzoek naar duurzame landbouw in LNV-programma's, in overleg met adviescommissies en DWK.

Projectresultaat

Werkplan 2006 wordt in grote mate bepaald door reguliere werkzaamheden, zoals hierboven aangegeven. Speciale aandacht zal worden besteed aan de coördinatie van de duurzaamheidsverkenningen. Speciale aandacht is nodig voor het verder ontwikkelen van de regie-functie voor milieuonderzoek, in overleg met adviescommissie en DWK. Ten slotte is speciale aandacht nodig voor coördinatie en uitvoering van de gevraagde werkzaamheden van het MNP.

Overdracht van kennis zal plaatsvinden via bijeenkomsten, notities, rapportages, lezingen, overleg, discussies.

Titel project:	Vrije ruimte
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Jennie van der Kolk, Alterra
Indicatief budget:	k€ 80
Opsteller(s) startdocument:	
Datum:	18-8-2005

Onderzoeksvraag

Antwoord leveren op ad-hoc vragen die door MNP en LNV worden gesteld.

Achtergrond en probleemstelling

Daar de vrije ruimte pas gedurende het jaar ingevuld en besteed wordt, kunnen inhoud en onderliggende kosten nu nog niet gespecificeerd worden. De vrije ruimte wordt besteed aan activiteiten die passen binnen de doelstelling van het programma. Om de gewenste activiteiten in 2006 te kunnen uitvoeren, is het nodig dat de vragen en wensen tijdig bekend zijn. Volgens planning zal circa de helft van het totale budget op de voorjaarsbijeenkomst van de adviescommissie worden toegewezen aan bepaalde activiteiten en de andere helft uiterlijk per 1 september.

Projectdoelstelling

Doel van project is het oplossen van (ad hoc) knelpunten en aanvullende vragen van adviescommissie en beleidsdirecties die passen binnen de doelstelling van programma 385 Milieuplanbureaufunctie.

Projectresultaat

Wordt nader ingevuld als wensen duidelijk zijn

3.4 Programma Onderbouwend onderzoek NPBF

De aansturing van het onderbouwend onderzoek voor de natuurplanbureau functie gebeurt door de Programmacommissie Natuurplanbureau functie (PCN) onder voorzitterschap van het MNP. "De vraagarticulatie 2006 van het MNP is uitvoerig beschreven in WOT N&M Werkdocument 11: "Onderbouwend Onderzoek voor de Natuurplanbureau-functie van het MNP, Thema's en onderzoeksvragen 2006". Bijgevoegd is de tabel met onderzoeksvragen. Op basis van de vraagarticulatie zijn een groot aantal projectvoorstellen ontvangen, waarvan de PCN inmiddels een selectie heeft gemaakt.

Het onderbouwend onderzoek richt zich op de ontwikkeling van een robuuste kennisbasis en meer in het bijzonder op de ontwikkeling van kennis voor de producten van het MNP i.e. verkenningen, balansen en assessments. Voor deze producten zijn een aantal thema's van belang waarin de kennis uit de bovengenoemde vier kennisvelden wordt geïntegreerd;

- 1 Bestuurlijke organisatie en economische dimensie van natuur- en landschapsbeleid
- 2 Implementatie van beleid; sectoraal (PB) en integraal (SGB/ILG)
- 3 Landschapskwaliteit
- 4 Natuur, welzijn en draagvlak
- 5 Betekenis van de EHS
- 6 Ontwikkeling in de Landbouw
- 7 Waterbeleid
- 8 Internationale aspecten van het Natuurbeleid
- 9 Kosten en baten van natuur
- 10 Wetenschappelijke Infrastructuur

Opmerkingen:

In de eerste kolom staat het vraagnummer (= themanummer en volgnummer; 3.2 is dus vraag 2 van thema 3 (Landschapskwaliteit)

In kolom "beoogd projectleider" is aangegeven hoe de projectleider wordt geselecteerd:

- A vragen lenen zich voor concurrerende ideeën. PCN zet pre-offerteverzoek breed uit binnen ESG, CSG
- B er is een door PCN gewenste expertise, PCN doet een gericht offerteverzoek aan een beperkte groep onderzoekers
- C er is een door PCN gewenst/beoogde projectleider (v/m)
- H project is aangehouden, verdere uitwerking is enige weken opgeschort
- V project is vervallen

Nr	Vraag	Titel (deel)project	IB (kE)	Beoogd project-leider	IB 2006 (kE)	Doel; mijlpalen/looptijd
1.1	Wat is de betekenis van het natuur- en landschapsbeleid geweest voor het bereiken van natuurdoelen, hoe is dit gerelateerd aan de verschillende rollen en hoedanigheden van de overheid en in welke mate kan het gevoerde beleid succesvol worden genoemd?; Welke lessen kunnen we leren voor de toekomst?	Betekenis van het natuur- en landschapsbeleid	100	A	70	NBxx; aftappen in Mei06; rest in 2006/2007
1.2	Op welke wijze kan bestuurlijke slagkracht worden gemonitord?; Wat is een voor het MNP bruikbaar raamwerk voor het beschrijven en analyseren van beleidsarrangement, dat zich bovendien goed laat communiceren?; Welke beleidsdossiers kunnen op bovenstaand bedoelde wijze reeds worden 'gekarteerd' op basis van bestaande onderzoeken?; Welke kennisleemtes bestaan er?	Monitoring bestuurlijke slagkracht	130	A	70	Lange termijn
1.3	Beleidsruimte in implementatie van EU-richtlijnen internationaal vergeleken. Op welke manier zoeken en benutten andere EU lidstaten beleidsruimte in de implementatie van EU natuur-, milieu- en waterrichtlijnen?; Wat zijn de overeenkomsten en verschillen met Nederland?; In hoeverre kan Nederland leren van buitenlandse ervaringen?; Wat heeft de wijze van beleidsruimte zoeken te maken met de (beleids)cultuur in de onderzochte landen?	Vergelijking van benutting beleidsruimte door EU lidstaten	100	B	70	NB06; aftappen Mei06 Rapp VHR; voorjaar 2007
1.4	Herijking bestuurlijke verhoudingen. Wat is de betekenis van veranderingen in de bestuurlijke organisatie van het (natuur- en landschaps)beleid voor de ruimte voor verschillende maatschappelijke belangen (machtsbalans) en wat zijn de gevolgen hiervan voor de borging van natuur- en landschapsbelangen?; Wat zijn de gevolgen van deze trends voor het voorkomen van beleidsarrangementen op het continuüm van government en governance, welke spanningen brengen deze trends met zich mee in relatie tot de verschillende beleidsdossiers?	Herijking bestuurlijke verhoudingen.	50	A	50	afronden in 2006
1.5	Wat is de betekenis van macro-economische ontwikkeling voor het realiseren van doelen m.b.t natuur en landschapskwaliteit	Betekenis van macro-economische ontwikkeling	75	A	75	NVK07 concept sep06
2.1	Op welke wijze en in welke mate draagt het bestaande scala aan instrumenten bij aan de effectiviteit van het natuurbeleid? Welke kansen en knelpunten leveren verschillende vormen van sturing op voor het succes van de realisatie van natuurdoelen? Casus sectoraal beleid Programma Beheer (ex post)	Bijdrage Pr. Beheer aan de effectiviteit van het natuurbeleid	100	C	100	Evaluatie Pr. Beheer Concept sep06; afronden in 2006

Nr	Vraag	Titel (deel)project	IB (kE)	Beoogd project-leider	IB 2006 (kE)	Doel; mijlpalen/looptijd
2.2	Op welke wijze en in welke mate draagt het bestaande instrument bij aan de effectiviteit van het natuurbeleid? Welke kansen en knelpunten leveren verschillende vormen van sturing op voor het succes van de realisatie van natuurdoelen? Casus integraal beleid SGB ex post en ILG ex ante	Bijdrage SGB en ILG aan de effectiviteit van het natuurbeleid	100	A	60	Nog niet direct gekoppeld aan MNP-product
3.1	Zet een operationeel monitoringsysteem op voor het monitoren van landschapsveranderingen dat gebaseerd is op het ontwerp voor 'KELK-monitoring' dat in 2005 wordt ontwikkeld	Monitoringsysteem landschapsveranderingen	60	B	60	infrastructuur; afronden in 2006
3.2	Wat is de rol van identiteit bij de beleving van landschappen en op welke wijze kan identiteit operationeel gemaakt worden voor een belevingsgraadmeter? Kunnen daarmee dan ook voorspellingen gedaan worden over de mate van binding met een landschap?	De rol van identiteit bij de beleving van landschappen	60	B	50	infrastructuur; afronden in 2006
3.3	Wat zijn de economische effecten en sociaal-culturele aspecten voor de samenleving van investeringen in landschap? In welke mate dragen die investeringen er toe bij dat Nederland in de toekomst een aantrekkelijke woon-, werk-, en daarmee ook vestigingsplaats blijft? En wat is daar dan de economische betekenis van?	Effecten van investeringen in landschap	80	A	80	NBxx concepttrapp. in sep06
3.4	ontwikkel een indicator of set van indicatoren waarmee een oordeel geveld kan worden over de landschappelijke kwaliteit van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen	Indicator: Ontwikkelen met Kwaliteit	40	A	40	infrastructuur; afronden in 2006
4.1	Wat zijn de effecten van verschillende soorten groen op het schaalniveau van Nederland op het welzijn voor verschillende groepen mensen? Welke ruimtelijke condities zijn daarvoor noodzakelijk?	Effecten van natuur op welzijn	60	B	60	NVK (niet dwingend)
4.2	Wat is de economische betekenis van het welzijns effect van de natuur? (eventueel toespitsen op het gezondheidseffect)	Economische betekenis van het welzijns effect van de natuur	60	B	60	NVK (niet dwingend)
4.3	Wat betekent het maatschappelijk draagvlak voor de natuur en het natuur- en landschapsbeleid, hoe kan het worden geoperationaliseerd en wat is het huidige draagvlak voor natuur en natuur- en landschapsbeleid in Nederland?	Betekenis maatschappelijk draagvlak	80	A	70	NB07 lange termijn
5.1	Hoe verhouden de vastgestelde beleidsdoelstellingen tav biodiversiteit, landschapidentiteit, beleving en recreatie in de EHS 2020 zich tov die in de rest van Nederland in 2020? In hoeverre worden de investeringen in de EHS hierdoor gelegitimeerd?	Beleidsdoelstellingen EHS vz rest van Nederland (202)	40	A	40	NVK07 concept sep06

Nr	Vraag	Titel (deel)project	IB (kE)	Beoogd project-leider	IB 2006 (kE)	Doel; mijlpalen/looptijd
5.2	In welke mate stemmen de biodiversiteitsdoelen van VHR, KRW en EHS overeen en in hoeverre stemmen de instrumenten overeen? In hoeverre hebben provincies eigen (afwijkende) biodiversiteitsdoelen en hoe verhouden die zich tot die van de Europese en nationale VHR, KRW en EHS-doelen?	Overeenkomst biodiversiteitsdoelen van VHR, KRW en EHS	40	A	40	NVK07 Pr. Beheer concept sep06
5.3	Wat zijn, gegeven de beleidsdoelstellingen respectievelijk gegeven het begroote budget, de vereiste condities en grootte van de EHS, mede gelet op de (actuele) milieu- en ruimtecondities. Wat zijn -bij benadering- de financiële consequenties voor verwerving, inrichting en beheer? Geef de bandbreedte aan: minimale en maximale uitleg van de beleidsdoelstelling.	Conditie en grootte van de EHS	100	B	100	Evaluatie Pr. Beheer concept sep06
5.4	Operationaliseer een monitoring EHS-doelrealisatie, voer een (nul/2000)meting uit en toets de resultaten bij terreinbeheer en provincie. Gebruik in principe hiervoor de methode met neergeschaalde natuurdoeltypen en globale kwaliteitsklassen op basis van soorten, zoals momenteel in ontwikkeling (Hinsberg, Reijnen)	Operationaliser monitoring EHS-doelrealisatie,	100	C	40	Evaluatie Pr. Beheer concept (KE40) in apr06; rest 2007
6.1	Welke veranderingen mogen we de komende tien jaar in de landbouw verwachten, hoe zullen deze veranderingen in de landbouw doorwerken in het realiseren van natuurdoelstellingen en wat de gevolgen voor landschapskwaliteit.	Veranderingen in de landbouw	75	A	75	afronden in 2006
6.2	De economische basis voor het platteland verandert. Kernvragen voor het project zijn. Wat betekent dit voor natuur en landschap? Is natuur en landschap een economische drager van het platteland?	Betekenis Natuur en Landschap voor economische basis van het platteland	50	A	50	afronden in 2006
6.3	In welke mate kunnen groene diensten een bijdrage leveren aan de rol die wordt toebedacht aan de landbouw als drager van de landschapskwaliteit in Nationale Landschappen? Wat is de betekenis van dit instrument bij uiteenlopende ontwikkelingstrajecten voor de landbouw?	Groene diensten in Nationale Landschappen	40	A	40	afronden in 2006
6.4	Koerswijziging: hoe kan beheer EHS kosteneffectief worden gerealiseerd?	Kosteneffectief beheer EHS	50	A	50	NVK/omslag; Pr. Beheer concept sept06
6.5	Biodiversiteit en kleine landschapselementen in de biologische landbouw. Opstellen van een up-to-date literatuuroverzicht (onder andere op basis van Europees onderzoek) met de stand van kennis over de gevolgen van biologische landbouw voor biodiversiteit en kleine landschapselementen. Wat zijn de belangrijkste factoren voor omschakeling? Wat zijn kritische succesfactoren om bij de omschakeling gelijktijdig ook rekening te houden met natuur en landschap.	Biodiversiteit en kleine landschapselementen in de biologische landbouw	30	A	30	afronden in 2006

Nr	Vraag	Titel (deel)project	IB (kE)	Beoogd project-leider	IB 2006 (kE)	Doel; mijlpalen/looptijd
7.1	<p>Beschrijf en toets ecologische aspecten op basis van beschikbaar materiaal. Ligging van de (waterafhankelijke) VHR- en overige natuurgebieden + database met de beschrijving van de Habitattypen en soorten, en hun eisen aan de waterhuishouding (zie werk van o.a. KIWA, Schaminee).</p> <p>Ruimtelijk beeld van de beïnvloedingsgebieden via grond- en oppervlaktewaterstromen (voor die gebieden).</p> <p>Ruimtelijk beeld van de qua milieu en ruimtelijke samenhang meest kansrijke EHS-gebieden (beschikbaar: Hinsbergen et al.).</p>	KRW; ecologische aspecten	50	A	50	NVK/KRW concept sept06
7.2	<p>Verzamel of ontwikkel van vuistregels tav hydrologie</p> <p>Vuistregels voor beïnvloedingsafstand van belangrijkste grondgebruikstypen/ ingrepen/ maatregelen, in grondwater (grotendeels uit literatuur te halen; kaartbeelden van stromingsrelaties grondwater in b.v. werk van LGM, NAGROM) of oppervlaktewater (deels vuistregels deels direct interpreteren van (kaart)beelden van stroming en omvang van oppervlaktewater.</p>	KRW; vuistregels hydrologische aspecten	50	A	50	NVK/KRW concept sept06
7.3	<p>Verzamel vuistregels tav financiële kosten</p> <p>Vuistregels voor orde van grootte van kosten voor maatregelen. DGW en de regionale waterbeheerders zijn bezig met een database opzetten van waterhuishoudkundige maatregelen en hun kosten, t.b.v. de KRW MKBA..</p>	KRW; vuistregels financiële aspecten	50	A	50	NVK/KRW concept sept06
7.4	<p>Integratie, en prioritering</p> <p>Ruimtelijk beeld van grootte van het beïnvloedingsgebied en benodigde maatregelen voor halen VHR-doelen. Hiervan een kostenindicatie.</p> <p>Prioritering(smethode), gegeven een bepaald budget voor twee of drie varianten voor combinaties van maatregelpakketten en gebiedenclusters (landelijk). De twee of drie varianten dienen verbonden te worden met een waarden-oriëntatie (vgl Duurzaamheidsverkenning MNP 2004). Een (nationale) schetskaart van de geprioriteerde gebieden met de beïnvloedingsgebieden, met per gebied een schatting van natuurwinst (zowel binnen als buiten de VHR-gebieden) en kosten. Voeg een beschouwing toe over mogelijke afwenteling op de regio's buiten de VHR-terrienen+beïnvloedingsgebieden.</p>	KRW; integratie en prioritering	75	A	70	NVK/KRW concept sept06

Nr	Vraag	Titel (deel)project	IB (kE)	Beoogd project-leider	IB 2006 (kE)	Doel; mijlpalen/looptijd
8.1	Voor welke ecosysteemtypen en soorten (primair planten, eventueel ook andere soortgroepen) heeft Nederland een bijzondere verantwoordelijkheid? Is voor deze typen en soorten ook al elders voldoende geregeld (beschouwd binnen NW-europese laagvlakte of in EU-verband). Is de beschermingsdoelstelling elders in die gebieden even goed maar goedkoper te realiseren? Zo ja, met welke instrumenten is dit te bereiken?	Bijzondere verantwoordelijkheid Nederland voor ecosysteemtypen	75	A	70	NVK/ concept sept06
8.2	Wat zijn de veranderingen in de trendreeksen van plantensoorten in Noordwest Europa op grond van beschikbare monitoringsgegevens? Tot welke kentallen leidt dit? Wat is de betekenis van klimaat en dispersie hierbij? Hoe verhouden die trendreeksen voor Nederland zich met die van EU?	Veranderingen in de trendreeksen van plantensoorten in Noordwest Europa	40	A	40	NVK/ concept sept06
8.3	Wat zullen de veranderingen zijn voor een aantal relevante soorten(groepen) door verschuivende klimaatzones en wat zijn beleidsopties (bestuurlijk en financieel) om hierop in te spelen?	Veranderingen voor soorten(groepen) door verschuivende klimaatzones	150	B	70	Lange termijn; zie ook T10
8.4	Welke veranderingen zijn vermoedelijk te verwachten in de internationaal belangrijke Nederlandse landschappen onder (indirecte) invloed van klimaat; zoals Ruimte voor Rivieren, ingrepen in de kustzone, vernatting veengebied? Welke veranderingen vinden plaats in de overige landschappen in Nederland?	Veranderingen in de internationaal belangrijke Nederlandse landschappen	50	A	50	NVK/ concept sept06 (bij voorkeur)
9.1	In 2005 is een methodiek voor kosten-effectiviteit ontwikkeld, waarbij geprioriteerd wordt naar kosteneffectieve gebieden voor natte heide. Opschaling naar alle natuurdoelen.	Opschalen methodiek kosteneffectiviteit	100	H	100	afronden in 2006
9.2	In 2005 wordt een begin gemaakt met de ontwikkeling van een reken/optimalisatie model voor kosten-effectiviteit. Het rekenmodel is vrij simpel, waarbij maatregelen als pakket zijn opgenomen. Uitbouwen om een grotere flexibiliteit te bieden, zodat de maatregelen ook afzonderlijk in het model zijn opgenomen.	Optimalisatiemodel kosten-effectiviteit	75	H	75	afronden in 2006
9.3	Uitwerking kosten-effectiviteit naar ontwikkelingspaden.	Uitwerking KE naar ontwikkelingspaden	50	V		vervallen
9.4	Koppeling van criteria uit de NVK-thema's met kosten-effectiviteit	Koppeling criteria NVK-thema's met kosten-effectiviteit	25	H	25	afronden in 2006
9.5	Hoe maak je de gebruikswaarde van natuur operationeel? Dit project zal zicht moeten bieden op de 'waarde' van verschillende natuurtypen. Onderscheid tussen Hoge Veluwe en het Haagse Zuiderpark. zie ook 4.1 / 4.2	Operationaliseer gebruikswaarde van natuur	50	A	50	NB07 zie ook 4.1 / 4.2

Nr	Vraag	Titel (deel)project	IB (kE)	Beoogd project-leider	IB 2006 (kE)	Doel; mijlpalen/looptijd
10.1	<p>Modellen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Beheer van modellen en waarvoor WUR beheerder/bronhouder is, voor zover deze modellen relevant zijn voor het MNP en van de modellen waarvoor MNP bronhouder is, voor zover deze modellen uitgeplaatst worden van MNP naar WUR - Voortzetting van de ontwikkeling van de dispersiemodule voor planten in 2007 (zie ook 8.3 voor 2006) - Verbetering van de Landschap-modellen door uitvoeren beheers- en ontwikkelingsplan - Verbetering van ecologische modellen 	Modellen; beheer en ontwikkeling	235	C	135	2006/2007
10.2	<p>Bestanden, meetnetten en andere methoden voor data-acquisitie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Beheer van bestanden waarvoor WUR beheerder/bronhouder is, voor zover deze bestanden relevant zijn voor het MNP - Realisatie verbeterplan voor economische informatievoorziening (ism CEI), Bodem en Gt-kaart (onzekerheid), GIS bestaande Natuur (vergelijking 1900, 1990, 200x) - Bijdrage aan de ontwikkeling van RS als tool voor de monitoring van areaalverandering 	Bestanden; beheer en methoden data-acquisitie	340	C	210	2006/2007

3.5 Programma ME AVP

Op dit moment zijn de eisen t.a.v. de effectmonitoring voor het Meerjarenplan Agenda Vitaal Platteland nog niet door LNV vastgesteld. Nadere invulling van de projecten vindt daarom plaats na overleg met opdrachtgever en afhankelijk van voortgang beleidsontwikkeling MJP2 en ILG). Onderstaande tabel geeft een eerste indicatie van de beoogde projecten.

Project-nr.	Project-titel	Project-leider +instituut	Contactpers doelgroep ("probleem-eigenaar")	Looptijd	Kosten (€ x 1000)			Doorgeschoven uit 2005	Besteedbaar budget in 2006 (€ x 1000)
					Personeel	Materieel	Ov.		
1.1	Beleidsvraag	Dessing (DK)	Sinnige (LNV)	2006				n.v.t.	20
1.2	Effecten AVP in beeld	Agricola (Alterra)	Kouwenhoven (VROM)/Dalhuis en (LNV)	2006				n.v.t.	901
1.3	Rapportage prestaties	Vullings (Alterra)	Smit (LNV)	2006				n.v.t.	80
1.4	Informatiesysteem: realisatie en beheer	Roosenschoon (Alterra)	Smit (LNV)	2006				n.v.t.	60
1.5	Coördinatie en communicatie	Vullings (Alterra)	Dalhuisen (LNV)	2006				n.v.t.	56
				Totaal					306

Afhankelijk van beschikbaarheid budget voor uitvoering nulmeting AVP naast programma WOT ME-AVP

Nadere invulling van budget per deelproject op basis van prioriteit en behoefte vanuit beleid en voortgang in 2005. Verder overleg hier vindt plaats met LNV.

3.6 Programma Advisering Natuur & Milieu

Taak	Kennisopdracht 2006	Budget (Euro)
Advisering LNV in IWC	Nederlandse inbreng in IWC	45.000
Advisering LNV in ASCOBANS	Nederlandse inbreng in ASCOBANS	45.000
Advisering LNV in TWO	Nederlandse inbreng in TWO	46.000
Onderzoek Antarctica	Nederlandse bijdrage aan internationaal onderzoek	170.000
Adviezen meststoffenbesluit	Advies over toelating van meststoffen	30.000
Commissie Deskundigen Mestbeleid	Advies over het mestbeleid	90.000
Adviezen CTB	Advies over toelating van bestrijdingsmiddelen	<i>(*)</i>
Instrumentarium CTB	Instrumentarium ter beoordeling toelating bestrijdingsmiddelen	100.000
Programmaleiding	WOT kwaliteit, communicatie en management	30.000
Totaal		556.000

(*) adviezen worden kostendekkend gefinancierd door de CTB.

Titel project:	IWC
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Prof.dr.ir. P.J.H. Reijnders
Indicatief budget:	45.000
Opsteller(s) startdocument:	Prof.dr.ir. P.J.H. Reijnders
Datum:	28-09-2005

Kennisvraag

Beleidsondersteunend onderzoek en advisering in het kader van internationale verplichtingen IWC

Achtergrond en probleemstelling

Nederland is lid van de IWC omdat de overheid invloed wil hebben op het internationale beleid en beheer van walvisachtigen. In de IWC neemt Nederland een "beschermingspositie" in, en stelt aan een eventuele exploitatie zeer stringente voorwaarden. Verscheidene landen op de wereld denken daar anders over, vandaar dat een sterke wetenschappelijke onderbouwing van het beleid en daaruit voortvloeiend beheer nodig is. De instrumenten voor Nederland om het internationale beleid mede te sturen is Nederlandse deelname aan het WC, waar het wetenschappelijk advies inzake alle walvissoorten wordt opgesteld, en daarnaast de inbreng van Nederland in de Commissie vergadering.

Projectdoelstelling

Dit project levert een bijdrage aan de realisering van het geformuleerde overheidsbeleid t.a.v. beheer van walvissen. Door deelname aan het WC wordt het wetenschappelijk advies van het gehele WC aan de Commissie, mede bepaald door het Nederlandse standpunt ter zake. Door deelname aan de jaarlijkse Commissie vergaderingen als lid van de Nederlandse delegatie wordt die delegatie ondersteund in haar besluitvorming, met name is dit van belang wanneer ad hoc advies moet worden gegeven over de consequenties van ter plekke ingediende compromisvoorstellen.

Dit project heeft uiteindelijk als doel dat het door de Nederlandse overheid geformuleerde beleid t.a.v. walvisachtigen in het daartoe geëigende forum wordt ingebracht en daarmee een vinger aan de pols wordt gehouden of die beleidsopvattingen ook doorklinken in het uiteindelijke beheer.

Projectresultaat

Gedurende de duur van het project worden de volgende verslagen en rapporten uitgebracht:

- uitvoerige jaarlijkse rapporten van de werkzaamheden van het WC;
- jaarlijks verslag van de Nederlandse deelname aan de zittingen van het WC;
- jaarlijks verslag van de zittingen van de Commissie;
- jaarlijks voortgangsrapport aan de IWC over onderzoek aan walvissen dat vanuit Nederland is uitgevoerd.

Effect / Toepassingsmogelijkheden voor de opdrachtgever*

Door de Nederlandse overheid is een beleid t.a.v. het internationale beheer van walvissen opgesteld en door het Parlement geaccordeerd. D.m.v. dit project wordt enerzijds uitvoering gegeven aan dat beleid en anderzijds worden ontwikkelingen gesignaleerd waardoor eventuele bijsturing c.q. herformulering van dat beleid kan plaatsvinden.

Literatuur

IWC-bijdragen

- IWC 2004. Annual Report of the International Whaling Commission. IWC, Cambridge, UK.
- IWC 2005. Report of the Scientific Committee of its Annual Meeting 2004. J. Cetacean Res. Manage. 7 (Suppl.)
- Reijnders, P.J.H. 2005. Verslag van de zittingen van het Wetenschappelijk Comité van de Internationale Walvisvaart Commissie gehouden in Ulsan, Zuid-Korea, 30 Mei tot 10 juni 2005.
- Reijnders, P.J.H., A. Aguilar, A. Bjørge G. Donovan, A. Hall, T. O'Hara, T. Rowles, U. Siebert & R. Wells 2005. Interim report on POLLUTION 2000+: 2004-2005. Paper SC/57/E12, presented to the IWC Scientific Committee.
- Reijnders, P.J.H. 2005. Netherlands Progress report on cetacean research, May 2004 to May 2005, with statistical data for the calendar year 2004.

Nederlands Onderzoek aan Cetacea

- Beerens P. & S.P. van IJsselmuiden 2005. The hunt for the singing Ziphius: report on the marine mammal DCL trial 2004. TNO-DV1 2004 A 244, TNO Defence and Security, Den Haag.
- Brasseur S.M.J.M., P.J.H. Reijnders, O.D. Henriksen, J. Carstensen, J. Tougaard, J. Teilmann, M.F. Leopold, C.J. Camphuysen & J.C.D. Gordon 2004. Baseline data on the harbour porpoise *Phocoena phocoena*, in relation to the intended wind farm site NSW, in The Netherlands. Alterra-rapport 1043, Alterra, Wageningen.
- Camphuysen C.J. 2004. Buitengewone aantallen bruinvissen, duikers, futen, zeekoeten en foeragerende (kleine) meeuwen voor de Hollandse kust, december 2004. Nieuwsbrief NZG 6(1): 6-7.
- Camphuysen C.J. 2004. Dwergvinvissen in de Noordzee. Zoogdier 15(3): 8-13.
- Camphuysen C.J. 2004. Geboeide dolfinen. Nieuwsbrief NZG 6(1): 6.
- Camphuysen C.J. 2004. Het toestaan van gecontroleerde walvisvaart. NRC Handelsblad 27 juli 2004.
- Camphuysen C.J. 2004. Walvissen en dolfinen in Nederland in de tweede helft van 2004. Nieuwsbrief NZG 6(2): 2-4.
- Camphuysen C.J. 2004. Whales and dolphins observed, HNLMS Snellius expedition Bay of Biscay, 17-22 September 2004, "The Hunt for the singing Ziphius", visual observations. Royal Netherlands Institute for Sea Research report to TNO-FEL, Texel, 22pp. Appendix to Beerens P. & S.P. van IJsselmuiden 2005. The hunt for the singing Ziphius: report on the marine mammal DCL trial 2004. TNO-DV1 2004 A 244, TNO Defence and Security, Den Haag. TNO Fel report, SAKAMATA 2004-2008, TNO Defence, Security and Safety, P.O. Box 96864, 2509 JG The Hague, The Netherlands.
- Camphuysen C.J. 2005. Walvissen en dolfinen in Nederland in de tweede helft van 2004. Nieuwsbrief NZG 6(2): 2-4.
- Camphuysen C.J. 2005. The return of the harbour porpoise (*Phocoena phocoena*) in Dutch coastal waters. *Lutra* 47(1): 135-144.
- Camphuysen C.J. 2004. Dwergvinvissen in de Noordzee. Zoogdier 15(3): 8-13.
- Kastelein, R.A., W.C. Verboom, M. Muijsers, N.V. Jennings & S. van der Heul 2005. The influence of acoustic emissions for underwater data transmission on the behaviour of harbour porpoises (*Phocoena phocoena*) in a floating pen. *Mar. Environm. Res.* 59, 287-307.
- Leopold, M.F. 2004. Grote groepen tuimelaars voor de kust van Noord-Holland en in de westelijke Waddenzee. Nieuwsbrief NZG 5(3): 6-7.
- Oosterhuis R. & C.J. Camphuysen 2004. Ontmoetingen met witsnuiten. *Zeehengelsport* december 2004: 12-15.
- Reijnders P.J.H., B. Reineking, K.F. Abt, S.M.J.M. Brasseur, C.J. Camphuysen, M. Scheidat, U. Siebert, M. Stede, J. Tougaard & S. Tougaard 2005. Marine mammals. In: K. Essink, C. Dettmann, H. Farke, K. Laursen, G. Lüerßen, H. Marencic & W. Wiersinga (eds) *Wadden Sea Quality Status Rapport 2004*: 317-330. *Wadden Sea Ecosystem No. 19*, Common Wadden Sea Secr., Wilhelmshaven.

Titel project:	ASCOBANS
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Prof.dr.ir. P.J.H. Reijnders
Indicatief budget:	45.000
Opsteller(s) startdocument:	Prof.dr.ir. P.J.H. Reijnders
Datum:	28-09-2005

Kennisvraag

Beleidsondersteunend onderzoek en advisering in het kader van internationale verplichtingen ASCOBANS

Achtergrond en probleemstelling

De status van kleine walvisachtigen in de Noordzee en Oostzee is zorgwekkend. Met name de populaties bruinvissen zijn in vergelijking met enkele decennia geleden sterk gereduceerd. Voor een aantal andere soorten zijn aanwijzingen (strandinggegevens en zichtwaarnemingen) dat ze minder talrijk zijn geworden. Om een halt toe te roepen aan de achteruitgang en herstel te bevorderen hebben een aantal landen, w.o. Nederland, een verdrag gesloten Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas (ASCOBANS) dat onder de auspiciën van de Bonn-Coventie valt. Om uitvoering van het verdrag en daarmee de doelstellingen van ASCOBANS te realiseren hebben de lidstaten een Conservation and Management Plan opgesteld, met een daaraan gekoppeld Werkplan. Elke 3 jaar wordt dit Werkplan tijdens een bijeenkomst van de lidstaten (Meeting of Parties MOP) geëvalueerd en wordt een nieuw Werkplan opgesteld. Het Conservation and Management Plan kent 5 hoofdstukken en daarin is opgenomen wat van de lidstaten wordt verwacht. De hoofdlijnen zijn:

- Zorgdragen voor habitatbescherming en beheer door
 - voorkomen van lozingen van stoffen die de gezondheid van de dieren kan schaden;
 - ontwikkeling van verbeteringen aan vistuig en aan vistechnieken om bijvangst aan kleine walvisachtigen te voorkomen;
 - regulering van activiteiten die het voedselaanbod voor kleine walvisachtigen beïnvloeden;
 - voorkomen van andere verstoringen, speciaal van acoustische aard
- Uitvoeren van surveys en onderzoek
- Opzetten van een systeem voor rapportage over en verkrijgen van bijgevangen en gestrande dieren, incl. autopsie om weefsel voor verder onderzoek te verzamelen, doodsoorzaak te achterhalen en voedselbenutting te registreren
- Handhaving van wetgeving die bijvangst aan kleine walvisachtigen verbiedt en verplicht tot het onmiddellijk vrijlaten van levend en in goede conditie bijgevangen dieren
- Het verspreiden van informatie en educatie materiaal voor het algemene publiek en naar vissers, en het faciliteren van rapportage van bijvangst om daarmee dieren te verkrijgen die nodig zijn voor het onderzoek zoals in het Agreement wordt genoemd.

Projectdoelstelling

Dit project levert een bijdrage aan de uitvoering van het Nederlandse beleid t.a.v. het beheer van kleine walvisachtigen in het Agreement gebied en speciaal de verplichtingen die Nederland heeft in zijn eigen kustwateren, incl. het NCP. Door actieve deelname in het Advisory Committee (AC) worden de Nederlandse opvattingen over de bescherming en het beheer van kleine walvisachtigen en onderzoeksactiviteiten daartoe vanuit Nederland, in internationale fora naar voren gebracht en bepalen daarmee mede het succes van ASCOBANS. v.w.b. de gestelde doelen. Alterra, i.c. prof. dr.ir. P.J.H. Reijnders, is op verzoek van LNV-Directie Natuur, lid van het AC en daarnaast wetenschappelijk adviseur van de Nederlandse delegatie op de MOP. Op ad hoc basis wordt tussentijds advies uitgebracht aan LNV. Door dit project wordt het voorgenomen (inter)nationale beleid t.a.v. de bescherming en beheer van kleine walvisachtigen uitgevoerd en door terugkoppeling van de resultaten bereikt in de MOP en het AC, kan de Nederlandse besluitvorming dienaangaande worden gevoed en zonodig worden geactualiseerd.

Projectresultaat

Gedurende dit project zullen o.a. de volgende verslagen en rapporten worden uitgebracht:

- Jaarlijks uitvoerig rapportage over de zittingen van het AC en de Meeting of Parties;
- Interim rapportages over het ASCOBANS' project "North Sea Harbour porpoise Recovery Plan";
- Verslagen van de Werkgroep "Recovery Plan for the Harbour Porpoise in the Baltic Sea".

Effect / Toepassingsmogelijkheden voor de opdrachtgever afbakening

De Nederlandse overheid heeft een beleid t.a.v. het beheer van kleine walvisachtigen in het Agreement gebied geformuleerd. Dat is interdepartementaal kortgesloten en wordt aan het parlement voorgelegd. De Nederlandse opstelling in het AC en de MOP wordt geformaliseerd in de Instructie voor de delegatie en door de rapportage over de bereikte resultaten kan het beleid worden geëvalueerd en naar bevinding worden bijgesteld.

Literatuur

Advisory Committee ASCOBANS 2005. Report of the 12th Meeting of the Advisory Committee to ASCOBANS, Brest, (France), 12-14 April 2005. ASCOBANS-Secretariat, Bonn, Germany.

Simmonds, M.P. & P.J.H. Reijnders 2005. Report of the Pollutants Working Group to the 12th Meeting of the AC. In: ASCOBANS, Report of the 12th Meeting of the Advisory Committee to ASCOBANS, Brest, (France), 12-14 April 2005. ASCOBANS-Secretariat, Bonn, Germany, 22-23.

ASCOBANS 2005. ASCOBANS Recovery Plan for Harbour Porpoise (*Phocoena phocoena*) in the North Sea (4th version). ASCOBANS Secretariat, Bonn, Germany.

Titel project:	TWO
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Prof.dr.ir. P.J.H. Reijnders
Indicatief budget:	46.000
Opsteller(s) startdocument:	Prof.dr.ir. P.J.H. Reijnders
Datum:	28-09-2005

Kennisvraag

Beleidsondersteunend onderzoek en advisering in het kader van internationale verplichtingen TWO

Achtergrond en probleemstelling

Het beleid en beheer van de gewone en de grijze zeehonden en van bruinvissen in en rond de Waddenzee is vastgelegd in het 5-jarige Seal management Plan (SMP) dat is geaccordeerd door de verantwoordelijke ministers in de drie Waddenzee landen. Dat SMP is de praktische uitwerking van een Trilaterale Waddenzee Overeenkomst zoals vastgelegd in het Agreement on the Conservation of the Seals in the Wadden Sea, gesloten onder de Bonn Conventie. Bij de verantwoordelijke overheden is behoefte aan beleidsondersteunend onderzoek en beleidsadviesing t.a.v. de opstelling van dat SMP, de uitvoering ervan en de adviezen daaruit voortvloeiend. Alterra, i.c. prof. dr.ir. P.J.H. Reijnders, is het door LNV aangewezen instituut om die rol te vervullen voor het Nederlandse aandeel in deze trilaterale overeenkomst.

Projectdoelstelling

De doelstelling van dit project is om bij te dragen aan de realisering van het door de Nederlandse overheid geformuleerde beleid ten aanzien van het beheer van zeehonden en bruinvissen in de Waddenzee. Die bijdrage wordt geconcretiseerd door deel te nemen aan de activiteiten en zittingen van de Trilateral Seal Expert Group (TSEG), die in samenwerking met het Common Wadden Sea Secretariat (CWSS) worden georganiseerd en uitgevoerd.

Projectresultaat

De TSEG coördineert en synchroniseert in trilateraal verband de jaarlijkse monitoring, rapporteert daarover elk jaar aan de Trilateral Working Group (TWG= trilaterale werkgroep van verantwoordelijke senior beleidsambtenaren), publiceert jaarlijks de monitorresultaten en verzorgt circa elke 5 jaar een wetenschappelijke publicatie over de populatieontwikkeling van de zeehonden in de Waddenzee. Daarnaast evalueert de TSEG de voortgang van de implementatie van het SMP en rapporteert daarover aan de TWG. Op het eind van de vijfjarige looptijd van het SMP, levert de TSEG een rapportage over de evaluatie van het oude SMP en het ontwerp voor een nieuwe SMP aan de TWG. Verder adviseert Alterra op ad hoc basis aan de LNV-Directie Natuur en de LNV-Directie Regionale Zaken, Vestiging-Noord, in mondelinge en/of schriftelijke vorm op voorkomende beleidsvragen.

Concrete resultaten zijn:

- Uitwerking van de “Research Activities” genoemd in het 5-jaren SMP, tot complete onderzoeksvoorstellen;
- Bundeling nationale monitor-resultaten, trendanalyse en parameterberekeningen voor de gehele Waddenzeepopulatie;
- Uitwerking activiteiten in het SMP tot een concreet werkplan;
- Verslag zittingen van de TSEG en rapportage aan de TWG;
- Evaluatie lopende SMP en ontwerp nieuwe SMP;
- Elke 5 jaar opstellen van het Quality Status Report, hoofdstuk Marine Mammals;
- Ad hoc advisering aan LNV.

Projectafbakening

Daadwerkelijke uitvoering en financiering van onderzoek.

Effect / Toepassingsmogelijkheden voor de opdrachtgever

Door frequente communicatie en afstemming met de LNV-Directie Regionale Zaken- Noord, en de TWG is er de garantie dat de geformuleerde beleidsdoelstelling inderdaad in het uiteindelijke beheer is terug te vinden. De tussentijdse evaluatie maakt het mogelijk dat ongewenste ontwikkelingen in populaties of haperingen in de implementatie van het SMP tijdig worden gesignaleerd en het beheer adequaat kan worden bijgesteld. Door de jarenlange expertise met het beheer van zeehonden in de Waddenzee is er een wetenschappelijke status opgebouwd waardoor met gezag het gevoerde beleid en beheer over het voetlicht kan worden gebracht tijdens wetenschappelijke symposia en andere fora.

Literatuur

- Reijnders, P.J.H. & S.M.J.M. Brasseur 2003. Veränderungen in Vorkommen und Status der Bestände von Seehunden und Kegelrobben in der Nordsee – Mit Anmerkungen zum Robbensterben 2002. In: J. Lozán, E. Rachor, K. Reise, J. Sündermann & H. von Westernhagen (Hrsg.), Warnsignale aus der Nordsee: Neue Folge. Vom Wattenmeer bis zur offenen See. Wissenschaftliche Auswertungen, Hamburg (ISSN 3-00-010166-7), in Kooperation mit GEO, 330-339.
- Reijnders, Peter, Kai Abt, Sophie Brasseur, Svend Tougaard, Ursula Siebert & Ekkehard Vareschi 2003. Sense and Sensibility in Evaluating Aerial Counts of Harbour Seals in the Wadden Sea. Wadden Sea Newsletter 28: 9-12.
- Reijnders, P.J.H., S.M.J.M. Brasseur & A.G. Brinkman 2003. The phocine distemper virus outbreak of 2002 amongst harbour seals in the North Sea and Baltic Sea: spatial and temporal development, and predicted population consequences. In: CWSS (eds), Management of North Sea harbour and grey seal populations. Proceedings of the International Symposium at EcoMare, Texel, The Netherlands, November 29-30, 2002. Wadden Sea Ecosystem No. 17, 19-25. Wadden Sea Secretariat, Wilhelmshaven, Germany.
- Reijnders, Peter J.H., Sophie M.J.M. Brasseur, Kai F.Abt, Ursula Siebert, Michael Stede & Svend Tougaard 2003. The harbour seal population in the Wadden Sea as revealed by the aerial surveys in 2003. Wadden Sea Newsletter 29: 11-12.
- Brasseur, S.M.J.M., P.J.H. Reijnders, O. Henriksen, J. Carstensen, J. Tougaard, J. Teilmann, M.F. Leopold, C. Camphuysen & J. Gordon 2004. Baseline data on the harbour porpoise, *Phocoena phocoena*, in relation to the intended wind farm site NSW, in the Netherlands. Alterra-rapport 1043, ISSN 1566-7197. 80 pp. Alterra, Wageningen, The Netherlands.
- Reijnders, P.J.H., B. Reineking, K.F. Abt, S.M.J.M. Brasseur, C.J. Camphuysen, M. Scheidat, U. Siebert, M. Stede, J. Tougaard & S. Tougaard 2005. Marine mammals. In: K. Essink, C. Dettman, H. Farke, K. Lauersen, G. Lüerssen, H. Marencic & W. Wiersinga (eds), QSR Wadden Sea 2004. Wadden Sea Ecosystem No. 9, 317-330.

Titel project:	Antarctica
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Dr. Jan Andries van Franeker
Indicatief budget:	€ 170.000 (inclusief expedities)
Opsteller(s) startdocument:	Dr. Jan Andries van Franeker
Datum:	14 sep. 05

Kennisvraag

Wetenschappelijk onderzoek in het zuidpoolgebied, zoals vereist voor het Nederlands stemgerechtigd lidmaatschap in het Antarctisch Verdrag, inhoudelijk gericht op beheer en bescherming van natuur en milieu en ter ondersteuning van Nederlandse standpuntbepaling in relevante fora van internationaal overleg.

Achtergrond en probleemstelling

Nederland trad in 1990 toe als stemgerechtigd lid van het Antarctisch Verdrag. Het stemgerechtigd lidmaatschap vereist volgens de verdragsbepaling 'substantieel en permanent' wetenschappelijk onderzoek in het verdragsgebied. De Nederlandse overheid heeft taken dienaangaande ondergebracht in het NAAP (Nederlands AntArctisch Programma) waarin lange termijn afspraken zijn gemaakt over de onderzoeks-inspanning van verschillende ministeries. Naast het coördinerend ministerie BZ zijn de belangrijke bijdragende ministeries VenW, VROM, NWO en LNV. Van deze ministeries storten VenW, VROM en NWO respectievelijk 372, 357, en 342 k€ (jaarbedragen niveau 2006) direct in het NAAP-budget. LNV participeert op een vergelijkbaar niveau deel, doch compenseert een verlaagde directe bijdrage aan NAAP (190 k€ in 2006) met eigen personeelsinzet. Een 'vergelijkbare' inspanning tussen de ministeries vereist dus "eigen" inzet van LNV onderzoeks personeel in de orde van 152 – 182 k€ per jaar. Uitvoering van de onderzoekstaken is mogelijk bij een personele inzet via WOT van gemiddeld 170 k€ per jaar (prijsniveau 2006). Additionele financiering die op basis hiervan wordt gegenereerd bedraagt gemiddeld ca 298 k€ per jaar (NAAP 105; buitenlandse logistiek 193).

Achtergrond

Sinds de eerste interdepartementale afspraken voor het NAAP in 1985 (op basis waarvan in 1990 het stemgerechtigd lidmaatschap in de Treaty werd verworven) heeft LNV de "eigen" personeelsinzet gerealiseerd via programmafinanciering aan Alterra Texel (voorheen RIN en IBN) met als opdracht Antarctisch onderzoek ten dienste van internationaal natuurbeheer/bescherming. Dat heeft geresulteerd in een breed scala aan onderzoek, een lange reeks wetenschappelijke publicaties en een sterke ontwikkeling van expertise en internationale contacten die als voorwaarde gelden voor het succesvol verwerven van projectfondsen uit het NAAP (AIO salarissen, expeditie- en materiaalkosten) en logistieke steun van buitenlandse partners.

Projectdoelstelling

Het voor interdepartementale partners van LNV binnen NAAP, en voor internationale partners van Nederland in het Antarctisch Verdragssysteem “zichtbaar” verrichten van relevant en kwalitatief hoogstaand wetenschappelijk onderzoek waarmee lidmaatschap van de Antarctic Treaty wordt onderbouwd en voor LNV relevante kennis wordt verworven.

Projectresultaat

- Continuering onderzoeksprojecten met verwerving financiële steun van NAAP en logistieke steun van buitenlandse partners;
- Voortzetting van reeks wetenschappelijke (en populaire) publicaties over Antarctisch onderzoek;
- Invulling van het lidmaatschap van SCAR-LSSSG-GEB (Scientific Committee on Antarctic Research – Life Sciences Standing Scientific Group - Group of Experts on Birds);
- Lidmaatschap Nederlandse Commissie SCOR (Scientific Committee on Oceanic Research)
- Waar relevant advisering ten dienste van internationale fora zoals CCAMLR (Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources), ACAP (Agreement on the Conservation of Albatrosses and Petrels under the Bonn Convention); COMNAP (Council of Managers of National Antarctic Programs); BirdLife International; IWC e.d

Projectafbakening

In overleg met LNV is de onderzoeks inspanning in recente jaren gericht op interdisciplinair internationaal zeegaand onderzoek, met de focus op de rol van zeeijs in Antarctische voedselketens en de effecten van klimaatsverandering. Antarctisch onderzoeksprojecten zijn qua financiering en logistieke realisatie een proces van vele jaren voorbereiding, dus eventueel door LNV gewenste accentverschuivingen in het onderzoek kunnen slechts op langere termijn worden gerealiseerd.

In het kader van het International Polar Year (IPY 2007-2008) heeft de Nederlandse overheid initiatieven tot nieuw polair onderzoek sterk gestimuleerd. Daarbij is duidelijk dat LNV en andere ministeries graag meer aandacht voor de Arctische regio zouden zien. Later dit jaar zal Alterra IPY voorstellen indienen waarbij Antarctische expertise wordt uitgebreid naar projecten in de Arctische regio. De personele inzet van Alterra in Arctisch onderzoek is NIET in WOT gedekt, en wordt normaliter ook niet door NWO fondsen vergoed, zodat aanvullende financiering vanuit LNV nodig zal zijn. Voor korte project informatie zie bijvoorbeeld <http://www.onderzoekinformatie.nl/nl/oi/nod/onderzoek/OND1300690/> of <http://kennisonline.wur.nl/Project.aspx?Site=https://portal.wur.nl/SITES/LNWWEB/T15/C25/404-IV/404-IV-1076>

Effect / Toepassingsmogelijkheden voor de opdrachtgever

- Behoud stemrecht in Antarctic Treaty System
- Inbreng Nederland in fora aangaande internationale natuurbescherming (zie 1.4)

Literatuur

Volledige publicatielijst Antarctisch onderzoek bij projectleider opvraagbaar.

Titel project:	Adviezen Meststoffenbesluit
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Ir. Phillip Ehlert
Indicatief budget:	30.000
Opsteller(s) startdocument:	Ir. Phillip Ehlert
Datum:	26-09-2005

Kennisvraag

Het betreft een WOT-taak die voortkomt uit de Meststoffenwet 1947 en de algemene maatregel van bestuur "het Meststoffenbesluit 1977". Deze maatregel omvat een aantal beschikkingen die de kwaliteit en de controle van meststoffen regelt. Producten die onder de definitie van meststof vallen en daarvoor bestemd worden en die niet opgenomen zijn in de Lijst van Meststoffen van het Meststoffenbesluit 1977, mogen niet in het vrije handelsverkeer worden gebracht. Een ontheffing van verbodsbepalingen is dan noodzakelijk. Een aanvraag voor ontheffing kan worden ingediend. Er vindt dan een beoordeling plaats van de landbouwkundige werkzaamheid van het product en de daaraan verbonden milieuhygiënische effecten.

Achtergrond en probleemstelling

In de raamwet Meststoffenwet 1947 zijn kwaliteitsvoorschriften voor de deugdelijkheid en veiligheid van meststoffen vastgelegd die in de algemene maatregel van bestuur "het Meststoffenbesluit 1977" zijn uitgewerkt. Deze maatregel omvat een aantal beschikkingen die de kwaliteit en de controle van meststoffen regelt. Meststoffen mogen bij een juist gebruik geen nadelige invloed op gewassen of de gezondheid van mens en dier. Producten die onder de definitie van meststof vallen en daarvoor bestemd worden en die niet opgenomen zijn in de Lijst van Meststoffen, mogen niet in het vrije handelsverkeer worden gebracht. Een ontheffing van verbodsbepalingen is dan noodzakelijk.

Achtergrond

Het vervoeren en verkopen van meststoffen is in Nederland gebonden aan bepalingen van Meststoffenwet 1947 en Meststoffenbesluit 1977. Het is verboden een meststof die niet op de Lijst van meststoffen van het Meststoffenbesluit 1977 vermeld staat of niet aan de geldende bepalingen voldoet als meststof te vervoeren of te verkopen. Van dit verbod kan ontheffing worden aangevraagd. Jaarlijks worden vooral voor reststoffen en mestverwerkingsproducten aanvragen ingediend. De aanvragen worden op twee aspecten beoordeeld. Om als meststof te kunnen worden toegepast dient de landbouwkundige werkzaamheid te zijn aangetoond. Daarnaast dient de vracht aan anorganische en organische contaminanten acceptabel te zijn.

Alterra heeft als lid van de adviserende Commissie van Deskundigen inzake het Meststoffenbesluit een taakstelling t.a.v. de beoordeling van de landbouwkundige waarde en milieu-effecten van meststoffen. Alterra levert een lid van de Commissie van Deskundigen inzake het Meststoffenbesluit en een adviserend lid.

Het Bureau Meststoffen van het RIKILT neemt de aanvraag in behandeling en legt die voor aan de adviseurs. Bij positieve beoordeling wordt een preadvies opgesteld welke wordt voorgelegd aan de Commissie van Deskundigen. Na accordering volgt een publicatie in de Staatscourant waarna vrij handelsverkeer mogelijk is.

Projectdoelstelling

- Beoordeling van de landbouwkundige kwaliteit en werkzaamheid en toetsing van de milieukundige gevolgen bij landbouwkundig verantwoord toepassingen van dierlijke en organische meststoffen, mineralen meststoffen, (organisch) bodemverbeterende middelen, substraten en voedingsbodems en rest- en afvalstoffen die worden aangeboden voor het verkrijgen van ontheffing van de verbodsbepalingen van het Meststoffenbesluit 1977 ressorterend onder de Meststoffenwet 1947. Landbouw omvat alle sectoren: grasland, akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt, bollenteelt, glastuinbouw, boomteelt en fruitteelt;
- Opstellen van adviezen aan aanvragers van ontheffing van verbodsbepalingen t.b.v. de opzet en uitvoering van landbouwkundig verantwoord onderzoek om de effectiviteit van de waardegevende bestanddelen van het ter ontheffing aangeboden product eenduidig vast te stellen;
- Opstellen van adviezen aan de Commissie van Deskundigen in kader Meststoffenbesluit 1977;
- Opstellen van landbouwkundige adviezen aan de vertegenwoordiger voor Nederland bij harmonisatie van regelgeving van de handel in meststoffen in EU en BENELUX verband.

Projectresultaat

- Adviezen over de landbouwkundige werkzaamheid van een product als meststof en de milieuhygiënische gevolgen van beoogd gebruik;
- Informatie en voorlichting aan aanvrager over onderzoek naar landbouwkundige werkzaamheid en milieuhygiënische consequenties bij beoogd gebruik;
- Adviezen over aanpassing van wet- en regelgeving inzake het verhandelen van meststoffen.

Projectafbakening

Het betreft dossierbeoordeling. Expliciete onderzoeksresultaten worden niet gegenereerd. Expliciet onderzoek wordt alleen uitgevoerd als daar aanvullende financiering voorkomt.

Effect / Toepassingsmogelijkheden voor de opdrachtgever

Adviezen worden gegeven aan de Commissie van Deskundigen via het Bureau Meststoffen, LNV-DL en het bedrijfsleven in geval er lacunes zijn in de dossier over landbouwkundige werkzaamheid en milieuhygiënische effecten van gebruik.

Literatuur

Meststoffenwet 1947. Wet van 19 april 1947, betreffende het nemen van maatregelen tot het tegengaan van bedrog in den handel in middelen ter bestrijding van verwekkers van plantenziekten. Staatsblad H 123.

Meststoffenbesluit 1977. Besluit van 11 juli 1977, houdende voorschriften inzake meststoffen. Stcrt.nr. 161 (rect.nr.185).

Titel project:	Adviezen Commissie Deskundigen Mestbeleid
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Prof.dr. Oene Oenema
Indicatief budget:	190.000 (waarvan 100.000 in programma 398 (MM - werkgroepen) en 90.000 in WOT-04-003 (commissie en secretariaat)
Opsteller(s) startdocument:	Prof.dr. Oene Oenema
Datum:	26 september 2005

Kennisvraag

De Commissie van Deskundigen Meststoffenwet (CDM) is op verzoek van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) in het najaar van 2003 ingesteld. De taak van de CDM is om het ministerie van LNV te adviseren over de onderbouwing van de Meststoffenwet. Dit impliceert het afleiden en onderbouwen van kengetallen voor forfaits en normen, op verzoek van het ministerie van LNV

Probleemstelling

Het mestbeleid van de Nederlandse regering is beschreven in de Meststoffenwet. De Meststoffenwet reguleert de stikstof- en fosfaatstromen in de Nederlandse landbouw. Vanwege veranderend beleid en door veranderende omstandigheden en inzichten dient de Meststoffenwet steeds te worden aangepast. Daarbij dienen ook de aannames, regels, normen, onderbouwingen en forfaits te worden herzien. Het ministerie van LNV wenst dat voorstellen voor herziening en actualisatie van de Meststoffenwet worden getoetst op juistheid en consistentie, door een onafhankelijke, wetenschappelijke commissie.

Achtergrond

Nederland heeft een intensieve landbouw met een hoge veedichtheid. De sterke intensivering in de tweede helft van de 20e eeuw heeft mede geleid tot een 'mestprobleem'. Er is een overschot aan stikstof en fosfaat in de landbouw en dat leidt tot hoge verliezen van stikstof en fosfaat naar het milieu. Het mestbeleid van de Nederlandse regering, vanaf halverwege jaren tachtig van de 20e eeuw, is erop gericht de overschotten aan stikstof en fosfaat in de landbouw en de verliezen van stikstof en fosfaat naar het milieu drastisch te verminderen. Het mestbeleid wordt in sterke mate bepaald door het beleid van de Europese Commissie. Zo bepaalt de EU-Nitraatrichtlijn veel regels betreffende dierlijke mest en het gebruik van stikstof uit dierlijke mest en kunstmest. In de nabije toekomst zal de EU-Kaderrichtlijn Water een grotere rol spelen.

De Directie Landbouw van het Ministerie van LNV, die verantwoordelijk is voor de Meststoffenwet, heeft in 2003 de unit WOT Natuur & Milieu van Wageningen-UR gevraagd om de Commissie van Deskundigen Meststoffenwet (CDM) in te stellen. De taken van de CDM zijn en worden beschreven in de Memorie van Toelichting op Uitvoeringsregelingen van de Meststoffenwet: de CDM adviseert het ministerie van LNV over gewenste aanpassingen van aannames, regels, normen, onderbouwingen en forfaits in de Meststoffenwet. De CDM is de vervanger van de voormalige "Permanente Commissie van Deskundigen Mest- en Ammoniakproblematiek in Nederland". De CDM heeft vijf leden, een secretaris en twee adviseurs. De coördinatie van de werkzaamheden en de afstemming met het ministerie van LNV wordt uitgevoerd door de coördinatiegroep. De coördinatiegroep wordt gevormd door voorzitter, secretaris en de LNV-beleidsadviseur.

Samenstelling van de Commissie vanaf 2005

Leden:

Dierlijke productiesystemen	Prof.dr.ir. S. Tamminga, Wageningen UR
Plantaardige productiesystemen	Prof.dr.ir. P. Struik, Wageningen UR
Milieu-economie	Prof.dr. H. Verbruggen, U.v.Amsterdam
Maatschappelijk verantwoord ondernemen	Prof.dr. J. Wempe, EUR
Bodem en bemesting	Prof.dr.ir. O.Oenema, WUR (tevens voorzitter)
Secretaris	Dr.ir. G.L. Velthof, Alterra, Wageningen

Adviseurs

Dr.ir. H. van Grinsven, MNP Bilthoven
Ir. M.J.C. de Bode, Directie Kennis, Min. LNV, Ede

Onder de CDM ressorteren specialistische werkgroepen die op ad hoc basis worden samengesteld, al naar gelang het onderwerp van studie. De werkgroepen rapporteren aan de CDM. Naar verwachting ressorteren in 2006 de volgende werkgroepen onder de CDM:

- Actualisatie mestproductienormen;
- Onderbouwing gebruiksnormen;
- Berekeningen mestoverschot en protocol voor monitoring mestoverschot;
- Actualisatie bemestingsadviezen;
- Beoordeling Meststoffen;
- Beoordeling pilots mestverwerking

Projectdoelstelling

Het opstellen van adviezen over de onderbouwing van normen, forfaits en bemestingsadviezen, in opdracht van het ministerie van LNV.

Projectresultaat

Een betere onderbouwing van mestbeleid en Meststoffenwet van de Nederlandse regering

Projectafbakening*

De CDM adviseert enkel op verzoek van het ministerie van LNV (al dan niet na overleg met het ministerie van VROM). De CDM heeft geen taak in de ex-post evaluatie van de Meststoffenwet; die taak is voorbehouden aan het MNP.

Onderhavig project omvat de werkzaamheden van de Commissie en het secretariaat. De werkzaamheden van de werkgroepen zijn ondergebracht bij en worden gefinancierd door het BO-cluster Mest en Mineralen. Een en ander impliceert dat er een intensieve samenwerking en uitwisseling van gegevens nodig is tussen onderhavig project, de werkgroepen in het BO-cluster en het ministerie LNV. De Coördinatiegroep van de CDM speelt hierin een belangrijke functie (zie hiervoor); de adviseur van het ministerie LNV vertegenwoordigt het ministerie, de secretaris is themaleider van het BO-cluster Mest en Mineralen waarin de werkzaamheden van de werkgroepen zijn ondergebracht, en de voorzitter van de CDM is projectleider van onderhavig project.

Effect / Toepassingsmogelijkheden voor de opdrachtgever*

Literatuur

De werkwijze van de CDM is beschreven in een brochure die op aanvraag is te verkrijgen.

* optioneel

Titel project:	Instrumentarium CTB
Beoogd projectleider: (naam of profiel)	Dr. J. Boesten
Indicatief budget:	100.000 €
Opsteller(s) startdocument:	Dr. J. Boesten
Datum:	23 september 2005

Kennisvraag

Onderhoud en ondersteuning van softwarepakketten t.b.v. CTB

Probleemstelling

Voor de beoordeling van (i) uitspoeling naar grondwater, (ii) persistentie in de bouwvoor en (iii) blootstelling in oppervlaktewater in het kader van de wettelijke toelating in Nederland zijn de simulatiemodellen TOXSWA, PEARL en GeoPEARL nodig. Dit zijn gebruiksvriendelijke softwarepakketten die worden gebruikt door de bestrijdingsmiddelenindustrie, CTB en evaluerende instanties. Deze pakketten moeten continu beschikbaar zijn via internet en zonder problemen gebruikt kunnen worden. Dit kan alleen als deze pakketten goed ondersteund en onderhouden worden.

Achtergrond

De ondersteuning gebeurt al een aantal jaren via financiering vanuit programma 416 maar gezien de aard van de werkzaamheden hoort dit onder WOT thuis. Er is in juli afgestemd met Werner Pol (CTB) welke softwarepakketten hieronder thuishoren.

Projectdoelstelling

Het doel is dat de risicobeoordeling voor uitspoeling naar grondwater en blootstelling in oppervlaktewater soepel verloopt (de Wettelijke Onderzoekstaak). Dit is van belang voor toelatinghouders (de bestrijdingsmiddelenindustrie) en voor de Nederlandse land- en tuinbouw.

Projectresultaat

Het project leidt tot de volgende resultaten:

- er is continu goede ondersteuning van gebruikers via een helpdesk;
- indien er storende fouten in de softwarepakketten ontdekt worden, dan worden binnen een redelijke termijn deze softwarepakketten vervangen door nieuwe releases of er komen instructies beschikbaar om desondanks met de pakketten te kunnen rekenen (zogenaamde 'work-arounds');
- via websites is continu up-to-date informatie voor de gebruikers beschikbaar (incl. user manuals);
- gebruikers kunnen naar behoefte getraind worden in het gebruik van de softwarepakketten.

Projectafbakening

Ontwikkeling van nieuwe versies van de softwarepakketten die wetenschappelijke verbeteringen of nieuwe scenario's bevatten, vallen niet onder het project.

Het uitbrengen van adviezen aan de CTB vallen niet onder dit project, maar worden apart door de CTB gefinancierd.

Effect / Toepassingsmogelijkheden voor de opdrachtgever

Goede en professionele ondersteuning van deze softwarepakketten leidt mogelijk tot een lichte versterking van de politieke positie van Nederland bij de invoering van de nieuwe EU-Gewasbeschermingsrichtlijn in de komende jaren. In deze richtlijn wordt gemikt op sterke harmonisatie van risicobeoordelingsmethoden binnen de zogenaamde noord-centraal-zuid zone's; een soepel draaiende nationaal risicobeoordelingsinstrumentarium is dan een pre.

Literatuur

Beltman, W.H.J. et al. (2005). Users manual of TOXSWA (in preparation).

Linden, AMA van der, JJTI Boesten, AA Cornelese, R Kruijine, M Leistra, JBHJ Linders, JW Pol, A Tiktak & AJ Verschoor, 2004. The new decision tree for the evaluation of pesticide leaching from soils. RIVM report 601450019/2004, RIVM, Bilthoven.

Tiktak, A., F. van den Berg, J.J.T.I. Boesten, D. van Kraalingen, M. Leistra & A.M.A. van der Linden (2000). Manual of FOCUS PEARL version 1.1.1. RIVM Report 711401008, Alterra report 28, RIVM, Bilthoven.

Tiktak A, AMA van der Linden, JJTI Boesten, R Kruijine & D van Kraalingen, 2004. The GeoPEARL model - User guide and model description update. RIVM report 716601008/2004, RIVM Bilthoven.

Titel project:	Programmaleiding
Beoogd projectleider:	Drs. P.J.W. Hinssen
Indicatief budget:	28.500
Opsteller(s) startdocument:	Drs. P.J.W. Hinssen
Datum:	13 september 2005

Kennisvraag

Management van het programma WOT Advisering natuur & milieu, inclusief secretariële ondersteuning en communicatie.

Probleemstelling

Zonder management, ondersteuning en communicatie zal een effectieve en efficiënte inzet van middelen en uitvoering van de projecten van de Wettelijke Onderzoekstaken betreffende Advisering Natuur en Milieu moeilijk te realiseren zijn.

Achtergrond

Voortbouwend op ervaringen in voorgaande jaren en de organisatieontwikkeling bij DLO (WOT-units) en de uitvoeringsovereenkomst WOT-Advisering N&M zal het management van het programma WOT Advisering N&M (WOT-04-003) in 2006 zich richten op een efficiënte uitvoering van de taken conform het WOT statuut. De programmaleider draagt er zorg voor dat er afstemming van de uitvoering van deze taken plaatsvindt binnen het programma, binnen de WOT unit, binnen de Ecological Sciences Group (ESG), binnen Wageningen UR, en met LNV. De formele communicatie hierover vindt plaats in:

- WOT-coördinatieoverleg,
- WOT-programmaleidersoverleg,
- WOT resourceoverleg,
- WOT-managementgesprekken,
- Commissie van Toezicht WOT-N&M.

Projectdoelstelling

De sturing, planning en control zijn gericht op een effectieve en efficiënte inzet van middelen en uitvoering van de projecten van het Natuurplanbureau.

Projectresultaat

- Verslagen van overleg;
- Voorbereiding van besluitvorming;
- Jaarplan;
- Kwartaalrapportages over voortgang;
- Evaluatie van het jaarplan (voortgangsrapportage over het gehele jaar);
- Zo nodig verbetering van het kwaliteitssysteem;
- Zo nodig actualisatie van het strategisch plan en het meerjarenprogramma.

Projectafbakening

Buiten dit project valt het management en de ondersteuning van de individuele projecten.

- Effect / Toepassingsmogelijkheden voor de opdrachtgever*
- Management en ondersteuning leiden tot een effectieve en efficiënte inzet van middelen en uitvoering van de projecten in het programma.

Literatuur

- Managementliteratuur.
- Voorafgaande strategische plannen, jaarplannen en voortgangsrapportages van de WOT Natuur & Milieu en de daaronder vallende programma's.

3.7 Programma Informatievoorziening Natuur

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de projecten die in 2006 uitgevoerd zullen worden, inclusief bijbehorende begroting (beschikbaar budget 2006). Het in 2006 beschikbaar budget bestaat uit de optelsom van het resterende budget uit 2005 (geschat op 285.000 euro) en het door LNV in 2006 ter beschikking gesteld budget. De beschrijving van de projecten zal in januari 2006 plaatsvinden, nadat in december de definitieve afbakening van het programmawerkplan 2006 door LNV heeft plaatsgevonden.

Overzicht projecten 2006. Het resterende budget van 2005 en het beschikbare budget voor 2006 zijn vermeld.

Projecttitel	Projectleider	Wettelijk Kader	Resterend budget	Begroot budget	Beschikbaar budget
			2005 (x1000€)	2006 (x1000€)	2006 (x1000€)
1. Wettelijke en bestuurlijk kader					
Vervolg 2005	Alwin Gerritsen	overkoepelend	-	25	25
Afronding 2005	Anne Schmidt	overkoepelend	25	-	25
Subtotaal			25	25	50
2. Rapportages					
Rapportages	Jaap van Os	Bern, Bonn, CITES, VR, HR	100	-	100
Subtotaal			100	0	100
3. Monitoring					
Nulmeting soorten	Rogier Pouwels	VR, HR	-	75	75
Nulmeting habitattypen	John Janssen	VR, HR	5	135	140
Toekomstige monitoring soorten	Rogier Pouwels	VR,HR	5	60	65
Toekomstige monitoring habitattypen	John Janssen	VR, HR	60	-	60
Leefomgevingscondities	Han van Dobben	VR, HR	0	-	-
Subtotaal			70	270	340
4. Infrastructuur					
Webportaal (www.natuurgegevens.nl)	Marc Hoogerwerf	overkoepelend	0	20	20
Documentatiesystemen	Anne Schmidt	overkoepelend	10	10	20
Beschermde Gebiedenregister	Marta Perez Soba	VR,HR,NB-wet, Ramsar	0	50	50
Landelijke Vegetatiedatabank Nederland	Joop Schaminee	HR	20	-	20
Informatiesystemen	Anne Schmidt	VR, HR	40	-	40
Subtotaal			70	80	150
Subtotaal					640
Programma management (5-10%)			0	32	32
Communicatie (5%)			10	22	32
Vrije ruimte (10%)			10	54	64
Totaal			285	483	768
5. Waddenzee monitoring					
Monitoring gewone en grijze zeehonden	Peter Reijnders	VR, HR, TMAP		100	100
Monitoring Kwelders	Han Lindeboom	HR, TMAP		100	100
Reproductiemeetnet kustbroedvogels	Cor Smit	VR, TMAP		100	100
Stabiliteit mosselbanken	Norbert Dankers	TMAP		60	60
Referentiegebied (Rottum)	Norbert Dankers	TMAP		40	40
Subtotaal				400	400
Totaal			285	883	1168

4 English Summaries

4.1 Introduction

Legislative framework

Wageningen University and Research Centre (Wageningen UR) has been commissioned by the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality (LNV) to implement a number of statutory research tasks (WOTs) in the form of programmes and projects. The Statutory Research Tasks Unit for Nature and the Environment (WOT N&M) is one of the six WOT units within Wageningen UR, whose Executive Board has assigned to it the responsibility for implementing the statutory research tasks relating to nature and the environment. The statutory basis for the WOT N&M research tasks is described in a number of implementation contracts (some as yet only at the draft stage) between LNV and Wageningen UR, specifically:

- The implementation contract for the Environmental Policy Assessment tasks (WOT-PNM), signed 21 December 2004.
- The implementation contract for the Nature Information Service (WOT-registratie), which will be further specified in 2006 and is intended to become effective as of 1 January 2007.
- The implementation contract for the statutory research tasks of the Ecological and Environmental Consultancy (WOT-advisering), also intended to become effective as of 1 January 2007.

Nature of the tasks

The specific statutory research tasks include three types of activities:

- compiling research findings in independent knowledge systems and information required to meet statutory reporting obligations (**Synthesising** N&M research findings);
- providing and structuring independent data to support LNV's statutory reporting obligations (**Recording** N&M research data);
- providing independent recommendations to help LNV meet its statutory obligations (**Consultancy** by N&M).

In these tasks, WOT N&M aims to synthesise policy-oriented knowledge on:

- Biodiversity
- Landscape
- Aspects of nature in an administrative and social context
- Aspects of nature in an economic and agricultural context
- Spatial conditions for nature conservancy
- Environmental conditions in rural areas in relation to agriculture
- Water-related conditions for nature conservancy
- Applications of geographical information systems (GIS)

These activities have been incorporated in six programmes. In addition, the 'WOT N&M uses research findings from the so-called 'Knowledge Base for Strategic Knowledge Development'. The programmes implemented by WOT N&M are coded WOT-04.

Statutory research tasks of the Netherlands Environmental Assessment Office (WOT-PNM)

A) Delivering WOT-PNM products

WOT-04-394: Nature Policy Assessment task

WOT-04-385: Environmental Policy Assessment task (Nature excluded, see WOT-04-394);
production aspects

B) Synthesising research findings in knowledge systems and information

WOT-04-001: Monitoring and Evaluation system for the 'Agenda for a Living
Countryside' programme (ME-AVP)

WOT-04-002: Basis research for the Nature Policy Assessment task

WOT-04-385: Environmental Policy Assessment task; research aspects

KB1-007: Knowledge Base for WOT-PNM

***Statutory research tasks of the Ecological and Environmental Consultancy (WOT-
advisering)***

WOT-04-003; Statutory research tasks on ecological and environmental consultancy
*(As a memo: Knowledge Base for Statutory research tasks on ecological and environmental
consultancy)*

Statutory research tasks of the Environmental Information Service (WOT-registratie)

WOT-04-004: Nature Information Service, including Wadden Sea Monitoring
(As a memo: Knowledge Base for the Environmental Information Service)

Process description

Since the above programmes show considerable differences in terms of history and processes, their descriptions are not (or not yet) uniform, and the programmes also differ in terms of the way projects are initiated. As a result, project plans are currently at different stages of completion. Each of the programmes is briefly discussed below.

Nature Policy Assessment task (WOT-04-394)

Since 1998, the content of this programme has been established by the Framework Letter on the (Nature) Policy Assessment task sent by LNV to the Netherlands Environmental Assessment Agency (MNP), which until 2005 was part of the National Institute for Public Health and the Environment (RIVM). The work plan for this programme therefore referred to the MNP programme of activities. Its main projects are nearly always jointly undertaken by MNP and WOT N&M, and their content is described by MNP. Those elements of the projects that are to be implemented by WOT N&M will be defined in detailed project plans in the early months of 2006.

Environmental Assessment task (WOT-04-385)

Since its start in 1997, this programme was supervised by a coordinating committee which included representatives of MNP (RIVM) and various LNV departments. Since the implementation contract for WOT-PNM states that this programme is to be supervised by MNP, the coordinating committee has been transformed into an advisory committee. LNV's 2006 framework letter to MNP is the first to include specific subjects for the Environmental Assessment task. Start-up documents for the projects in this programme have been drafted.

Basis Research for the Nature Policy Assessment task (WOT-04-002)

This programme, which started in 2005, combines a number of projects that were formerly included in various research programmes of Wageningen UR and were intended to support the Nature Policy Assessment task. The reason to combine these projects was the awkward situation in which the projects were coordinated by two different bodies (the coordinating committee and MNP). The new organisational structure for the programme offered an opportunity to solve this problem. The work plan for this programme is based on MNP's research needs and its activities are primarily implemented by Wageningen UR. The programme features a planning and control cycle tailored to MNP's requirements, involving elaborate specifications of research questions (those for 2006 having been set out in *WOT-werkdocument 1I*) and an internal tendering process which is coordinated in consultation with MNP (by the Programme Committee for the Nature Policy Assessment task, or PCN).

Monitoring and Evaluation system for the 'Agenda for a Living Countryside' programme (WOT-04-001)

At LNV's request, this programme has been included in the tasks of the Nature Policy Assessment task, although its nature (long-term data collection) sets it apart from the regular tasks. This is why it has been defined as a separate programme, closely linked to the long-term plan for the 'Agenda for a Living Countryside'. The 2006 programme of activities will depend on the effect-monitoring requirements defined in this plan.

Ecological and Environmental Consultancy (WOT-04-003)

Wageningen UR is implementing a number of statutory consultancy tasks for the policy areas relating to nature and the environment, some of which it has been engaged in for over 25 years. As of 2006, these activities have been combined in the present programme. The tasks are expected to be set out in an implementation agreement on 1 January 2007. So far, LNV has funded these tasks from a variety of sources. Start-up documents have been drafted for the projects in this programme.

Nature Information Service (WOT-04-004)

The process of specifying the statutory research tasks for the nature information service has been ongoing since 2004. They are expected to be set out in an implementation agreement on 1 January 2007. Until that time, the programme is supervised by the policy support research cluster on the national ecological network (BO Cluster EHS). The drafting of project plans has been postponed until the beginning of 2006, as there was until recently no precise indication of the volume of work to be done.

Overall WOT N&M budget for 2006

Overall budget of the Statutory Research Tasks Unit for Nature & the Environment (in kEuros)

WOT-04-001	ME-AVP	306
WOT-04-002	Basis Research for the Nature Policy Assessment task	2,652
WOT-04-385	Environmental Assessment task	805
WOT-04-394	Nature Policy Assessment task	3,037
	<i>Subtotal for Assessment tasks</i>	<i>6,800</i>
WOT-04-003	Ecological and Environmental Consultancy	556
WOT-04-004	Nature Information Service	(*)
	<i>Subtotal for WOT N&M</i>	<i>7,356</i>
KB-01-007	Knowledge Base (KB) for Assessment tasks	590
KB-01-xxx	Knowledge Base for Consultancy	95
	<i>Subtotal for KB</i>	<i>685</i>
	Total	8,041

(*) 1,168 kEuros linked to BO-cluster EHS

4.2 Nature Policy Assessment task

2. Research task: 394, Nature Policy Assessment task

8. Policy tasks (as laid down in the WOT-PNM implementation contract):

Key words *Netherlands Environmental Assessment Agency, Signalling, Policy evaluation, Outlook, 01 (Strengthening rural areas), 02 (Building the National Ecological Network), 03 (Managing the National Ecological Network), 05.15 (ecologically sustainable fisheries)*

Government, parliament and policymakers regularly have to make strategic decisions, for which they require relevant information in easily manageable form. It is the task of the Netherlands Environmental Assessment Agency (MNP) to provide such information as regards nature, forests and landscape, based on independent and scientific methods, allowing all relevant aspects and interests to be adequately represented in public policy considerations. The 2006 framework letter sent by LNV-DN to MNP lists the topics that MNP is expected to report on in the future. This letter constitutes the framework for the 2006 action plan for the WOT-04-394 programme (Nature Policy Assessment task).

The 'Nature Policy Assessment task' has a statutory duty to support Dutch nature policy (under the act of 24 December 1997, which regulates the tasks of the Nature Policy Assessment). Its tasks include signalling trends and problems, evaluating policy achievements, forecasting the extent to which policy goals will be achieved and assessing social and land-use trends in terms of the opportunities and threats they present to nature. MNP produces a Nature Balance report each year and a Nature Outlook report every four years, both commissioned by the Executive Board of the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality. In addition, MNP occasionally supplies exploratory studies or effect assessments for third parties, such as political parties or private conservation societies. To do so, the office needs the Minister's permission.

The programme is implemented under the terms of the WOT statute, which seeks to maximise transparency, independence and reliability.

9. Knowledge requirements

These are listed in the WOT-PNM implementation contract and the associated working agreements, as well as the 2006 Framework letter sent by LNV-DN to the Netherlands Environmental Assessment Office.

10. Knowledge development tasks

These are listed in the WOT-PNM implementation contract and the associated working agreements.

- The Nature Balance report includes evaluations of policy achievements and evaluations or assessments of one or more topical issues.
- As a result of the 2001 evaluation of the Nature Policy Assessment task, thematic assessments are now regularly included in the programme. The thematic assessments address specific policy issues, and take the form of ex ante evaluations. The 2006 issues are: the transition from land acquisition by the government for conservation purposes to nature management by farmers and private landowners; evaluation of the EU's Birds and Habitats Directives, Water Framework Directive and the 2010 biodiversity targets.
- A certain reserve capacity will be remained for ad hoc products requested or commissioned by the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality. Products in this category are highly diverse and predictable only to a limited extent.
- The Nature Policy Assessment task contributes to the monitoring instrument for the National Spatial Strategy, since this instrument includes nature and landscape indicators.
- For 2006, capacity is being reserved for the evaluation of the government's wildlife management scheme called Programma Beheer ('management programme').

4.3 Environmental Policy Assessment task

2. Title: Environmental Assessment task

8. Nature of programme: Statutory research tasks (WOT)

9. Brief description/summary:

Policy-relevant key words: *Netherlands Environmental Assessment Agency, Assessment and monitoring of sustainable agriculture, Strengthening rural areas, Protocols, Indicators, Environmental issues, Emissions register*

Background, objective and preconditions

Government, parliament and policymakers regularly have to make strategic decisions about agriculture, the environment and nature, for which they require relevant information in easily manageable form. It is the statutory task of the Netherlands Environmental Assessment Agency (MNP) to provide such information about nature, forests and landscape, based on independent and scientific research methods, allowing all relevant aspects and interests to be adequately represented in public policy considerations. The 'Environmental Assessment task' programme provides specific information on 'Rural areas and the environment', based on fact-finding studies, assessments and monitoring, in consultation with the MNP and policy departments of the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality (LNV).

Proposed research products

- Collecting and processing data on the effects of environmental policy and autonomous developments, to be used for the Environmental Balance, Environmental Outlook, Sustainability Outlook and Environmental Policy Evaluation reports;
- 'Sustainable agriculture' assessments, (SWOT analyses);
- Contributing to monitoring (sustainable agriculture, Kyoto Protocol);
- Analysing the monitoring sequence ('instrument – behaviour – effect');
- Contributing to improved coordination and synthesis of monitoring and emissions register;
- Maintaining and documenting calculation models and databases to analyse agricultural emissions and the environmental quality of rural areas;
- Promoting consensus on protocols and methods to provide nationwide information on environmental quality;
- Developing sustainability indicators.

Potential users of research findings

- Netherlands Environmental Assessment Agency (MNP);
- Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality, i.e. Departments of Rural Affairs (DP), Agriculture (DL), Nature (DN), International Affairs (IZ) and regional offices, and Dutch Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment;
- Agricultural and horticultural association LTO, provincial authorities, EU Commission, OECD, environmental and conservation organisations.

10. Coordination

The environmental programme commission (Programma Commissie Milieu, PCM) of the Netherlands Environmental Assessment Agency (MNP) is responsible for the day-to-day coordination of the programme. MNP is represented in this commission by Reinier van den Berg. In addition, an advisory committee provides recommendations for the main programme components. This committee includes policy advisors from the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality, the Dutch Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment and provincial authorities: Haanstra (LNV-DP, chair), Mesu (LNV-DK, secretary), Van Baalen (contact person for DK), Van den Berg (MNP), Karres (LNV-DN), Van Gemerden (LNV-DL), Klitsie (VROM), Vissers (IPO).

4.4 Basis research for the Nature Policy Assessment task

2. *Research task: 002, Basic research for the Nature Policy Assessment task*

8. *Policy task (as laid down in the WOT-PNM implementation contract):*

Key words *Nature Policy Assessment; Netherlands Environmental Assessment Agency (MNP), Signalling, Policy evaluation, Outlook, 01 (Strengthening rural areas), 02 (Building the National Ecological Network), 03 (Managing the National Ecological Network), 05.15 (Ecologically sustainable fisheries)*

The programme entitled 'Basic research for the Nature Policy Assessment task' (WOT-04-002) is intended to develop knowledge that can be applied in the 'Nature Policy Assessment task programme' (WOT-04-394). The WOT-04-394 programme description formulates the policy task of this programme as follows.

In preparing for its strategic decisions, the government must have relevant information at its disposal, in easily manageable form. It is the task of the Netherlands Environmental Assessment Agency (MNP) to provide such information as regards nature, forests and landscape, based on independent and scientific research methods, allowing all relevant aspects and interests to be adequately represented in public policy considerations.

The 'Nature Policy Assessment task' has a statutory duty to support Dutch nature policy (under the act of 24 December 1997, which regulates the tasks of the Nature Policy Assessment). Its tasks include signalling trends and problems, evaluating policy achievements, forecasting the extent to which policy goals will be achieved and assessing social and land-use trends in terms of the opportunities and threats they present to nature. MNP produces a Nature Balance report each year and a Nature Outlook report every four years, both commissioned by the Executive Board of the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality.

The programmes of the Statutory Research Tasks Unit for Nature and the Environment are implemented under the terms of the WOT statute, which seeks to maximise transparency, independence and reliability.

9. *Knowledge requirements*

Under the implementation contract for the Statutory Research Tasks Unit for Nature and the Environment (WOT-PNM) and its associated working agreements, its basic research is intended to add to a solid knowledge base that can be used by the Netherlands Environmental Assessment Agency (MNP) to fulfil its tasks. The 2006 framework letter sent by the Ministry of Agriculture's Department of Nature (LNV-DN) to MNP lists the topics that MNP is expected to report on in the future. This letter constitutes the framework for the 2006 action plan for the WOT-04-002 programme. An important element of the programme is the framework of indicators, models and instruments for policy evaluation. Research is focusing on the further development of four primary subject areas: biodiversity, landscape, administrative and social aspects, and economy.

10. *Knowledge development tasks*

The programme's knowledge development tasks are derived from the Nature Policy Assessment task, as laid down in the WOT-PNM implementation contract, the associated working agreements and the WOT-04-394 action plan. Major products provided by MNP

include the annual Nature Balance report and the Nature Outlook report, which is published every four years.

The Nature Balance report includes evaluations of policy achievements and evaluations or assessments of one or more topical issues. The Nature Outlook report covers the entire policy area of nature, forests and landscape, and focuses on forecasts. The 'Nature Policy Assessment task programme' also includes thematic assessments.

The 'Nature Policy Assessment task programme' uses the support products developed by basic research (in the WOT-04-002 programme) and innovative developments from the knowledge base research effort (394-3). Project products are specified in project descriptions, and include tangible products like reports, journal articles, geo-information files, new or improved models and sub-models and new or improved knowledge systems, as well as other knowledge-based products like strategic proposals and recommendations. The programme focuses on codified knowledge.

In addition to these explicit types of knowledge, the programme intends to strengthen the knowledge base with implicit knowledge, which is disseminated via information exchange during workshops held in the context of specific products of the 'Nature Policy Assessment task programme', in thematic meetings, discussions between project or sub-project leaders and researchers and contributions to its products by researchers. This knowledge exchange is facilitated by projects under WOT-04-394 (Communication, Knowledge Management, Information).

Products

The programme's products include research-based knowledge on four subject areas, with a view to their application in the products of the Netherlands Environmental Assessment Agency. Such knowledge relates to:

- policy evaluation instruments;
- indicators;
- models;
- interpretation of distribution data;
- thematic issues.

4.5 Monitoring and Evaluation system for the 'Agenda for a Living Countryside'

2. Title: Monitoring and Evaluation system for the 'Agenda for a Living Countryside Programme'

8. Nature of programme: Statutory research tasks (WOT)

9. Brief Description / Summary

Key words *Monitoring, Policy evaluation, Data provision, 01 (Strengthening rural areas), 02 (Building the National Ecological Network), 03 (Managing the National Ecological Network)*

The 'Agenda for a Living Countryside' (AVP) policy document, which was published in April 2004, presented the joint policy views of the Dutch Ministries of Agriculture, Nature and Food Quality (LNV), Housing, Spatial Planning and the Environment (VROM) and Transport, Public Works and Water Management (V&W) on preparing the Dutch rural areas for future changes. The progress and implementation of this policy need to be monitored and evaluated. The Ministry of Agriculture's Department of Rural Affairs (LNV-DP) coordinates the Agenda policy and is therefore primarily responsible for reporting to the Dutch parliament and making available the information required for monitoring.

The WOT programme entitled 'Monitoring and Evaluation System for the Agenda for a living countryside programme' (ME-AVP) is intended to develop a systematic method to assess the effectiveness and efficiency of the rural policies described in the AVP document, and to coordinate them in the long term. The proposed system of reporting, accountability and evaluation requires data on effects, results, performance and budgets. The ME-AVP programme coordinates and organises the required data logistics, provides decentralised data storage (digital archive) and presents the reports and data through a web portal.

Products

- An up-to-date overview of data available for the monitoring of the Agenda for a Living Countryside programme, via a web portal (called Stand van het Platteland, i.e. state of the countryside), which offers a coherent and clear description of policy goals (Multi-year Programme goals) and indicators (performance and effects);
- Facilitating data provision by assessing the baseline situation as regards performance and effects, by describing indicators (data logistics, data processing, quality assurance and cost estimates) in fact sheets;
- An operational information system for the ME-AVP programme, consisting of a management and presentation module, viz. the state of the countryside web portal, which presents all information about the progress made in the programme's implementation, in terms of performance and effects;
- Coordinating the monitoring and evaluation activities of the ME-AVP system and managing the new information system. After the ME-AVP information becomes operational, the information will be aggregated and presented in national reports (whose format and frequency will be decided on by the programme coordinators in 2005).

Users

Various types of users of the statutory research tasks programme are envisaged:

- LNV DP, the body coordinating the policies under the Agenda for a Living Countryside programme;
- policy departments at the ministries of LNV, VROM and V&W: reporting to the government and parliament;

- provincial authorities;
- Netherlands Environmental Assessment Agency

10. Coordinating committee:

Jasper Dalhuisen (LNV: Chair), Noor Dessing (LNV-DK), Paul Sinnige (LNV-DP), André Smit (LNV-DP), Peter Kouwenhoven (VROM-DGM), Marcel Wetter (VROM-DGR), Wies Vullings (secretary, WOT N&M)

LNV = Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality

DK = Department of Knowledge

DP = Department of Rural Affairs

VROM = Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment

DGM = Directorate-General for Environmental Protection

DGR = Directorate-General of Spatial Policy

4.6 Ecological and Environmental Consultancy

2. Research task: 003, Ecological and Environmental Consultancy

8. Policy tasks (as laid down in the WOT Ecological and Environmental Consultancy implementation contract)

Key words Nature, Environment, Manure policy, Pesticides, Antarctic, Marine mammals, Whales, Wadden Sea, Use of Fertilisers Decree

The programme is being implemented under the terms of the WOT statute, which seeks to maximise transparency, independence and reliability.

9. Knowledge requirements

The general requirements are listed in the WOT Ecological and Environmental Consultancy implementation contract and the associated agreements. Specific requirements for 2006 are:

Task	Contact	Knowledge required in 2006
Advising LNV on IWC	Evelien Geurts (LNV-DN)	Dutch contribution to IWC
Advising LNV on ASCOBANS	Evelien Geurts (LNV-DN)	Dutch contribution to ASCOBANS
Advising LNV on TWO	<i>not available</i>	Dutch contribution to TWO
Antarctica research	<i>not available</i>	Dutch contribution to international research
Advice on Use of Fertilisers Decree	De Bode (LNV-DK)	Advice on fertiliser authorisation
Expert panel on manure policy	De Bode (LNV-DK)	Advice on manure policy
Advice to CTB (Dutch Board for the Authorisation of Pesticides)	<i>not applicable</i>	Advice on pesticide authorisation
Instruments for CTB	Representative of CTB	Instruments to assess pesticide authorisations

Specific knowledge requirements for the Knowledge Base (KB budget)

Task	Knowledge required for 2006 Knowledge Base
Advising LNV on IWC	Investing in continuity of key expertise, as the present key expert will retire in a few years' time
Advising LNV on ASCOBANS	Ditto
Advising LNV on TWO	Ditto
Antarctica research	Investing in innovation for the purpose of expeditions
Advice on Use of Fertilisers Decree	Maintaining key expertise
Expert panel on manure policy	Maintaining key expertise
Advice to CTB (Dutch Board for the Authorisation of Pesticides)	No specific knowledge requirements
Instruments for CTB	Maintaining key expertise and assuring the quality of instruments

10. Knowledge development tasks

The general tasks are listed in the WOT Ecological and Environmental Consultancy implementation contract and the associated agreements. Specific tasks for 2006 are:

Task	2006 Knowledge development task
Advising LNV on IWC	Dutch contribution to IWC
Advising LNV on ASCOBANS	Dutch contribution to ASCOBANS
Advising LNV on TWO	Dutch contribution to TWO
Antarctica research	Dutch contribution to international research
Advice on Use of Fertilisers Decree	Advice on fertiliser authorisation
Expert panel on manure policy	Advice on manure policy
Advice to CTB (Dutch Board for the Authorisation of Pesticides)	Advice on pesticide authorisation
Instruments for CTB	Instruments to assess pesticide authorisations

2006 products (preliminary list)

The general agreements on products are listed in the WOT Ecological and Environmental Consultancy implementation contract and the associated agreements. The table below shows the specific planning for 2006, as currently available.

Task	Products for 2006
Advising LNV on IWC	Contributions to (international) meetings and reports on (international) meetings
Advising LNV on ASCOBANS	Ditto
Advising LNV on TWO	Ditto
Antarctica research	See Project results
Advice on Use of Fertilisers Decree	Written advices on request
Expert panel on manure policy	Written advices on request
Advice to CTB (Dutch Board for the Authorisation of Pesticides)	Depending on requests for advice by CTB
Instruments for CTB	Instruments for use

ASCOBANS = Agreement on the Conservation of Small Cetaceans in the Baltic and North Seas

CTB = Dutch Board for the Authorisation of Pesticides

DN = Department of Nature

IWC = International Whaling Commission

LNV = Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality

TWO = Trilateral Wadden Sea Agreement

4.7 Nature Information Service

2. Name of theme and no.: Nature Information Service

8. LNV policy tasks (statutory and administrative framework)

The Nature Information Service programme (WOT-IN) assists the Nature Department of the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality (LNV-DN) and other organisations (including regional LNV offices, provincial authorities and implementing bodies) in their implementation of statutory and administrative tasks within the framework of international and national legislation and regulations relating to nature.

The programme focuses on LNV DN's international reporting and monitoring obligations. To a limited extent, it provides information to support the enforcement and inspection of national legislation and regulations, e.g. supporting the Government Service for Land and Water Management (DLG) in assessing applications for exemptions under the Dutch Flora and Fauna Act and supporting provincial authorities in assessing applications for permits under the Dutch Nature Conservation Act. In addition, it examines opportunities to coordinate the information provision service for the nature conservation sector with the corresponding services for the other policy sectors, i.e. water (under the EU Water Framework Directive), the environment (strategic environmental assessment, environmental impact assessment) and spatial planning (Spatial Planning Act).

The 2006 activities relate to reporting and monitoring tasks ensuing from the:

- Bern Convention
- CITES EU regulations
- EU Birds Directive
- EU Habitats Directive
- Trilateral Wadden Sea Agreement: Trilateral Monitoring and Assessment Programme

The present survey does not include the reporting and monitoring tasks relating to Forest Focus, the Ministerial Conference on the Protection of Forests or the Global Forest Resource Assessment, as these have so far been included in the Data Provision Service programme.

9. Knowledge-related tasks (statutory research tasks)

Figure 4.1 shows which tasks are being implemented under the WOT-IN programme, as well as the interrelations between these tasks and the products they eventually yield. This is basically a further elaboration (interpretation), made by the head of the programme, of the statutory research tasks⁹ of the Nature Information Service programme, which was prepared for the intended implementation contract. It is currently still being debated what statutory research tasks will be included in the programme in the future and how these are to be supervised. For the time being, the tasks and components to be included in the Nature Information Service programme will therefore be listed in the annual action plans.

In addition to the tasks shown in Figure 4.1, the WOT-IN programme also includes the development of an infrastructure consisting of a web portal (www.natuurgegevens.nl) and a number of databases and information systems. The purpose of this infrastructure is to support the activities of the WOT-IN programme for secondary users), as well as to make the programme's products accessible to primary and secondary users. It is as yet unclear how this infrastructure will tie in with existing and new initiatives, such as the Nature Portal (www.natuurloket.nl) and the national flora and fauna database; this matter is still under

⁹ Since no implementation contract has as yet been agreed, there is currently no statutory research tasks (WOT) programme. It remains unclear whether such a contract will be drawn up and signed in 2006, as was originally intended (kaderbrief WUR 2004-2007).

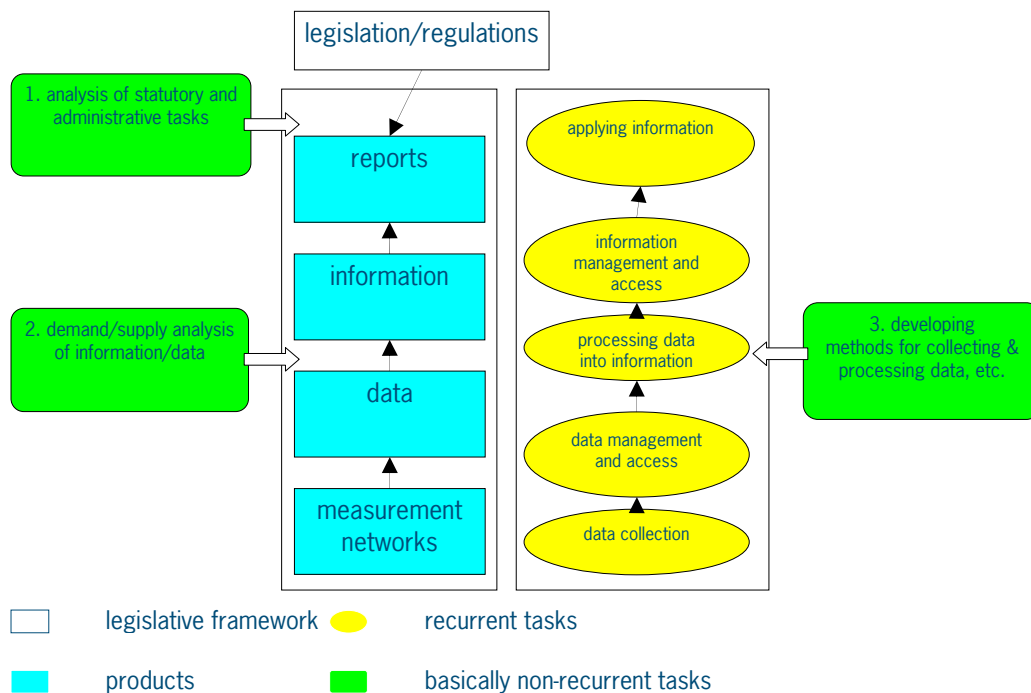

Figure 4.1 Statutory research tasks of WOT-IN and products to be delivered, distinguishing between tasks that are, in principle, non-recurrent and those that recur regularly (e.g. each year).

debate. The annual action plans will state which infrastructure tasks and components are to be included in the WOT-IN programme.

10. Operational approach (2006 action plan)

The 2006 action plan divides the tasks shown in Figure 4.1 into four work packages:

1. Statutory and administrative framework
2. Reporting
3. Monitoring
4. Infrastructure

Each of these work packages is described below. The descriptions include brief outlines of activities implemented in 2004 and 2005.

Work Package 1 – Statutory and administrative framework

This package involves an analysis of the statutory and administrative tasks of LNV-DN and an analysis of information supply and demand (see Figure 4.1). These are basically non-recurrent tasks.

This part of the programme was already started in 2004 (during the programme's preparation stage) and was continued in 2005 as part of a project to analyse information supply and demand. The requested overview of LNV-DN's reporting and monitoring tasks is now almost complete and is currently being entered into a documentation system (which also functions as an archive). The analysis of supply and demand has not yet been completed, partly because of recent developments in the regulations drawn up by the Habitat Committee and the Ornis (Ornithological Information System) Committee, and should therefore be continued in 2006. Part of the 2005 budget (25 kEuros) will be transferred to 2006 to allow the 2004–2005 results to be published in a background document.

Work Package 2 – Reporting

This work package relates to statutory reporting tasks, and will be different each year, depending on the frequency and deadlines of the reports. A number of derogation reports (Bonn Convention, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna, CITES, Birds and Habitats Directives) are to be delivered in 2005, as is the periodic general report under the Habitats Directive (HD).

Some reporting experience was gained in 2005 (including the projects to develop a 'derogation reports scenario' and an 'other statutory tasks scenario'). It has been agreed to draw up the reports in consultation with LNV DN and LNV DK (Department of Knowledge of the Dutch Ministry of Agriculture). LNV DK will monitor the reporting process, while LNV DN retains the final responsibility for the reports. Since the 2005 budget for this part of the programme (212 kEuros) was not fully used up, the remaining amount (100 kEuros) will be transferred to the 2006 reporting budget.

Work Package 3 – Monitoring

This package includes tasks that are (in principle) non-recurrent, i.e. developing methods to collect and process data, as well as recurrent (annual) tasks, i.e. actually collecting, processing and managing data and the information derived from them, and making them accessible (see Figure 4.1). In 2006, these tasks will be fully devoted to reports required under the EU's Birds and Habitats Directives. As instructed by the Habitat Committee, a distinction will be made between baseline assessments and future monitoring (see Table 4.1). This distinction is discussed in more detail below.

Table 4.1 Instructions by the Habitat Committee (DocHab-04-03/03 rev.3)

	Reporting period	National report (EU synthesis report)	Main focus
1.	1994 – 2000	2001 (2003/4)	Progress in legal transposition and implementation of the directive; progress in establishing the Natura 2000 network, administrative aspects.
2.	2001 – 2006	2007 (2008/9)	First assessment of conservation status based on best available data (based, inter alia, on trends, and ideally in comparison with favourable reference values)
3.	2007 – 2012	2013 (2014/15)	Renewed assessment of conservation status, based on established monitoring system. Assessment of effectiveness of measures taken under the directive.

Baseline assessment

Under the EU Habitats Directive, a periodic general report is to be supplied in the first months of 2007. This is the 'baseline assessment', i.e. the first assessment of the conservation status of species and habitat types (see Table 4.1). In accordance with the instructions of the Habitat Committee, this baseline assessment will use the best available data. Hence, the WOT-IN programme is collecting and processing appropriate data to provide the information required for the baseline assessment, complementing what has already been achieved by the 'Natura 2000 targets and management' project (e.g. the Natura 2000 profiles). The baseline assessment will use the assessment matrices for species and habitat types developed by the Habitat Committee. Information on species that needs to be presented relates to range, population, habitat and future prospects, while information on habitat types relates to distribution area, structure and function (as indicated by typical species) and future prospects.

The baseline assessment for habitat types was already started in 2005, in the project entitled 'operationalisation and baseline assessment'. This project involved the collection of vegetation data (vegetation mapping and relevées) from various sources, including local area managers and private data management organisations (so-called PGOs), and processing these data into information that is suitable for the 2007 report, in consultation with the data owners. The project entitled 'National vegetation database for the Netherlands' (continued from 2005) is also yielding input for the baseline assessment, relating to the distribution of habitat types (or trends in this range) and the presence of characteristic species (as structure and function indicators). The baseline assessment for habitat types will be continued in 2006, while that for species will be carried out. This mostly involves collecting existing data (i.e., not gathering new data) and processing these data into information that is appropriate for the report. Just as in 2005, this will involve close collaboration with the current data owners.

Future monitoring

In anticipation of the 2008 (Birds Directive) and 2013 (Habitats Directive) reports, the WOT-IN programme is also developing a system for future monitoring of the conservation status of species and habitat types, in accordance with the instructions by the Habitat Committee (see Table 4.1). This development specifically involves establishing reference values that may help define when a favourable conservation status has been achieved.

A number of pilot projects were carried out in 2005 to assess opportunities for monitoring various aspects of the conservation status of species and habitat types. This was done for the projects entitled 'Species opportunity maps' (a monitoring project on the distribution of species), 'Future prospects' (a monitoring project for the prospects of species and habitat types) and 'Ecological conditions' (a monitoring project on ecological conditions for species and habitat types, i.e. habitat, structure and function aspects). These projects had a rather slow start in 2005, and are now expected to yield information that is suitable for the baseline assessment in the first three months of 2006. They should also yield recommendations for future monitoring.

The actual monitoring process (i.e. gathering data by means of field work) will be largely implemented by third parties (non-Wageningen UR agencies), including local area managers, private data management organisations (PGOs) and the authorities (e.g. provincial authorities and regional water boards). Hence, no budget is allocated to these activities under the present programme. In future, supplementary data gathering activities to fill gaps in existing data may be included in the programme.

Work Package 4 – Infrastructure

This package involves the further extension (where necessary), management and maintenance of the infrastructure created in 2004–2005 as part of the WOT-IN programme. This infrastructure consists of:

- a web portal (www.natuurgegevens.nl);
- documentation systems used to survey (and partly archive) measurement networks, data and reports (see Figure 4.1);
- databases: a register of Special Protection Areas and the Dutch national vegetation database;
- information systems for the derogation reports and the periodic general reports.

The infrastructure has a twofold purpose: logistic support for the statutory research tasks (including quality assurance) and making certain products and services accessible, e.g. the type of information on protected species, habitat types and areas that is required for the various reports.

Web portal

The web portal that was created in 2004 has been maintained and managed in 2005 (under the 'WOT portal' project). The portal gives users access to the documentation systems, databases (at least those for which the original data owners have given access permission) and information systems.

Documentation systems

Three documentation systems were created in 2005, one for reports, one for measurement networks and one for data (the data catalogue). These systems show which reports are due to be submitted to whom and by whom, and which measurement networks and databases can be used to prepare these reports. In addition, the information systems archive previous reports and keep track of the authors of these reports and the data used to prepare them, etc., as part of the quality assurance effort (ensuring reproducibility and traceability).

Databases

A geographic database called Oracle Spatial was created in 2005. It includes the boundaries, surface area and location of each protected area (under Birds Directive and Habitats Directive, Natura 2000, the Dutch Nature Conservation Act and Ramsar). The database has been linked to the Natura 2000 database (a Microsoft Access database with supplementary information on areas, species and habitat types). We have also assessed whether the national vegetation database can be used for the reports required by the Habitats Directive. This database can be used to derive trends in the distribution and presence of species that characterise the habitat types. The database has been supplemented with the available appropriate vegetation data. Since part of this work could not be completed in 2005, due to staff shortage, 20 kEuros of its budget was transferred to 2006.

Information systems

Work on two information systems, one for the derogation reports (supplementing the existing Habitats and Birds Directives Information System, HABIDES) and one for the periodic general reports (supplementing the Natura 2000 database) started in 2005. Certain delays have meant that the 2005 budget for this task was not completely used up, and 50 kEuros is being transferred to 2006.

Work Package 5 – Wadden Sea monitoring

As agreed with LNV DN, monitoring tasks under the Trilateral Wadden Sea Agreement (the 'Trilateral Monitoring and Assessment Programme' or TMAP) are to be included in the WOT-IN programme as of 2006. The monitoring data are suitable not only for TMAP, but also for the Birds and Habitats Directives, as part of the monitoring of marine species and habitat types.

WOt-onderzoek

Verschenen documenten in de reeks Werkdocumenten van de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu – vanaf mei 2005

Werkdocumenten zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van Unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Lumengebouw, te Wageningen.

T 0317 – 47 78 44
F 0317 – 42 49 88
E info.wnm@wur.nl

De werkdocumenten zijn ook te downloaden via de WOt-website www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

2005

- 1 *Eimers, J.W. (Samenstelling).* Projectverslagen 2004
- 2 *Hinssen, P.J.W.* Strategisch Plan van de Unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, 2005 – 2009
- 3 *Sollart, K.M.* Recreatie: Kennis- en datavoorziening voor MNP-producten. Discussienotitie
- 4 *Jansen, M.J.W.* ASSA: Algorithms for Stochastic Sensitivity Analysis. Manual for version 1.0
- 5 *Goossen, C.M. & S. de Vries.* Beschrijving recreatie-indicatoren voor de Monitoring en Evaluatie Agenda Vitaal Platteland (ME AVP)
- 6 *Mol-Dijkstra, J.P.* Ontwikkeling en beheer van SMART2-SUMO. Ontwikkelings- en beheersplan en versiebeheerprotocol
- 7 *Oenema, O.* How to manage changes in rural areas in desired directions?
- 8 *Dijkstra, H.* Monitoring en Evaluatie Agenda Vitaal Platteland; inventarisatie aanbod monitoringsystemen.
- 9 *Ottens, H.F.L. & H.J.A.M.* Staats BelevingsGIS (versie2). Auditverslag
- 10 *Straalen, F.M. van.* Lijnvormige beplanting Groene Woud. Een studie naar het verdwijnen van lanen en perceelsrandbegroeiing in de Meierij
- 11 *Programma Commissie Natuur.* Onderbouwend Onderzoek voor de Natuurplanbureau-functie van het MNP; Thema's en onderzoeksvragen 2006
- 12 *Velthof, G.L. (samenstelling).* Commissie van Deskundigen Meststoffenwet. Taken en werkwijze
- 13 *Sanders, M.E. & G.W. Lammers.* Lokaliseren kansen en knelpunten van de Ecologische Hoofdstructuur – met informatie van de terreinbeheerders
- 14 *Verdonschot, P.F.M., C.H.M. Evers, R.C. Nijboer & K. Didderen* Graadmeters aquatische natuur. Fase 1: Vergelijking van de graadmeter Natuurwaarde met de Natuurdoeltypen en KRW-maatlatten
- 15 *P.J.W. Hinssen.* Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu. Werkplan 2006